SEZAM

UPUTSTVO ZA UPOTREBU

SEZAM

UPUTSTVO ZA UPOTREBU

SEZAM, sistem za modemske komunikacije časopisa "Računari", pokreće originalni softver koji je razvio Zoran Životić. Eksterne programe i tehničku dokumentaciju je napisao Dejan Ristanović.

SEZAM se zahvaljuje svojim sponzorima, pre svega firmama COMPAQ iz Minhena i MicroLAB iz Zagreba, Ultra iz Skopja i Thelema Communications iz Beograda, koji su obezbedili svu neophodnu hardversku opremu.

Zahvaljujemo se, takođe, svojim aktivnim korisnicima i svojim moderatorima, bez čijeg velikog truda SEZAM svakako ne bi bio ono što jeste.

Za sistem SEZAM
Upravnik: Jova Regasek
Administratori: Dejan Ristanović i Zoran Životić
Koordinator: Aleksandar Badanjak

Zajedničko izdanje Beogradskog izdavačko-grafičkog zavoda i sistema SEZAM

Za izdavača
Generalni direktor: Ilija Rapaić
Direktor Novinskog sektora: Zoran Nikodijević
Glavni i odgovorni urednik: Jova Regasek
Zamenik gl. i odg. urednika: Esad Jakupović
Sekretar redakcije/tehnički urednik: Natalija Desančić

Adresa sistema: SEZAM (BIGZ – Redakcija "Računara"), 11000 Beograd, Bulevar vojvode Mišića 17

Telefon (za glas): 011/653-748
Telefon (za modem): 011/647-955
Telefaks: 011/648-140
Prelom i slog: složeno i prelomljno na *Venturi* i otisnuto na HP LaserJet SII+ sa kontrolerom LaserPort 600 x 600
Štampa: BIGZ, 11000 Beograd, Bulevar vojvode Mišića 17

Sadržaj

Predgovor

Dobrodošli na Sezam, SistEm ZA Modemske komunikacije časopisa "Računari"!

Na stranicama ove knjige pronaći ćete većinu stvari potrebnih da biste pozvali Sezam (ili bilo koji drugi sličan sistem) i koristili njegove usluge. Ukoliko ste početnik, najbolje je da krenete redom – najpre prelistajte poglavlje POJMOVI i upoznajte se sa izrazima koje se koriste u svetu modemskih komunikacija, zatim prateći poglavlje ALATKE naučite da koristite *Procomm Plus* i PKZIP, ukratko se upoznajte sa organizacijom Sezama čitajući istoimeno poglavlje i onda pređite na RAD U MENIJIMA i STANDARDNE OPERACIJE. Naročito su značajne standardne operacije – Sezamov korisnički interfejs je veoma "razuđen" i omogućava ne samo obavljanje najrazličitijih operacija nego i obavljanje iste operacije na različite načine. U okviru poglavlja STANDARDNE OPERACIJE opisane su usluge najpotrebnije i najzanimljivije većini početnika kao i najjednostavniji (premda ne uvek i najbrži) načini da do njih dođe. Posebnu pažnju treba obratiti i na Dodatak A u okviru koga su opisane neke situacije koje garantovano namuče svakog korisnika modema. Ako dodatak pažljivo pročitate, mnoge probleme ćete rešiti i pre nego što se pojave!

Ukoliko ste iskusniji korisnik, preporučujemo vam poglavlja ORGANIZACIJA SEZAMA, KOMANDE i REDIREKCIJA – upoznajte način da, uz minimalne telefonske troškove i neutrališući uticaj loših veza, auto-

matizujete kompletnu komunikaciju sa Sezamom.

I najzad... ako imate nekih problema, predloga i komentara, svakako ih opišite u konferencijama SEZAM ili KOMUNIKACIJE – ostali korisnici sistema nestrpljivo očekuju vaše poruke i priloge!

Pojmovi

Svet računarskih komunikacije, poput većine ostalih svetova, ima svoj jezik, svoja pravila, svoje prednosti i svoje mane. Pošto je Uputstvo za upotrebu Sezama pored ostalog i neka vrsta ulaznice u svet komunikacija, dužni smo da neke od ovih pojmova i pravila detaljnije objasnimo – prednosti i mane ćete ubrzo i sami uočiti. Ukoliko, dakle, želite da koristite modem kako biste komunicirali sa nekom javnom mrežom ili BBS-om, treba da naučite da razumete druge i da "govorite" tako da vas drugi razumeju. Počinjemo, dakle, od terminologije – izraze ili fraze koje slede sortirali smo po nekom logičnom (a ne abecednom) redosledu.

Kompjuterska mreža Jedan ili nekoliko većih računara koji su međusobno spregnuti posebnim linijama za brzu komunikaciju (recimo 19200 ili 64000 bps). Jedan ili nekoliko od njih vezani su i za javnu telefonsku mrežu tako da svaki vlasnik modema ima tehničkih mogućnosti da im pristupi (tehničke mogućnosti još ne znače da je pristup moguć – usluge ovakve mreže se često naplaćuju). Pošto se povezao sa jednim čvorom, vlasnik modema može da komunicira sa ostalim čvorovima posredstvom same mreže – prenos podataka između korisnika i čvora sa kojim se povezao je tipično mnogo sporiji (1200 ili 2400 bps) od prenosa podataka između čvorova mreže. Kompjuterska mreža može da pruži razne vrste usluga: iznajmljivanje računarskih resursa, prodaja i transfer informacija, prenos podataka, elektronska pošta i slično.

Jugoslovenska javna kompjuterska mreža zove se JUPAK i može joj se (za sada) pristupiti samo preko nekoliko javnih telefonskih brojeva u Ljubljani, Mariboru, Zagrebu i Beogradu. U mrežu su vezani računari raznih tipova iz raznih krajeva Jugoslavije a ostvarena je i veza sa stranim kompjuterskim mrežama.

BBS – Bulletin Board System

Javna kompjuterska mreža u malom. Obično je pokreće jedan bolje opremljen personalni računar dok je za komunikaciju sa svetom obično raspoloživa samo jedna telefonska linija. U zavisnosti od ambicija onoga ko ga održava, BBS može da pruža razne vrste usluga – pretraživanje nekih baza podataka, elektronska pošta, javne konferencije i tome slično. Usluge BBS-a su obično besplatne ili se simbolično naplaćuju.

U Jugoslaviji postoji više BBS-ova; podatke o njima možete naći u datoteci YUBBS.TXT u direktorijumu NOVOSTI.

BPS – bit per second

Jedinica kojom se izražava brzina prenosa podataka. Ponekad ćete umesto bps pronaći i *baud* što nije sasvim korektno. Bps je bit u sekundu – 1200 bps je 1200 bita odnosno 150 bajta u sekundu a 2400 bps je 2400 bita odnosno 300 bajta u sekundu. Modemi od 9600 bps postoje ali su kod nas retki.

Parametri veze

Osim brzine, parametri veze obuhvataju parnost, broj bitova podataka i broj stop bitova. Parnost označava osnovni oblik kontrole ispravnosti prenosa – svakom bajtu se doda još jedan bit tako da je broj binarnih jedinica paran (E) ili neparan (O); ukoliko se na prijemnom kraju ustanovi da je broj neparan ili paran, zna se da je došlo do greške. Pri

komunikaciji sa većinom BBS-ova usvaja se parametar N, bez kontrole parnosti. Broj bitova podataka može biti 7 ili 8 – ukoliko se koristi sedmobitni kod, podržani su samo ASCII karakteri 32–126 što praktično znači da je YUSCII jedini način da se prenosi tekst sa našim slovima. Pri komunikaciji sa većinom kompjuterskih mreža i BBS-ova radi se sa 8 bita podataka i jednim stop bitom. Uobičajeno je da se svi parametri veze opišu jednim "terminom" – ako pročitate da neki BBS radi na 1200 8N1, znači da je brzina komunikacije 1200 bps, da se radi sa osam bita podataka i jednim stop bitom i da se ne vrši kontrola parnosti. Osim 8N1, ponekad se (pogotovu u Velikoj Britaniji) koriste parametri 7E1; ostale kombinacije teško da ćete igde sresti.

Modem (skraćenica od modulator / demodulator)

Uređaj koji, povezan sa računarom, omogućava prenos podataka i komunikaciju kako sa javnim kompjuterskim mrežama tako i sa BBS-ovima. Obzirom da većina PC modema zadovoljava neophodan uslov (*Heyes* kompatibilnost) i podržava neophodne protokole, izbor modema se svodi na odluku o brzini i o tipu – eksterni ili interni.

Interni modem je kratka PC kartica koja se umeće u jedan od kratkih slotova vašeg PC/AT/386 kompatibilca. Pomoću ugrađenih mikroprekidača modem se konfiguriše kao COM1, COM2 ili neki od "nepostojećih" COM portova (obično COM4) i tako je potpuno nezavisan od ostalih kartica. Eksterni modem ima kućište, nalazi se van kompjutera (zato se i zove eksterni) pa sa PC-jem komunicira kablom koji se priključuje u jedan od postojećih COM portova. Prednost internog modema je nešto niža cena (oko

15%) dok eksterni modem povećava sigurnost sistema (izbegavate direktnu (makar i galvanski odvojenu) vezu telefonska linija-PC) i garantuje vezu sa računarima koje ćete u budućnosti nabavljati i koji ne moraju biti PC kompatibilni na nivou ekspanzionih slotova (pređete, recimo, na *Micro Channel*). Nesumnjiva mana eksternog modema je što vam zauzima jedan COM port; ako imate samo COM1, ostajete bez miša ili, u praksi, nekoliko puta dnevno čupate kablove.

Modemi od 2400 bps koštaju skoro 2 puta više od 1200 bps modema ali se bez sumnje isplate – razlika ceni se relativno brzo isplati kroz niže telefonske račune. Vredi takođe razmisliti i o kupovini modema koji nudi hardversku MNP-5 komunikaciju – pogledajte poglavlje o transfer protokolima.

Kerijer (Carrier) U fazi uspostavljanja modemske veze uređaji na oba kraja linije proveravaju jedan drugog, podešavaju brzine i tome slično. Od trenutka kada su ovi parametri podešeni uspostavlja se takozvani kerijer, zvuk koji traje čitavo vreme veze bez obzira na to da li se u datom trenutku neki podaci prenose ili ne. Ukoliko dođe do prekida veze, kerijer se gubi; isto tako, gubitak kerijera navodi modem da!-trenutno prekine vezu. Na ekranu se obično (*Hayes* kompatibilni modemi) javlja poruka CARRIER LOST.

Korisničko ime (Username) Po uspostavljanju komunikacije sa javnom kompjuterskom mrežom ili BBS-om od vas će biti zahtevano da se predstavite. Prvi deo predstavljanja se svodi na unošenje korisničkog imena – Sezam će, na primer, napisati 'Ime: ' i sačekati da unesete podatak.

Na nekim kompjuterskim mrežama (npr. BIX ili VAX segment JUPAK-a) i na Sezamu korisničko ime je obavezno jedna reč – pseudonim. Na većini BBS-ova korisničko ime se sastoji od dve reči tj. od imena i prezimena.

Svoj pseudonim birate prilikom prvog prijavljivanja sistemu i on vas prati kroz čitav "-život" na Sezamu. Iako su na raspolaganju naredbe kojima se može saznati pseudonim proizvoljnog korisnika i puno ime korisnika čiji psudonim znate, pogodno je da vaš pseudonim što više liči na vaše ime – na primer prvo slovo imena i prezime ili neki nadimak pod kojim vas svi poznaju. Ukoliko korisnik Petar Petrović izabere pseudonim *ppetrovic*, početak njegove komunikacije sa Sezamom može teći ovako:

Username: ppetrovic

Korisničko ime predstavlja javnu informaciju pomoću koje sistem razlikuje razne korisnike – treba obezbediti da pošta koja je upućena Petru Petroviću stvarno i stigne do njega. Normalno bi bilo da se u okviru korisničkog imena koriste YU slova (PPetrovic i P-Petrović ipak nije isto). Neki korisnici Sezama, međutim, još nisu ugradili YU znake u ROM ili RAM svoje grafičke kartice, neki koriste YUSCII raspored, neki standard "Računari" i tako dalje – kako bi se izbegla zabuna i kako bi pri slanju pošte uvek znali kako da otkucate ime primaoca, usvojeno je da se u okviru korisničkog imena mogu naći **isključivo** mala slova a-z (ASCII kodovi 97–122) i tačka; velika slova koja kucate biće automatski konvertovana u mala dok će znakovi van ovog opsega biti ignorisani (Sezam zapravo neće ni dopustiti da ih otkucate). Pri daljem radu sa Sezamom biće vam

omogućeno da definišete svoj kodni standard za YU slova i tako normalno unosite sva YU slova u ostalom tekstu. Dalje poruke sistema će se takođe automatski prilagoditi vašem kodnom rasporedu.

Korisničko ime je javna informacija i kao takva ne može biti dovoljna za predstavljanje sistemu – svako zna da je Petar Petrović korisnik sistema pa bi se mogao prijaviti kao on, čitati njegovu poštu, trošiti njegovo dnevno vreme i, uopšte, praviti razne komplikacije. Zato će posle unošenja korisničkog imena sistem obavezno zahtevati lozinku.

Lozinka (Password)

Niz znakova koji jednoznačno identifikuju korisnika. Lozinka je tajna informacija utoliko što je znate samo vi i sistem, na osnovu nje se ostvaruje vaše pravo pristupa, osigurava vaša pošta i, uopšte, omogućava da se vama pripiše zasluga za sve što ste uradili i krivica za sve u čemu ste pogrešili. Zato je u vašem interesu da lozinku izaberete tako da je svako ne može pogoditi; kao najosnovniju meru predostrožnosti, **nemojte** izabrati lozinku koja je jednaka vašem imenu, prezimenu ili nadimku a izbegavajte i generalije vašeg "partnera" i potomstva. Ukoliko ste iole oprezni, izabraćete lozinku koja nema nikakve veze sa vama – poslužiće, na primer, neka reč koju pročitate na slučajno otvarenoj stranici prve knjige koju dohvatite. U toku rada pogodno je s vremena na vreme (npr. jednom mesečno) menjati lozinku na način koji ćemo docnije opisati.

Kucanje lozinke je novo iskustvo za većinu korisnika personalnih računara – navikli smo da se tekst koji kucamo pojavljuje na ekranu ali to ovde neće biti slučaj: dok, na primer, na JUPAK-u kucamo lozinku, na ek-

	ranu se ne vidi ama baš ništa; dok je kucamo na Sezamu ili nekom drugom BBS-u, svako slovo će se zamenjivati zvezdicom. Razlozi za ovakvo zamenjivanje dobro su poznati svakom posetiocu nekog računskog centra – kada bi se šifra videla na ekranu, svako u sobi mogao bi da je pročita dok pokrete vaših pristiju u toku kucanja lozinke uopšte nije lako pratiti! Ukoliko sedite sami u sobi i modemom zovete BBS, ovo će vam ličiti na nepotrebnu predostrožnost ali... napor da se bez gledanja na ekran otkuca 5–6 znakova je prihvatljiva cena za poboljšanje sigurnosti sistema! Ukoliko korisnik Petar Petrović izabere lozinku Njegos (posmatrana sa stanovišta napomena koje smo dali ovo je izrazito loše izabrana lozinka ali... primera radi!) dijalog sa sistemom bi mogao da bude: **Ime: ppetrovic** **Lozinka: ******** (otkucano NJEGOS) ili, malo brže: **Vaše ime: ppetrovic ******** (otkucano NJEGOS)
Dnevnik (Log file)	Datoteka u koju se upisuje celokupna komunikacija sa mrežom ili BBS-om: sve što ste otkucali i sve što je sistem ispisao. LOG fajl je preporučljivo aktivirati pre svakog poziva – svakako ćete poželeti da, ne razmišljajući o telefonskim impulsima koje pošta vredno otkucava, polako pregledate ono o čemu ste "-razgovarali".
Elektronska pošta (E-Mail)	Važna usluga kompjuterskih mreža i BBS-ova koja vam daje mogućnost da pošaljete poruku drugom korisniku ili grupi korisnika

mreže. Poruka se obično priprema u nekom standardnom tekst editoru a onda se, po pristupu mreži, ostavlja u "elektronsko poštansko sandučе" primaoca – da biste nekome poslali poruku, morate da znate njegovu adresu što se u slučaju Sezama svodi na poznavanje njegovog pseudonima ili barem imena i prezimena.

Javna poruka (Public Mail)	Poruka koju mogu slobodno čitati svi korisnici mreže ili BBS-a. Kod mnogih BBS-ova javna poruka je naslovljena na nekog konkretnog korisnika ili na sve korisnike (All) ali joj svako može pristupati. Smatrajući da je ime primaoca u ovom slučaju redundan podatak, na Sezamu smo obezbedili jedino javne poruke upućene svima.
Privatna poruka (Private Mail)	Poruka koju može da pročita samo onaj kome je upućena. Ove poruke koristite za direktnu komunikaciju sa Upravom Sezama, Redakcijom "Računara" ili bilo kojim drugim korisnikom sistema. Specijaliteti Sezama u ovom domenu su poruke na šifru i poruke praćene datotekom. Šifra je, pre svega, proizvoljna reč kojoj prethodi uzvičnik (!). Ukoliko umesto primaoca poruke navedete šifru, biće kreirana neka vrsta privatne poruke kojoj može pristupati svako ko zna šifru; ako se prethodno u neposrednom kontaktu ili putem privatnih poruka dogovore o šifri, svi korisnici Sezama koji zajednički rade na nekom projektu moći će međusobno da komuniciraju tako da svaka od poruka bude pristupačna svakom učesniku; oni koji nemaju veze sa projektom ne mogu pristupati ovim porukama! U sistemu mogu postojati i izvestan broj "javnih šifri" to jest konferencija u malom.

Uz svaku poruku (javnu ili privatnu) može da se pošalje datoteka koju će onaj ko čita poruku moći da prenese na svoj računar. U okviru poruke treba, jasno, objasniti šta se nalazi u datoteci kako bi primalac mogao da odluči da li mu je nešto slično potrebno.

Nova poruka

Strogo i logički uzevši, poruka koju još niste pročitali. Pošto vođenje precizne evidencije o tome ko je pročitao koju poruku zahteva preveliko angažovanje resursa, na Sezamu je uveden izvestan kompromis. Nove poruke u svakoj od konferencija, naime, ostaju nove sve dok ne pristupite toj konferenciji i ne pročitate **jednu** poruku iz nje. Ukoliko, dakle, pristupite konferenciji i pregledate sadržaj (**dir**) i poruke (**conf list**) pa čak i ako ostavljate nove poruke, sve u toj konferenciji je i dalje novo. Ukoliko, međutim, **uspešno** pročitate tu poruku, sve poruke koje su do tog momenta postojale u konferenciji biće pri sledećem pozivu tretirane kao stare.

Slično važi i za privatne poruke – ukoliko ima novih poruka za vas ili novih poruka na neke šifre koje vas interesuju a vi ništa od toga ne pročitate, pri sledećem pozivu te će poruke i dalje biti nove. Ukoliko uspešno pročitate bar jednu privatnu poruku, sve privatne poruke koje su do tog momenta postojale biće proglašene za stare. Pročitajte ipak i napomene vezane za komande **mail list | read | download /u** i **bye /s**.

Za početnika je najjednostavnije da zamisli da je nova poruka zapravo ona koja je stigla na BBS posle njegovog prethodnog javljanja. Za korisnika koji se prvi put javi su sve poruke u svim konferencijama nove ali smo, uvažavajući činjenicu da je izveštaj o 2000 novih poruka u nekoj konferenciji prilično

obeshrabrujući, usvojili konvenciju da se novom korisniku sistema samo dvadesetak poslednjih poruka u svakoj konferenciji markiraju kao nove.

Slanje / Prijem (Upload / Download)

Jedna od osnovnih opcija svakog BBS-a i uzgredna funkcija nekih kompjuterskih mreža. Opcijom *upload* prenosite datoteke na sistem a opcijom *download* primate datoteke sa sistema.

Početniku je dosta teško da se u pogodnom trenutku (kada treba pritisnuti PgUp za *upload* odnosno PgDn za *download*) trenutno seti da li je ono što je želeo *upload* ili *download* – reči liče jedna na drugu a uz to ono što je za vas *upload* to je za sistem *download* i obratno. Pokušajte to ovako da zapamtite – sistem je neka celina kojoj vi pristupate, znači sistem je u hijerarhiji stvari **viši** od vas (bez uvrede!). Dakle, ako hoćete da pošaljete datoteku na gore, ka sistemu, pritiskate PgUp i tako pravite *upload*. Ukoliko, sa druge strane, želite da vam sistem "udeli" neku datoteku tj. da ta datoteka bude "bačena" ka vama (na dole) koristite PgDn i pravite *download*. Sve u svemu, kada datoteka ide na više (u sistem) pritiskate PgUp, kada ide na niže (iz sistema do vašeg računara) pritiskate PgDn... uskoro ćete se i sami navići!

Sezam podržava *download* samostalnih datoteka koje su grupisane u direktorijume (više o direktorijumima nešto docnije) dok *upload* kao komanda ili stavka nekog od menija ne postoji – razlog je želja da sve datoteke u sistemu budu proverene i sigurne od virusa. Svaki korisnik, naravno, može da pošalje datoteku uz poruku (*upload*); ako je poruka javna, datoteku će moći da primi svako; ako

	je poruka privatna, moći će da je primi samo onaj kome je upućena ili onaj ko zna izabranu šifru. Odgovornost za ove datoteke, međutim, u potpunosti leži na njihovom pošiljaocu; ako ih primate i startujete, sami snosite rizik za ono što će se eventualno dogoditi!
Šum (Noise)	Večiti negativac koji muči kompjuterske mreže, BBS-ove i sve druge vidove računarskih komunikacija. Modem na jednom kraju linije pošalje jedno, modem na drugom kraju linije primi drugo. Uzroci mogu da budu razni: loše telefonske veze, atmosferske prilike, međusobna induktivnost vodova, neki loš konektor, greška pošte, mala hardverska neusaglašenost modema i mnogo što-šta drugo. Osim drastičnih mera kao što je kupovina novog konektora, zamena modema ili preseljenje u drugi stan, korisnik nema mogućnosti da umanji šum – ako je veza katastrofalno loša, prekinite pa zovite opet! Pronađena su, međutim, neka sredstva za borbu protiv efekata koje šum izaziva; obično se zasnivaju na čeksumu ili CRC-u.
Čeksum (Checksum)	Kontrolna suma fajla. Osim datoteke šalje se i kontrolni podatak koji obično predstavlja zbir svih bajtova koji čine datoteku po modulu 256 ili 65536 – datoteka čiji je sadržaj 12, 97, 221, 89, 117 mogla bi da ima čeksum (12+97+221+89+117) mod 256 = 24. Po završenom prijemu izračuna se čeksum primljenih podataka i, ako on nije jednak 24, zna se da je došlo do greške u prenosu. Nevolja u tome je što, ako je čeksum dobar, ne možete biti sigurni da nije bilo greške u prenosu – ako je prethodna datoteka stigla

	kao 12, 99, 220, 89, 116 čeksum je i dalje (12+99+220+89+116) mod 256 = 24 a u prenosu su se pojavile čak tri greške! Naravno, matematički je nemoguće biti **apsolutno** siguran da je prenos uspešan (sve i da datoteku prenesete dva, tri ili sto puta, uvek će postojati neka mikroskopska verovatnoća da se greška uvek događala na istom mestu) ali se može obezbediti veoma visok stepen pouzdanosti. Zato su ljudi i izmislili CRC.
CRC (Cyclic Redundancy Check)	Po koncepciji sasvim sličan čeksumu ali je njegovo računanje "iskomplikovano" šiftovanjima, rotiranjem i drugim operacijama. Sve te operacije smišljene su tako da se minimizuje verovatnoća da jedna greška u prenosu "-potre" drugu – ako je 16-bitni ili 32-bitni CRC neke datoteke dobar, sa visokom verovatnoćom se može pretpostaviti da je ona ispravno prenesena.
Transfer protokol	Prethodni opis kontrole prenosa je primenjiv na Spektrumovom kasetnom interfejsu ali apsolutno neprimenjiv za prenos podataka modemom. Preneli ste, recimo, datoteku od 200 K (25 minuta na 1200 bps), CRC se nije složio i šta sada – ponavljanje čitavog prenosa ne garantuje da se ista stvar neće ponoviti! Zato su se ljudi dosetili da datoteku podele u blokove dužine, recimo, 1 K – prenese se jedan blok, proveri CRC, prenese sledeći itd; ako CRC nekog bloka ne valja, ponoviće se samo prenos poslednjeg kilobajta. Ovakav prenos zahteva relativno složeno "dogovaranje" modema na oba kraja linije – kada počinje blok, kada se završava, treba li ponoviti prenos i slično. Ovakva pravila za komunikaciju nazivaju se transfer protokol.

Transfer protokol se koristi uglavnom za *upload / download* pošto se na ovaj način prenose izvršni programi ili arhive koje mogu da se izvrše ili raspakuju samo ako su savršeno korektni; pri prenosu običnih ASCII poruka ispravnost prenosa se ne kontroliše. ASCII tekst je, najzad, vidljiv na ekranu pa sitna slovna greška neće učiniti poruku neupotrebljivom.

XMODEM – verovatno najstariji protokol koji se zasniva na prenosu kratkih blokova fiksne dužine. Kratki blokovi su pogodni na lošim linijama (u slučaju greške gubi se malo vremena) ali na dobrim linijama usporavaju prenos (svaki blok ima svoje zaglavlje, svoj CRC i tome slično). Dobra strana XMODEM-a je što je obavezno zastupljen kod većine komunikacionih programa – veza posredstvom njega je gotovo uvek moguća... i uvek neprijatno spora!

YMODEM – sličan XMODEM-u ali se zasniva na relativno dugačkim blokovima – efikasan u uslovima dobre veze.

ZMODEM – protokol koji pokušava da pomiri dobra svojstva XMODEM-a i YMODEM-a. Prenos počinje kratkim blokovima, ako nema greški blokovi se produžavaju a ako ima greški skraćuju. Velika prednost je i mogućnost da se nastavi prenos koji je polovično obavljen usled, na primer, prekida veze. Ovaj protokol preporučujemo svim korisnicima Sezama koji rade sa IBM PC kompatibilnim računarima.

KERMIT – popularni protokol nazvan po Žapcu iz Mapeta. Za razliku od većine ostalih, projektovan je tako da olakša razmenu podataka između računara **različitih** tipova; redovno se koristi u svim računskim centrima koji kao terminale koriste IBM PC

ili neke druge personalne računare. Veoma je koristan i pri *upload*-u na DECnet, VAX komponentu JUPAK-a.

Dobra strana Kermita je što je njegova definicija i implementacija u *source*-u stavljena u javno vlasništvo tako da je prilagođenje novim kompjuterima sasvim jednostavan zadatak.

ASCII UPLOAD – za sve prethodne protokole karakteristična je saradnja računara koji šalje i računara koji prima; proverava se čeksum blokova, zahteva ponavljanje pogrešno prenetih podataka i tome slično. ASCII *upload* je jednostrana operacije – kada modem-prijemnik očekuje običan tekst, modem-predajnik može taj tekst dobiti od korisnika koji ga interaktivno kuca ili iz neke datoteke koja je unapred pripremljena; slanje te datoteke proizvodi isti efekat kao da je tekst otkucan na tastaturi ali se posao obavlje brže. Kontrole prenosa nema tako da će se tragovi eventualnog šuma pojaviti u primljenoj poruci.

Ukoliko želite da pošaljete dužu poruku nekom od korisnika Sezama, svakako je pripremite u standardnom tekst procesoru i pošaljite kao ASCII *upload* – tako štedite vreme sistema i umanjujete svoje telefonske račune.

MNP (Microcom Networking Protocol)

Relativni novitet na polju komunikacija koji postiže sve veću popularnost. Ideja je da se kombinuju dobra svojstva ASCII *upload*-a (moguć je u svakom trenutku kada odredišni sistem očekuje bilo kakav ulaz), transfer protokola (vrši se kontrola prenosa) i arhiviranja.

Sav tekst koji šaljete sistemu kao i tekst koji sistem šalje vama se deli u pakete koji su

praćeni odgovarajućim čeksumima – čim modem na prijemnoj strani ustanovi da je neki paket neispravno prenesen, "sporazumeće" se sa modemom-otpremnikom i paket će biti ponovljen. MNP 4 obezbeđuje samo opisanu korekciju greški dok MNP 5 (koga podržavaju Sezamovi modemi) ide i korak dalje: paketi se pre slanja arhiviraju što znači da se na 2400 bps modemu postižu efektivne brzine prenosa od preko 4800 bps. Pri prenosu već arhiviranih datoteka uštede nema ili je minimalna (MNP modemi "štede" start i stop bitove tako da je nekakvo ubrzanje uvek prisutno) ali pri standardnom radu tekst prosto leti!

MNP je bazično protokol koji bi trebalo da obezbedi **hardver** modema koji komuniciraju – ovakvi modemi su često i dvostruko skuplji od standardnih. Na raspolaganju je, srećom, i softverska emulacija u vidu programa MTE (možete ga preuzeti iz Sezamovog direktorijuma COM). Softver je, po običaju, nešto sporiji od pravog MNP-a ali ipak nudi kako korekciju grešaka tako i kompresiju.

Praksa je pokazala da MNP ima i određenih nedostataka. Ukoliko je, pre svega, veza "-srednje loša", nastupaju poprilični zastoji u radu neophodni da bi se korigovao svaki pogrešni znak. Ukoliko zovete bez MNP-a, poneku sitnu greščicu ni ne primetite; ako je MNP uključen, pauze u radu su izuzetno neprijatna pojava. Problemi se pokazuju i pri prenosu datoteka – MNP zaista uklanja sve greške ali to rade i transfer protokoli poput ZMODEMa. Na MNP modemu za otklanjanje greški je zadužen mali kontrolerski mikroprocesor kome je na raspolaganju minimalni bafer; kada radi ZMODEM, za otkla-

njanje greški je zadužen PC-jev 80(3)86 kome je na raspolaganju 600 kilobajta memorije; jasno je da ZMODEM to mora raditi bolje! Ukoliko je, međutim, MNP uključen, do ZMODEMa uvek stižu dobri podaci tako da se resursi PC-ja ne koriste; sve obavi modem ali se, ako je veza loša, dobije lošija sumarna karakteristika odnosno sporiji prenos. Zato korišćenje MNP-a treba pažljivo planirati – koristite ga ako su veze dobre, ako ćete čitati dosta teksta ili ako je vaša centrala takva da se bez korekcije grešaka jednostavno ne može raditi; ako planirate veći *download*, ponekad je bolje da zovete bez MNP-a čak i ako koristite MNP modem!

Arhiviranje

Operacija koja veoma začudi svakog početnika. Datoteka zauzima 100 K, vi je malo transformišete i ona odjednom zauzima 20 K pri čemu se od tih 20 K može nepogrešivo napraviti onih 100 K! Zašto onda datoteka u startu nije komprimovana tako da zauzima minimalni prostor? Zato što bi bila neoperativna – programu koji radi sa bazom podataka je "zgodnije" da su svi slogovi jednako dugački, crtaćem programu treba da brzo pristupi svakom bitu slike, tekst procesor očekuje da će na disku naći slova a ne nekoliko slova komprimovanih u jedno... Kada, međutim, podatke treba da uskladištite na duže vreme, veoma je pogodno da ih pre toga komprimujete – zauzimaće manje prostora na disketama. Ukoliko te podatke treba da prenesete modemom, kompresija je još bitnija – "sabijanjem" datoteke na 50% originalne dužine štedite vreme prenosa i, samim tim, plaćate duplo manji telefonski račun!

Umesto da se pišu odvojeni programi za arhiviranje tekstova, baza podataka i slika, napi-

sano je nekoliko dobrih **univerzalnih** programa za arhiviranje podataka. Ubedljivo najveću popularnost (kako u svetu tako i kod nas) postigli su programi PKARC i PKZIP čiji je autor *Phil Katz* odnosno firma PKWARE, Inc. Verovatno svaki čitalac ovih redova (bez obzira na to koliki je početnik) negde na disku ima programe PKARC i PKXARC – prvi omogućava "sažimanje" niza datoteka u jednu arhivu uz značajan stepen kompresije a drugi "raspakivanje" te arhive i kreiranje početnih datoteka. Iako je PKARC (naročito verzija 3.5 datirana 27. aprila 1987) kod nas veoma popularan, na Sezamu se uglavnom koristi PKZIP, novi program istog autora koji je, u doba kada ovo pišemo, "-stigao" do verzije 1.10. Razlog je u tome što PKZIP nudi dodatne opcije (među ostalima i pakovanje kompletnog stabla kataloga) i veću optimizaciju (u proseku 35% za programe, 55% za tekst, 75% za .DBF fajlove i preko 90% za slike); od pomoći je i to što je program *shareware* pa ga možete nabaviti i posredstvom Sezama.

Kriptografska zaštita

Datoteka koju uputite uz neku privatnu poruku će, kao i sama privatna poruka, biti čitljiva samo za onoga na koga je naslovljena. Ukoliko su podaci koje šaljete toliko poverljive prirode da vam ovakva tvrdnja nije dovoljna, možete se poslužiti i kriptografskom zaštitom – osim arhiviranja, fajl treba i šifrovati. Iako ste potpuno slobodni da izmišljate svoje šifre, do rešenja ćete najbrže doći ako koristite odgovarajuću opciju –s programa PKZIP ili –g programa PKARC.

SYSOP (System Operator)

Da bi bilo koja mreža funkcionisala, moraju se preduzeti određene mere koje jednog korisnika štite od neznanja ili loše namere nekog drugog. U slučaju BBS-a to znači da svako može čitati svoju poštu, prenositi datoteke koje su mu stavljene na raspolaganje, koristiti sistem određeno vreme i tome slično. Da bi se sistem održavao neko, međutim, mora imati pravo da pristupa svemu: ako korisnik zaboravi lozinku, treba promeniti tu lozinku. Ako na disku ima starih datoteka, treba ih obrisati; ako se nešto novo desi, treba svakoga obavestiti o tome i tako dalje. Korisnika koji ima pravo da vrši ovakve operacije obično nazivamo *SysOp*.

Pošto je većina BBS-ova "u privatnom vlasništvu", *SysOp* je obično vlasnik sistema tj. neko ko je poklonio svoj računar i svoju telefonsku liniju korisnicima. Ukoliko imate neke primedbe ili komentare vezane za sistem, najbolje je da ih opišete u privatnoj ili javnoj poruci koja je adresirana na *SysOp*-a.

Sezam je organizovan nešto drugačije – pošto je projektom predviđeno da se o sistemu stara više ljudi, eksplicitan korisnik koji se zove SYSOP **ne postoji**. Pojmu *SysOp* na Sezamu uglavnom odgovara zvanje Sistem Administratora (*SysAdm*) opisano u poglavlju koje se bavi organizacijom kompletne mreže; tamo su i imena korisnika kojima treba poslati pojedini tip poruka. Ako ste u dilemi, poruku pošaljite korisniku *redakcija*.

Moderator

Korisnik koji je zadužen za neku od konferencija. Radi se o stručnjaku za oblast kojom se konferencija bavi koji će stimulisati i usmeravati diskusiju, pokretati nove teme, odgova-

rati na pitanja korisnika, truditi se da u prateći direktorijum stavi najzanimljive programe i tome slično.

Ime moderatora konferencije saznaćete kada pročitate pozdravni tekst te konferencije, primenjujući komandu *conf welcome*.

Korisnički nivo

Osim *SysOp*-a koji ima pristup svemu, većina BBS-ova podržava hijerarhiju korisnika – aktivnijim korisnicima daje se više vremena na sistemu, "nestašni" se kažnjavaju i tome slično. Ova hijerarhija se najlakše obezbeđuje uvođenjem korisničkog nivoa: usvoji se, na primer, da onaj ko prvi put pristupa sistemu ima nivo 1, većina korisnika nivo 5, aktivniji korisnici nivoe 6, 7, 8... a *SysOp* nivo 100 ili 255. Najveći broj korisnika Sezama ima nivo 10, za moderatore konferencija predviđen je nivo 50 a za Administratore Sistema nivo 100. Međunivoi se uvode i koriste prema tekućim potrebama.

BBS simboli

Poput radioamatera, zaljubljenici u modemske komunikacije razvili su čitav niz "esnafskih" simbola koje ćete često susretati u porukama. Kako se ne biste iznenadili i pitali o kakvim se "kukama i kvakama" radi, ovde ćemo pomenuti nekoliko najzastupljenijih oznaka.

Osnovni znak je :–) što, ako nakrenete glavu za 90 stepeni, predstavlja oči, nos i usta iskrivljena u osmeh – ove simbole dodajete kada želite da izrazite svoje zadovoljstvo nekom izjavom. Po analogiji, :–(označava namršteno lice tj. nezadovoljstvo nečim, ;–) je blago zloban osmeh a ;–> izražava veliku zlobu. Udvojene zagrade npr. :–))) označavaju glasno smejanje – što više zagrada, više smeha. Ponekad ćete sretati i razne "izvedene"

simbole (npr. B–) je osmeh nekoga ko nosi naočare) ali verujemo da ćete se sa njima lako snaći. Uostalom, tema *terminologija* u konferenciji KOMUNIKACIJE bavi se baš ovim pitanjima.

Tokom poslednjih godina nos je postao "-dėmode pojava" pa su tako simboli (najpre na BIX-u a onda i na mnogim drugim BBS--ovima) skraćeni na :) :(;) ;> i tome slično.

Ukratko, uživajte u Sezamu :) i ne dopustite da vas visoki telefonski računi :(previše oneraspolože!

Pravila

Komunikacija sa računarskom mrežom nameće određena pravila ponašanja koja se ukratko svode na **budite korektni prema drugima pa će i drugi biti korektni prema vama**. Na ovu korektnost će vas u izvesnom smislu i sam sistem stalno podsećati ali je veći deo odgovornosti na korisnicima.

Što se legalne strane tiče, pravila ponašanja na Sezamu su definisana u okviru korisničkog ugovora koji vam je dostavljen i čije ste stavke činom uplate članarine prihvatili. Ukratko rečeno, prilikom prijavljivanja sistemu treba da navedete tačne podatke o sebi (ime, prezime, adresa, mesto, broj telefona itd), ne smete dopuštati drugima da koriste vaše ime za komunikaciju sa Sezamom, ne smete ostavljati nikakve komercijalne informacije (osim malih oglasa u posebnoj konferenciji) kao ni poruke čiji sadržaj krši zakon ili nečija autorska i druga prava. Poštovanje ovih jednostavnih pravila omogućava da se svi korisnici lepo osećaju na Sezamu i unapred sprečava eventualne zloupotrebe njegove otvorenosti.

Osim "zakona", tu su uvek i pravila dobrog ukusa koja se uglavnom odnose na elektronsku poštu. Privatne poruke, pre svega, ne podležu nikakvoj "cenzuri" – službena lica Sezama neće pristupati vašim porukama i u njima možete pisati sve ono što interesuje vas i primaoca; ako su informacije posebno poverljive, možete se poslužiti i kriptografijom. Neophodno je, sa druge strane, da u domenu javnih poruka imate poštovanja ne

samo prema zakonu već i prema ostalim korisnicima – elektronska pošta je novi medij koji omogućava slobodnije i dinamičnije izražavanje nego, recimo, časopis ali tu otvorenost ne treba zloupotrebljavati. Slično važi i za odgovore na poruke – ako se s nečim ne slažete, slobodno to napišite; ako je nešto bilo smešno, šalite se na račun toga ali nemojte izražavati prezir prema nekome ko zna mnogo manje od vas; pre ili posle susrešćete se i sa nekim ko zna više od vas! Poruke koje ne slede ove (po našem mišljenju prilično široko postavljene) kriterijume biće po kratkom postupku uklonjene iz sistema.

Alatke

Za komunikaciju sa Sezamom vam je, pored hardvera zvanog računar i modem, potrebno i nešto softverskih alatki – ne može se bez komunikacionog programa, transfer protokola i arhivera.

Iskusniji vlasnici modema su se svakako opredelili za komunikacioni program i transfer protokol (što se arhivera tiče, svi koriste PKZIP) koji najviše odgovara njihovim potrebama i ukusima ali ovaj tekst svakako čita i određeni broj početnika kojima treba nešto preporučiti. U prilici smo, na sreću, da pružimo i nešto više od preporuke – vlasnici PC računara mogu posredstvom Sezama dobiti sve potrebne programe i to potpuno besplatno!

Naš "Sezam kit" se sastoji od komunikacionog programa *Procomm Plus Test Drive*, arhivera PKZIP i transfer protokola ZMODEM (DSZ) – sve ovo u svom punom obliku (originalne arhive koje distribuiraju autori) lako staje na dve XT (360 K) diskete.

Izbor programa koji čine "Sezam kit" je pomalo konzervativan i uglavnom nesporan – naći ćete PC-jevce koji umesto *Procomm*-a koriste *Telix* ili *Telemate* ali se radi o programima koji nude iste stvari uz minimalne prednosti i nedostatke – nekome će se više svideti jedno, drugima drugo. *Procomm Plus* je postigao izuzetnu popularnost u svetu i ne verujemo da će se iko nepovoljno izraziti o njemu – čak i ako pređemo na neki drugi komunikacioni program, o *Procomm*-u ćemo uvek govoriti sa poštovanjem!

Ostaje još da kažemo nekoliko reči o statusu programa koje distribuiramo posredstvom Sezama ili na disketama. Radi se o takozvanim *shareware* programima koje ste slobodni da koristite i distribuirate unaokolo u originalnoj formi tj. u vidu arhive koju ste dobili od nas (moramo da priznamo da smo od ovoga minimalno odstupili jer smo modifikovali *Procomm Plus* tako da sadrži inicijalizacionu sekvencu potrebnu našim modemima (pulsno a ne tonsko biranje brojeva) i dodali u listu telefone YU BBS-ova ali... verujemo da prava autora ovim nisu povređena a da je stvar u interesu korisnika). Posle izvesnog perioda korišćenja (npr. 21 dan) ste, ako nameravate da i dalje koristite programe, dužni da na adresu autora uplatite sumu pomenutu u okviru dokumentacije; vaša kopija ovim postaje "registrovana" što vam daje pravo na dodatne opcije, nove verzije, i tome slično. Ako nastavite da koristite neregistrovan program i posle ovog intervala, sami ste odgovorni za sve poruke i sitne nevolje (neće se desiti ništa fatalno) koje će vas zadesiti!

Arhiver PKZIP

Arhiviranje je proces u toku koga se "-normalne" datoteke sažimaju u daleko kraće arhive koje zauzimaju manje prostora na disku i koje se, što je za ovu priliku naročito značajno, znatno brže prenose modemom. Može se očekivati da će datoteka sa programom biti svedena na 65% svoje veličine, tekst na 45%, .DBF fajl na 25% a slika u .TIF formatu na 10 ili čak manje procenata. Dodatna korist je što će veći broj kratkih fajlova biti sažet u jednu arhivu čime se izbegava takozvani *slack*, neiskorišćen prostor na kraju poslednjeg klastera svake datoteke.

Zvanični arhiver Sezama je program PKZIP firme *PKWARE, Inc*; radi se o *shareware* programu koji možete slobodno distribuirati ali ste, u slučaju da ste njime zadovoljni, dužni da autoru uplatite određenu sumu na ime registracije. Paket PKZIP može se skinuti sa Sezama (**download \com\pkz110.exe**); ukoliko vam je potreban samo program za raspakivanje arhiva, uštedećete nešto vremena ako sa Sezama skinete samo *pkunzip.exe* (**download \com\-pkunzip.exe**).

Najpre treba kreirati neki direktorijum na hard disku (npr. **md c:\temp**), pozicionirati se u njega (**cd c:\temp**) i kopirati datoteku *pkz101.exe* sa diskete (**copy a:pkz101.exe**). Zatim treba otkucati PKZ101 i sačekati da se arhiva raspakuje. Programe *pkzip.exe, pkunzip.exe, pkzipfix.exe* i *zip2exe.exe* treba prepisati u neki od direktorijuma koji su uključeni u *path* (npr. *c:\bin*) dok tekstove i druge prateće fajlove možete pregledati i obrisati čuvajući, naravno, originalnu arhivu *pkz101.exe* na disketi.

PKZIP i PKUNZIP imaju brojne opcije čiji spisak možete da dobijete kucajući PKZIP odnosno PKUNZIP bez parametara; svaka od ovih opcija je detaljno opisana u okviru dokumentacije koja pripada paketu pa ćemo ovde, za početnike i one koji se ne snalaze sa engleskim jezikom, opisati samo ono što je najpotrebnije.

Najčešće će vam biti potrebno da "raspakujete" datoteku koju ste preuzeli sa Sezama ili nekog drugog BBS-a; standardna ekstenzija ove datoteke je .ZIP tako da će vam cilj biti da, na primer, "raspakujete" PROCOMM.ZIP. Otkucajte jednostavno PKUNZIP PROCOMM i u tekućem direktori-

jumu će se naći sve datoteke koje čine arhivu PROCOMM.ZIP. Ako želite samo da pregledate datoteke koje čine arhivu bez njenog raspakivanja, otkucajte PKUNZIP -v PROCOMM dok za izvlačenje pojedinačne datoteke iz arhive (npr. PCPLUS.EXE) treba otkucati PKUNZIP PROCOMM PCPLUS.EXE.

Unekoliko specijalan slučaj su arhive u koje je spakovano čitavo stablo direktorijuma – po primeni komande PKUNZIP ARHIVA sve datoteke će se naći u tekućem katalogu. Ukoliko želite da kreirate sve direktorijume koji su postojali pre pakovanja i da u svaki od njih upišete odgovarajuće datoteke, iskoristite PKUNZIP -d ARHIVA.

Program PKZIP.EXE se koristi za kreiranje arhiva tj. za pakovanje vaših datoteka u daleko kraće arhive koje ćete docnije prenositi modemom. Najjednostavnije je da sve datoteke koje želite da spakujete upišete u neki inače prazan direktorijum, pozicionirate se u njega i otkucate PKZIP -a ARHIVA *.* – tako će nastati datoteka ARHIVA.ZIP (umesto reči ARHIVA možete, jasno, otkucati proizvoljno ime) u kojoj će biti sve datoteke iz tekućeg kataloga. PKZIP podrazumeva maksimalnu kompresiju; ukoliko želite da dođete brže do rezultata i ukoliko vas ne brine nešto niži stepen pakovanja, otkucajte PKZIP -aes ARHIVA *.*.

Ponovo ćemo pomenuti i slučaj u kome vas zanima pakovanje tekućeg direktorijuma i kompletnog stabla kataloga "ispod" njega: poddirektorijumi, njihovi poddirektorijumi i tako dalje. Treba otkucati PKZIP -apr ARHIVA *.*.

Iako vam predlažemo da Sezamu šaljete isljučivo .ZIP datoteke, ponekad će vam zatrebati

da kreirate samostalni .EXE fajl koji zapravo predstavlja arhivu koja se sama raspakuje (primer je sam program PKZ101.EXE) – ovakvu arhivu možete da date i nekome ko nema PKUNZIP.EXE. Postupak se podudara sa opisanim (sve što se arhivira u jedan direktorijum, PKZIP -a ARHIVA *.*) ali ga treba dopuniti još jednom fazom – kucate ZIP2EXE ARHIVA i tako dobijate ARHIVA.EXE koji dalje distribuirate dok fajl ARHIVA.ZIP možete obrisati.

Retko će koji početnik odoleti iskušenju da pokuša još jedno pakovanje već spakovane arhive – ako je skraćivanje na pola uspelo jednom, zašto ne bi uspelo još jednom? PKZIP vas neće sprečiti da kreirate arhive koje se sastoje od arhiva ali se na prostoru neće dobiti baš ništa – stepen kompresije postojeće arhive je obično 0%!

PROCOMM

Procomm Plus je komunikacioni program za PC računare koji će vam omogućiti komforan rad sa Sezamom, bilo kojim drugim BBS-om ili bilo kojom kompjuterskom mrežom. Posredstvom Sezama (**download \com\pcplustd.zip**) možete da dobijete *Procomm Plus Test Drive 1.1*, verziju koja se minimalno razlikuje od komercijalnog *Procomm-a Plus 1.1B* (nedostaju neke manje važne opcije) i koja će svakako zadovoljiti sve vaše potrebe; punu komercijalnu verziju dobićete od autora pošto uplatite potrebnu sumu. U samoj arhivi *pcplustd.zip* nalazi se kompletna dokumentacija programa što znači da ćemo se u okviru ovog poglavlja baviti samo elementarnim stvarima koje su neophodne početnicima.

Prva faza rada je uvek instalacije – kreirajte direktorijum na hard disku (npr. **md c:\-**

procom), pozicionirajte se u njega (**cd c:\procom**) i, stavivši disketu u drajv A:, otkucajte PKUNZIP A:PCPLUSTD a onda i PKUNZIP A:DSZ (ukoliko koristite neki drugi komunikacioni program ili ukoliko imate *Procomm* a nemate ZMODEM, skinite sa Sezama samo ZMODEM komandom - **download \com\dsz.zip**). U direktorijumu će se naći brojne datoteke sa tekstom, primerima i tome slično – pošto ih pregledate, možete ih obrisati (i dalje čuvajući originalne arhive na disketama); u radnom direktorijumu treba da ostanu samo:

DSZD.BAT	DSZU.BAT	DSZ.COM	PCPLUS.DIR
PCEDIT.EXE	PCKEYMAP.EXE	PCMAIL.EXE	PCPLUSTD.EXE
PCSETUP.EXE	PCPLUS.FON	PCPLUS.HDR	PCPLUS.HHP
PCPLUS.HLP	PCPLUS.KBD	PCPLUS.KEY	PCPLUS.MSG
PCPLUS.NWS	PCPLUS.PRM	PCPLUS.USR	PCPLUS.XLT

Za dalju instalaciju je neophodno da znate na koji je port povezan vaš modem i kojom brzinom radi. Pretpostavićemo da se radi o 1200 bps modemu koji je priključen na COM2.

Koristeći bilo koji ASCII tekst editor (npr. *Norton Editor*) proverite sadržaj datoteke DSZD.BAT u kojoj treba da piše: DSZ port 2 rz -r %1 %2 %3 %4; ako umesto port 2 pročitate port 1 ili port 3, izvršite izmenu i snimite datoteku na disk. Na sličan način treba podesiti i datoteku DSZU.BAT.

Startujte *Procomm Plus* otkucavši *pcplustd* i, pošto pregledate uvodne poruke, Alt P. Pojaviće se niz opcija od kojih je najvažniji port i brzina komunikacije – ako oznaka porta ne odgovara vašoj, pritisnite F2 za COM2 a onda 2 za 1200 bps. Sa Alt S snimate ove izmene na disk i pritiskom na Alt X napuštate *Procomm* – instalacija je skoro završena. Pogodno je još da u neki od direktorijuma koji su uključeni u *path* (npr. C:\BIN) upišete proceduru *modem.bat* u kojoj će pisati:

```
@echo off
c:
cd \procom
pcplustd
```

i da docnije startujete *Procomm* prostim kucanjem komande MODEM.

Faze jedne veze

Prva faza modemske komunikacije se, kao i prva faza telefonske, svodi na izbor potrebnog telefonskog broja. Za to je zadužen takozvani *dialing directory* u koji ulazite pritiskom na Alt D.

Kurzor u obliku inverzne linije treba pozicionirati na željeni red i pritisnuti Enter. Donji deo ekrana se zamenjuje prozorom u kome vidite broj koji se zove, podatke o do tog trenutka ostvarenim vezama sa izabranim sagovornikom, *help* liniju i nekoliko poruka – modem će automatski okretati cifru po cifru i, kada završi sa brojem, čekati da se veza uspostavi. Ukoliko je pozvani broj zauzet, modem će posle izvesnog vremena (45 sekundi što se može promeniti po potrebi) prekinuti vezu i pokušati ponovo. Nije neophodno da čekate svih 45 sekundi – ako kroz zvučnik modema čujete zvuk koji označava zauzetu liniju, dvostrukim pritiskom razmaknice možete odmah ponoviti poziv. Ukoliko zaključite da je sagovornik nepovratno zauzet, pritiskom na Esc možete da prekinete pozivanje i pokušate sa nekim drugim brojem.

Pošto se veza uspostavi, *Procomm* će, zavisno od brzine komunikacije (300, 1200 odnosno 2400 bps) ispisati CONNECT, CONNECT 1200 ili CONNECT 2400 i sačekati da pritisnete bilo koji taster. *Dialing directory* se gubi sa ekrana i *Procomm* prelazi u takozvani terminalski mod.

Terminalski mod je zapravo osnovni mod svakog komunikacionog programa – tekst koji stiže posredstvom modema se ispisuje na ekranu a tekst koji vi kucate transportuje preko modema. To praktično znači da izgled terminalnog ekrana direktno zavisi od mreže odnosno BBS-a sa kojim razgovarate.

Pošto se samom komunikacijom sa Sezamom još ne bavimo, obratićemo pažnju na razne komponente terminalskog ekrana *Procomm*-a a posebno na statusnu liniju. Njeno prvo polje je informativno – u njemu je poruka koju vam *Procomm* trenutno upućuje odnosno, obzirom da poruke trenutno nema, opšte uputstvo Alt-Z FOR HELP. Drugi prozor opisuje terminal koji *Procomm* emulira – pri povezivanju sa BBS-ovima koji se izvršavaju na PC-ju pogodno je da taj terminal bude ANSI ali je pri vezi sa nekim VAX-om mnogo bolje izabrati VT102; docnije ćemo videti kako se to podešava. U trećem prozoru piše zagonetno FDX što je zapravo skraćenica od *full duplex* – to praktično znači da je razgovor dvosmeran odnosno da u istom trenutku modem može da šalje i prima podatke; alternativa je *half duplex* što se praktično nikada ne koristi. Sledeći prozor opisuje parametre veze – 1200 N81 označava 1200 bps, 8 bita podataka, 1 stop bit i nepostojanje kontrole parnosti (N). U sledećem prozoru je poruka *log closed* koja označava da se komunikacija ne snima u kontrolnu datoteku; početak veze je odlična prilika da pritisnete Alt F1, otkucate ime te datoteke i Enter – sav dalji modemski saobraćaj upisivaće se u datoteku koju ćete docnije natenane analizirati. Sledeće polje ima vrlo mali značaj – *print off* znači da se komunikacija ne registruje na štampaču ali to svakako znate i sami

pošto štampač ne čujete! Ne možemo da zamislimo zbog čega biste želeli da se komunikacija interaktivno štampa (mnogo je bolje upisati sve u fajl pa onda, ako se ukaže potreba, taj fajl štampati) ali ćemo reći da se takav ispis aktivira sa Alt L. U poslednjem prozoru piše ON-LINE što znači da razgovarate sa nekim; ako se veza prekine, ovde ćete pročitati OFF-LINE.

Iako *Procomm Plus* podržava brojne komande koje olakšavaju razne operacije tokom veze ovde ćemo pomenuti samo *upload* i *download* koji početnicima pričinjavaju najviše problema. Kada mreža sa kojom komunicirate ispiše nešto poput "... počnite prijem datoteke" treba da pritisnete PgDn i u gornjem delu ekrana će se pojaviti prozor pomoću koga se bira transfer protokol. - **Obavezno** se opredelite za onaj protokol koji mreža očekuje – ukoliko ne preduzmete ništa da to promenite, Sezam će smatrati da je vaš podrazumevani protokol XMODEM. Pošto izaberete protokol (pritiskate broj 1) i unesete ime datoteke koju primate (prosto Enter će izazvati snimanje datoteke pod originalnim imenom), prenos će početi o čemu ćete redovno biti obaveštavani u okviru odgovarajućeg prozora. Kada se prenos uspešno završi, čuće se periodičan zvuk posle koga treba pritisnuti Enter i nastaviti sa radom; ukoliko zaključite da je veza loša i da od prenosa nema ništa, prekinite ga pritiskom na Esc.

Sastavni deo "Sezam kita" je program DSZ koji omogućava prenos podataka protokolom ZMODEM koji je po mnogo čemu superioran XMODEM-u. Pre nego što počnete da radite sa ovim protokolom treba da to stavite do znanja mreži – iz komandnog moda otkucajte

set protocol zmodem ili izaberite odgovarajuću stavku iz menija OPCIJE. Kada vam sledeći put sistem bude slao neku datoteku, izabraćete broj 14 iz spiska protokola (DSZD), uneti ime i doživeti novo iskustvo – DSZ je eksterni program koji se automatski startuje iz *Procomm*-a tako da će se ekran obrisati, ispisati niz poruka samog DSZ-a a zatim i izveštaj o toku prenosa. Ukoliko odustanete od prenosa, Esc vam neće mnogo pomoći – ZMODEM prekidate pritiskom na Alt N (*Nuke*).

Slanje datoteka sistemu (*upload*) je sasvim slično s tim što umesto PgDn pritiskate PgUp. Sve napomene vezane za protokol koji mreža od vas očekuje stoje i ovde.

I na kraju, poslednja faza veze to jest prekid – najbolje je da komunikaciju završite redovno, na primer kucajući komandu **bye** ili birajući opciju *Kraj* iz nekog od menija. Sistem će ispisati nekoliko pozdravnih poruka i, trenutak docnije, NO CARRIER; u desnom uglu ekrana sada piše OFF-LINE što znači da je veza prekinuta. Ako, međutim, dođe do neke blokade sistema, vezu možete prekinuti i "-nasilno" – ukoliko nekoliko pritisaka na Alt B (*Break*) ne urodi plodom, pritisnite Alt H (*Hangup*) i sačekajte poruku OFF-LINE u uglu ekrana.

Pošto je veza završena, treba još zatvoriti *log* fajl (Alt F1), eventualno otvoriti novi i, sa Alt D, preći na novu vezu. Ukoliko vam je za taj dan dosta, pritisnite Alt X i napustite *Procomm*.

Novi sagovornici

Ostalo je još da opišemo šta se radi u srećnoj situaciji kada saznate za novi BBS ili kada neki vaš prijatelj nabavi modem – odgovarajuće podatke treba uneti u *dialing directory*.

U tom cilju treba pritisnuti Alt D, postaviti kurzor u neki od praznih redova (ne brinite ako je ekran pun – prostim pritiskom na PgDn možete da pređete u sledeći i tako mnogo više puta nego što će vam biti potrebno), pritisnuti R (*Revise Entry*) i, element po element, uneti podatke o novom sagovorniku – ime, broj telefona, parametre komunikacije (obično 1200 8N1 FDX ili 2400 8N1 FDX), protokol i terminal koji se emulira (npr. ANSI). Pošto odgovorite na nekoliko kontrolnih pitanja, podaci o novom sagovorniku se upisuju na disk i tako ste spremni da ga pozovete. Izuzetno, ukoliko treba da pozovete nekoga čije se ime ne nalazi u spisku i ko vam ubuduće neće trebati, možete da se poslužite opcijom M (*Manual Dial*).

Osim onoga što smo ovde opisali, *Procomm Plus* nudi i mnoge druge pogodnosti među kojima je najznačajnija mogućnost pisanja takozvanih *script* programa uz pomoć kojih možete da automatizujete neke dosadne operacije – može se, na primer, napisati *script* program koji zove Sezam, prijavljuje vas, skuplja svu novu poštu i prekida vezu, sve to bez ikakve vaše intervencije! Programski jezik koji se koristi za ovakve operacije možete da upoznate pregledajući brojne primere (datoteke sa ekstenzijom .ASP) koje su deo arhive PCPLUSTD.ZIP.

MNP veza

MNP modemi se razlikuju od standardnih u nekoliko važnih pojedinosti. Ukoliko, pre svega, želite MNP vezu, u inicijalizacionoj sekvenci modema morate aktivirati kako automatsku korekciju greški tako i kompresiju. Komande kojima se to radi se razlikuju od proizvođača do proizvođača – recimo na modemima Bullet 2400MNP u uvodnu sek-

vencu treba ubacit $C1$E1 a kod modema ViVa 2400MNP %C1\N3. Ukoliko, sa druge strane, želite da zovete **bez** MNP-a, moraćete da otkucate (ili dodelite nekom funkcijskom tasteru): AT$C0$E0 odnosno, na ViVa modemu, AT%C0\N0.

Veoma je važno da u *dialing directory* napišete da vaš MNP modem zove brzinom od 9600 bps (premda se, dakako, radi o 2400 bps modemu). Ovo zvuči sasvim nelogično ali samo na prvi pogled – MNP modem pre slanja komprimuje podatke tj. obezbeđuje slanje brzinom koja je efektivno veća od 2400 bps. Ukoliko mu, međutim, računar dostavlja podatke brzinom od 2400 bps, od kompresije nema nikakve koristi tj. modem će praktično ono što kompresijom uštedi, potrošiti na "-prazno" čekanje podataka.

Nameće se, naravno, i pitanje šta modem radi kada podatke ne može dovoljno komprimovati – računar mu, na primer, šalje neku već arhiviranu datoteku i to brzinom od 9600 bita u sekundu a korespondentu se za isto vreme može poslati svega 2400 bita, ili čak manje ako je veza loša. Tu na scenu stupa hardver – **vrlo** je važno da u meniju *Terminal options/General Options Procomm*-a postavite stavku *Hardware Flow Control (RTS/CTS)* na ON. Od tog momenta računar i modem će, bez obzira na deklarisanu brzinu komunikacije, **hardverski** proveravati da li je druga strana spremna za prijem pa će tako računar slati podatke modemu tek kada je siguran da u njegovom baferu ima mesta za njih. Ovakvo podešavanje obezbeđuje maksimalnu brzinu MNP prenosa eliminišući istovremeno mogućnost greške odnosno "-preskakanja" nekih podataka.

Osim opcija *Procomm*-a, treba podesiti i inicijalizacionu sekvencu modema (*Modem Options/General Options*). Neke komande se, na žalost, razlikuju od proizvođača do proizvođača ali se nadamo da će vam ove dve sekvence biti od pomoći.

Za Bullet 2400 MNP:

ATE0Q0V1X3&P1&C1&D2$C1$E1$F4$X1S0=0^M

Za ViVa 2400 MNP:

ATE0Q0V1X3&P1&D2\N3%C1\Q3\J0S0=0^M

Organizacija Sezama

SistEm ZA Modemsku komunikaciju časopisa "Računari" pokreće za ovu priliku razvijena aplikacija PBB pisana na Microsoft C-u 6.0 (oko 20,000 linija izvornog koda) praćena odgovarajućim eksternim programima. Projektom je predviđeno da PBB bude jezgro sistema koje će obezbediti osnovne usluge konferencijsko-informacionog sistema dok bi se uslužni programi za obavljanje pojedinih specijalnih poslova priključivali sistemu kao eksterne aplikacije. Sistem Sezam trenutno ima dve eksterne aplikacije (RIND, indeks tema časopisa "Računari" i VOTE, sistem za interaktivno glasanje) koje se uklapaju u koncepciju čitavog Sezama – korisnik ne primećuje kada se nalazi u eksternom programu a kada u PBB-u.

Osnovne usluge koje Sezam pruža mogu se podeliti na privatnu poštu, konferencije, prenos podataka (*download*), informisanje, pretraživanje baza podataka, razgovor istovremeno prijavljenih korisnika, oglašavanje i kontakt sa Upravom Sezama odnosno Redakcijom "Računara".

Privatna pošta

Privatna pošta vam omogućava da bilo kom drugom korisniku Sezama uputite direktnu poruku koja će ostalim korisnicima biti nepristupačna – kao da ste poslali pismo koje stiže trenutno. Uz poruku se, po potrebi, može poslati i datoteka koja je čitljiva samo za primaoca.

Specijalitet Sezama su privatne poruke pod šifrom – šifra je proizvoljna reč kojoj prethodi

uzvičnik (!). Poruka pod šifrom je javna utoliko što joj može pristupati onaj ko zna šifru (a ne samo jedan korisnik – primalac što je slučaj kod privatne poruke) ali je tajna utoliko što je ostalim korisnicima nevidljiva. Na taj način je omogućeno grupi korisnika Sezama koji rade na zajedničkom projektu da međusobno nesmetano komuniciraju bez potrebe da svako šalje poruku svakome – šifru možete da zamislite kao poštanski pregradak čiji je ključ dat nekolicini saradnika.

Pseudonimi

Umesto imena, korisnici Sezama upotrebljavaju pseudonime koje sami biraju pri prvom kontaktu sa sistemom. Sezam je u svojim prvim danima koristio imena i prezimena ali je bilo mnogo korisnika koji se isto zovu i isto prezivaju, pogrešno unetih redosleda (prezime pa ime umesto ime pa prezime) i drugih problema koji su nas naveli da imena zamenimo psudonimima. Naravno da cilj ove zamene nije anonimnost – svaki korisnik može jednostavno saznati kako se zove onaj čiji pseudonim zna ili koji je pseudonim korisnika koga poznaje po imenu, prezimenu ili mestu boravka. Psudonimi su tu samo zbog pojednostavljenja sintakse i pouzdanije komunikacije sa sistemom.

Najbolje je da vaš pseudonim podseća na ime i prezime – Petar Petrović bi, na primer, mogao da izabere pseudonim *ppetrovic*. U okviru pseudonima mogu se naći isključivo slova a-z (velika slova se pretvaraju u mala) i tačka pa se čak i YU slova moraju zameniti sa ccdsz. Jednom izabran, pseudonim će vas pratiti kroz čitavu "karijeru" na Sezamu.

Prilikom izbora pseudonima može se dogoditi da je ime koje ste izabrali već dodeljeno

nekom od korisnika sistema u kom slučaju treba izabrati neki drugi nadimak.

Ne zaboravite da pri svakom pozivu, na pitanje **Ime:**, odgovorite unošenjem izabranog pseudonima **a ne** punog imena i prezimena!

Konferencije

Konferencije su medij za masovnu javnu komunikaciju korisnika Sezama – u okviru konferencija možete da komentarišete, predlažete, kritikujete, hvalite i, uopšte, izrazite svoje mišljenje o temi koja vas interesuje. Dodatna mogućnost je da postavite pitanje koje će pročitati drugi učesnici konferencije; neko od njih možda zna odgovor pa će taj odgovor do vas ekspresno stići. Saglasno tome, svi članovi i Uprava Sezama biće vam zahvalni kada god pokušate da, koristeći svoje znanje i iskustvo, odgovorite na pitanje koje je postavio neki drugi korisnik mreže. Konferencije su unekoliko i produžetak časopisa "Računari" što znači da će zanimljive poruke ili grupe poruka biti štampane u časopisu.

Konferencija je organizovana na principu poruka – svaki učesnik konferencije ima priliku da pokrene temu koja ga interesuje (u okviru neke od tema koje već postoje ili, ako nema ničeg sličnog, u okviru teme *razno*) i napiše prvu poruku na tu temu. Ostali korisnici imaju mogućnost da odgovore na tu poruku (ili na neki od odgovora) ili da unesu novu poruku na istu temu koja nije neposredan odgovor ni na jednu od postojećih poruka. Na taj način se formira stablo pitanja i odgovora koje predstavlja kompletnu diskusiju – pošto je diskusija iscrpljena, njen tok ostaje na sistemu što je potencijalni

izazov za nove korisnike: imate li nešto da kažete o onome o čemu je sve rečeno?

Na Sezamu su, u trenutku finalizacije ovog uputstva, aktivne sledeće konferencije:

Konferencija NOVOSTI se bavi jednim od osnovnih poslova našeg Sezama – informisanjem korisnika. U nju svakodnevno pristižu vruće kompjuterske vesti sa BIX-a kao i par drugih "elektronski uređivanih" kompjuterskih časopisa koji "izlaze" na svetskim paketnim mrežama, u planu su i novosti sa YU kompjuterske scene, neračunarske vesti iz sveta i slično.

☞ Konferencija RAČUNARI se bavi našim časopisom, najavama novih brojeva i akcija, diskusijom o!koncepciji i temama koje bi trebalo odnosno ne bi trebalo objavljivati i tome slično.

☞ Konferencija SEZAM se bavi samim sistemom, njegovom racionalnom upotrebom, predlozima za njegovo unapređenje, diskusijom o problemima i njihovom otklanjanju, savetima za početnike i tome slično.

☞ Konferencije KOMUNIKACIJE bavi se nabavkom i korišćenjem modema, komunikacionim programima i protokolima, domaćim i stranim BBS-ovima i kompjuterskim mrežama, JUPAK-om i pristupom svetskim paketnim mrežama, elektronskom poštom, problemima sa hakerima i sličnim temama.

☞ Konferencija PC.HARD se bavi hardverom PC računara – matičnim pločama, memorijskim proširenjima, diskovima, video karticama, štampačima, računarskim mrežama, nabavkom opreme i tome slično.

- ☞ Konferencija PC.SOFT bavi se operativnim sistemima i programima za PC kompatibilne računare. Posebno su "žive" diskusije o DOS-u, programskim jezicima, uslužnim programima poput *Venture* i *WordPerfect*-a, virusima, zaštiti...

- ☞ Konferencija ATARI.ST se bavi hardverom i softverom Atari ST računara, javnim i komercijalnim softverom, obradom teksta i sličnim temama.

- ☞ ORKA je Opšta Računarska KonferencijA koja se bavi svim kompjuterskim temama koje nisu pokrivene nekom od specijalizovanih konferencija – programiranjem uopšte, algoritmima, džepnim računarima, igrama, zakonima i slično.

- ☞ Konferencija FORUM se bavi svime što **nije** u vezi sa računarima dakle politikom, tračevima, sportom, filmom, videom, literaturom, muzikom, koktelima, astrologijom i slično.

- ☞ U okviru konferencije MALI.OGLASI korisnici oglašavaju prodaju opreme i originalnog softvera a i nekih ne-računarskih "predmeta" kao što su kućni ljubimci. Objavljivanje piratskih oglasa na Sezamu nije dopušteno.

- ☞ OGLASI zapravo i nije konferencija – to je komercijalni deo Sezama u okviru koga se objavljuju plaćeni oglasi radnih organizacija i pojedinaca. Korisnici Sezama mogu da čitaju oglase ali ih ne mogu direktno ostavljati – oglas treba poslati kao poruku korisniku *commerce* a on će je, pošto se plaćanje reguliše, preneti u ovu konferenciju.

- ☞ Sadržaj konferencije VICEVI ne treba posebno opisivati. Ova konferencija se, međutim,

po dva osnova razlikuje od ostalih. Da biste joj **prvi put** pristupili, treba da otkucate - **jokes** (ili izaberete opciju *Vicevi* iz menija USLUGE) i potpišete izjavu koju će sistem ispisati. U ovoj konferenciji je, osim toga, omogućeno ostavljanje anonimnih poruka – treba samo otucati **conf reply tema /?**.

 UPUTSTVO je, najzad, *on-line* dokumentacija Sezama. Upis poruka u ovu konferenciju omogućen je samo administratorima sistema.

Osim javnih, Sezam omogućava i otvaranje "privatnih" konferencija u okviru kojih se diskutuje o nekim specifičnim temama ili problemima i koje su otvorene samo za specijalnu grupu korisnika. U ovom trenutku postoje dve konferencije tog tipa: SARADNICI (otvorena isključivo za saradnike našeg časopisa) i MODERATOR (konferencija za moderatore ostalih konferencija) – u budućnosti će ih verovatno biti više. Ukoliko pripadate grupi korisnika koja ima "svoju" konferenciju a ta konferencija nije u vašem spisku, obratite se administratoru sistema kako bi vam omogućio pristup.

Prenos podataka

Prenos podataka (*download*) vam omogućava da dođete do domaćih i stranih programa u javnom vlasništvu (*public domain* i *shareware*) kao i do programa čiji su listinzi objavljeni u časopisu "Računari". Do datoteka se dolazi na način sa kojim će se korisnici PC računara lako sprijateljiti: komandom **dir** dobijate listu direktorijuma, sa **cd ime** ili **ncd ime** se pozicionirate u neki od njih i onda, pošto izaberete datoteku, kucate - **download ime.tip** posle čega prenos počinje.

Datoteke su trenutno grupisane u šest direktorijuma.

☞ U direktorijum RSOFT upisani su programi objavljeni u časopisu "Računari" - većinom se radi o arhiviranim tekstualnim datotekama koje obuhvataju izvorni kod (*source*) programa. Oqšti oblik imena datoteke je CBBBPPPX.ZIP gde je C oznaka kompjutera za koji je program pisan (R označava PC računare), BBB broj časopisa u kome je program objavljen (npr. 055 označava "Računare 55"), PPP ime programa koje asocira na njegovu namenu a X ništa ili proizvoljno slovo kojim se po potrebi otklanjaju konflikti među jednako imenovanim programima.

☞ Direktorijum IBMPC sadrži domaće i strane programe u javnom vlasništvu koji se izvršavaju na PC kompatibilnim računarima. Konferencija PC.SOFT je dobro mesto za diskusiju o tipu programa koji najviše interesuju PC-jevce.

☞ Direktorijum ATARIST sadrži javne programe za Atarijeve računare.

☞ Direktorijum COM sadrži komunikacione alatke za vezu sa Sezamom - program *Procomm Plus Test Drive*, transfer protokol ZMODEM (DSZ), arhiver PKZIP i slično. Verujemo da svaki korisnik Sezama koji radi sa PC kompatibilnim računarom treba da "-pokupi" ove programe pošto će uz njihovu pomoć lakše i racionalnije koristiti mogućnosti kako našeg tako i ostalih BBS-ova. Ukoliko se, osim toga, novi korisnici budu opredelili za naš "zvanični" komunikacioni program *Procomm*, biće nam mnogo jednostavnije da im, u tekstovima poput ovoga ili u porukama, objasnimo kako da reše neki problem na koji naiđu. Kataloge, naravno, redovno ažuriramo - kada se pojavi nova verzija,

odgovarajući program dobija zvezdicu iza imena pa ga trepa ponovo *download*-ovati...

Informisanje korisnika Sezama zasniva se i na nizu tekstova koji su upisani u direktorijum NOVOSTI – sa **dir \novosti** dobijate pregled ovih tekstova praćen kratkim opisom dok sa **type \novosti\ime.txt** ili **cd \novosti type ime.txt** možete interaktivno pročitati svaki od njih. Predlažemo vam da po svakom javljanju Sezamu otkucate **dir \novosti /n** i tako pregledate spisak svih novih tekstova. Svakako vredi pročitati tekstove *stat.txt* (statistika Sezama), *kadzvati.txt* (zauzetost Sezama po satima) i *conf.txt* (šta se dešava u konferencijama).

Direktorijum PITALICE sadrži tekst tekuće Pitalice i rešenja prethodnih – odgovore na nagradne zadatke možete, naravno, slati i elektronskom poštom.

Korisnicima nije omogućeno da direktno upisuju programe u neki od direktorijuma Sezama – na taj način se štitimo od "virusnih infekcija" i osiguravamo visok kvalitet softverske ponude. Ukoliko posedujete javne programe koji bi, po vašem mišljenju, bili interesantni i za druge ili ukoliko ste sami napisali neki program koji biste stavili u javno vlasništvo, pošaljite ga u vidu privatne poruke moderatoru odgovarajuće konferencije ili korisniku *redakcija* – program će se vrlo brzo naći u nekom od direktorijuma!

Baze podataka

Pretraživanje baza podataka vam omogućava da, koristeći resurse Sezama, dođete do informacije koja vas interesuje. U ovom trenutku je na raspolaganju baza podataka RIND, registar svih tekstova koji su do sada objavljeni u časopisu "Računari" i to sortiran po

autoru, nazivu, temi, kompjuteru i broju časopisa; pošto ste locirali tekstove koji vas interesuje, željene brojeve "Računara" možete naručiti i platiti pouzećem. Daljim razvojem Sezama na raspolaganju će se naći i druge baze podataka o čemu ćemo vas pravovremeno obavestiti.

Interaktivni razgovor

Interaktivni razgovor (*chat*) predstavlja način da nekoliko korisnika koji su istovremeno prijavljeni razgovaraju razmenjujući privatne i javne poruke. Kako broj linija bude rastao, biće organizovane i diskusije na razne teme u kojima će učestvovati moderator i veći broj zainteresovanih korisnika.

Redakcijski poslovi

Kontakt sa Redakcijom vam omogućava da uputite ličnu poruku uredništvu, ponudite saradnju, kontaktirate sa autorom teksta koji vas je zainteresovao, pošaljete rešenje Pitalice, prijavite pretplatu, glasate za tekst meseca i tome slično.

YU Sezam

Ukoliko vise godina koristite racunare, mozda necete primetiti nista neobicno u ovoj recenici ili vam to sto primetite nece uopste smetati. Moramo, međutim, da kažemo da nama smeta – bilo to dobro ili ne, naš jezik još uvek ima slova čćđšž i tekst koji je pisan bez njih deluje nakaradno. Kompjuterske mreže i BBS-ovi su, međutim, prećutno usvojili da se tekst kuca bez YU slova jer je tako najlakše – korisnik koji se opredelio za standard "Računari" (kod slova č je 166) više će voleti da pročita reč 'racunar' nego YUSCII reč 'ra~unar' i obratno. Sezam omogućava prevazilaženje ovog problema – u fazi prijavljivanja svaki korisnik definiše svoj kodni raspored YU slova i Sezam docnije sve njegove poruke automatski konvertuje u svoj

interni raspored a sve poruke sistema i drugih korisnika u interni raspored čitaoca. Na taj način svaki korisnik Sezama ima utisak da svi ostale koriste baš njegov kodni raspored i, prema tome, čita normalan tekst a ne tekst sa ccdzs ili tekst sa nekim čudnim "kvakama". Ovo se odnosi na sve poruke koje prolaze kroz sistem ali u toku operacija *upload* i *download* prestaje da važi - svaka arhiva bi bila unakažena kada bi sistem u njoj promenio znak koji ima kod YU slova. Razmena arhiviranih tekstova čiji se kodni raspored automatski prilagođava potrebama čitaoca omogućena je programom UYU koji možete preuzeti iz direktorijuma IBMPC.

U interesu je svakog korisnika Sezama da tekst koji ulazi u sistem sadrži YU slova. Zato je veoma važno da u fazi prijavljivanja sistemu korektno definišete vaš kodni raspored i da ga docnije dosledno koristite (ako promenite raspored bićete, jasno, u mogućnosti da to saopštite i Sezamu). Trenutka konfiguracija Sezama podržava kodne rasporede YUSCII, Latin 2, "Računari" i "Moj Mikro" kao i, za nuždu, nepopularni raspored ccdzs u koji sistem, jasno, ne može samostalno ubacivati YU slova. Ukoliko koristite neki drugi raspored, pošaljite kodove administratosu pa će vaš raspored biti ugrađen u konfiguraciju sistema.

Sezam je, osim toga, poliglotski BBS - meniji, poruke sistema i tekstovi će se ispisivati na jeziku koji ste izabrali u fazi predstavljanja sistemu (komande se, jasno, ne menjaju - uvek se radi sa engleskim rečima). Projektom je predviđeno da Sezam podrži srpskohrvatski, slovenački i engleski jezik; ako ste raspoloženi da asistirate u prevođenju Sezama na neki drugi jezik, svakako kontaktirajte sa Upravom.

Ko je ko

U cilju lakšeg snalaženja u Sezamu, ovde dajemo nekoliko imena korisnika kojima se možete javiti kako biste obavili željeni posao ili rešili problem koji imate. Korisnici su dati abecednim redom pseudonima.

commerce – fiktivni korisnik koji se bavi oglasima na Sezamu i formalni autor svih poruka u konferenciji OGLASI. Obratite mu se ako želite da ugovorite oglašavanje na Sezamu.

pitalice – fiktivni korisnik kome se šalju rešenja tekuće Pitalice kao i komentari i predlozi vezani za samu rubriku. Ukoliko radite u sistemu menija, poruke ovom korisniku biće upućene automatski.

redakcija – fiktivni korisnik preko koga možete da kontaktirate sa Upravom Sezama ili sa Uredništvom časopisa, prijavite pretplatu, naručite stare brojeve, pišete nekom od saradnika "Računara" koji nije korisnik Sezama i tome slično. Ukoliko imate poruku vezanu za časopis ili sam Sezam i ne znate ko je nadležan za njeno "procesiranje", uputite poruku korisniku *redakcija* a mi ćemo je već proslediti dalje.

sysadm – fiktivni korisnik potreban u fazi kreiranja sistema. Možete mu slati poruke ali je malo verovatno da će one biti ažurno pročitane.

Osim fiktivnih korisnika, Sezam ima i potreban broj službenih lica dok svaka konferencija ima svog moderatora. Obzirom da je sve u svetu podložno promenama, imena i pseudonime ovih korisnika nećemo "ovekovečiti" u okviru Uputstva za upotrebu sistema – pređite u komandni mod i otkucajte - **welcome** pa će Sezam predstaviti sebe i svoju Upravu.

Pristup Sezamu

Sezam je javna kompjuterska mreža koja je otvorena za svakoga ko joj se javi, popuni predviđeni formular i uplati tromesečnu, šestomesečnu ili godišnju pretplatu u skladu sa važećim cenovnikom.

Prilikom dizajniranja korisničkog interfejsa Sezama pokušali smo da pomirimo tri međusobno suprotstavljena kriterijuma: početnik koji želi da bez ikakvog posebnog predznanja obavi posao, iskusni programer koji ne želi da ga računar tretira kao idiota i udaljeni korisnik koji skupo plaća svaki minut veze i koji je, prirodno, vrlo nestrpljiv. Zato je korisnički interfejs koncipiran u dva nivoa: meniji i komande.

Svaki novi korisnik počinje od sistema menija i prelazi u komandni mod kucajući dve uzastopne tačke (..) – ako želite da počinjete rad iz komandnog moda, napustite sistem menija i otkucajte **set menu no**. Specijalitet Sezama je da svaki meni staje u jedan red – na taj način se štedi vreme sistema i novac korisnika (1 min. razgovora = $...). Izbor stavke iz menija svodi se na kucanje odgovarajućeg broja i pritisak na Enter.

Komandni jezik Sezama smo, nemajući na šta da se ugledamo, dizajnirali za ovu priliku – moglo bi se reći da nam je kao uzor poslužio MS DOS čiji su mnemonici zadržani gde god je to bilo moguće. Komandni jezik se trenutno sastoji od svega tridesetak internih naredbi i četiri sinonima ali neke od ovih naredbi (posebno *mail* i *conference*) imaju dosta različitih opcija pa za kreativnu primenu jezika preporučujemo pažljivo čitanje odgovarajućeg poglavlja ovog Uputstva.

I još ovo...

Za kraj smo ostavili nekoliko generalnih napomena koje će vam biti korisne bilo da radite u sistemu menija ili u komandnom modu. Ispis svakog dužeg teksta prekidaće se kada se ekran (čiju ste dužinu definisali) popuni posle čega ćete biti u prilici da izaberete nastavak, prekid ili ispisivanje bez daljih pauza. Ukoliko poželite da zaustavite ispis pre nego što se ekran napuni ili ukoliko ste izabrali ispis bez pauze pa se predomislili, pritisnite Ctrl X – odmah će se pojaviti poruka **Dalje (Da/Ne/Bez pauze)?**. Kombinaciju Ctrl X možete da koristite i za brisanje komandne linije – ako loša telefonska veza unese neke "bezvezne" znakove u liniju koju kucate, najbolje je da pritisnete Ctrl X i tako je poništite. Neku dugotrajniju operaciju kao što je pakovanje poruka možete, najzad, takođe prekinuti sa par uzastopnih pritisaka na Ctrl C.

Dnevno vreme svakog korisnika na sistemu, kao i trajanje svake seanse, su, u cilju racionalnijeg rada, ograničeni u skladu sa Ugovorom sa kojim ste se saglasili pristupajući Sezamu. Tri minuta pre nego što vreme predviđeno za vaš poziv istekne, sistem će se oglasiti jednim *beep*-om koji vas upozorava da završite tekuću operaciju i odjavite se. Minut docnije čućete dva *beep*-a a na početku poslednjeg minuta tri. Ukoliko se ni posle toga ne odjavite, sistem će vas automatski prekinuti.

Rad u meniju

Rad sa menijima je osnovni način komunikacije svakog novog korisnika sa Sezamom – ukoliko se u bilo kom trenutku greškom nađete u komandnom modu, otkucajte MENU i vratićete se u glavni meni.

Svaki od menija Sezama smešten je u jednu liniju koja se sastoji od brojeva i naziva opcija. Pre te linije uvek se pojavljuje ime tekućeg menija a ispod linija **ime, izaberi (? za pomoć):** gde je *ime* vaš pseudonim. Treba jednostavno da otkucate broj opcije koju ste izabrali i da pritisnete Enter – Sezam će vas prebaciti u drugi meni ili će vam postaviti dopunska pitanja koja omogućavaju da se obavi posao koji vam je potreban.

U svim menijima važe neke opšte skraćenice: upitnik (?) umesto broja opcije ispisuje relativno detaljan opis stavki datog menija, nula (0) vas vraća u glavni meni a minus (–) u meni prethodne generacije tj. na meni iz koga ste došli u tekući (meni prethodne generacije, jasno, može da bude i glavni meni tako da opcije 0 i – deluju jednako u svim menijima prve generacije). Dve tačke (..), najzad, označavaju napuštanje sistema menija i prelazak u komandni mod.

Struktura menija

Osnovni meni se sastoji od tri menija i jedne komande – komanda je *Kraj rada* (prekid tekuće veze sa Sezamom) dok ćemo smisao svakog od menija upoznati u okviru ovog poglavlja.

Automatski režim

Automatski režim omogućava korisniku Sezama da za najkraće moguće vreme pokupi sve nove privatne poruke, poruke na šifre, poruke u konferencijama, spisak novih datoteka i neke druge informacije o događajima u sistemu od njegovog prethodnog javljanja.

Da bi ovaj automatski režim funkcionisao, potrebno je da korisnik definiše svoja interesovanja u okviru menija OPCIJE (više o njemu docnije) – treba definisati arhiver i transfer protokol, šifre koje pratite i direktorijume čiji vas sadržaj interesuje. Pošto je ovo definisanje jednom obavljeno, pri svakom sledećem pozivu možete da izaberete AUTOMATSKI REŽIM, prenesete datoteku na vaš računar primenom izabranog transfer protokola (npr. ZMODEM), dearhivirate je primenom izabranog arhivera (npr. PKUNZIP) a zatim pročitate novosti u bilo kom standardnom ASCII editoru.

Standardni režim

Standardni režim omogućava interaktivno čitanje poruka i konferencija, prenos (*download*) datoteka, odgovaranje na poruke, glasanje, podešavanje raznih opcija i tome slično. Glavni meni standardnog režima sastoji se od 6 menija i komande *Kraj rada*.

U okviru menija POŠTA realizuje se podsistem privatne pošte Sezama – uz pomoć opcija ovoga menija možete da šaljete, primate i brišete privatne poruke i pristupate privatnim i javnim šiframa koje su definisane u sistemu.

Meni KONFERENCIJE predstavlja ulaznicu u konferencijski podsistem Sezama – opcijama ovog menija možete da čitate poruke koje su drugi korisnici ostavili u okviru neke

od konferencija ili sami ostavljate javne poruke na koje će drugi odgovarati.

Meni DATOTEKE omogućava da prenosite datoteke tj. *public domain* i *shareware* programe koji su pristupačni korisnicima Sezama.

U okviru menija OPCIJE podešavate razne parametre rada (protokol za prenos podataka, kodni raspored YU slova, broj redova na ekranu), prijavljujete promenu adrese i telefonskog broja i menjate svoju lozinku (pseudonim se ne može promeniti).

Meni USLUGE vam omogućava da pregledate listu korisnika Sezama, da se nasmejete nekom od viceva, da startujete program RIND, *on line* bazu podataka svih tekstova objavljenih u časopisu "Računari", pročitate podatke o ranijim pozivima Sezamu i tome slično.

Ostaje još meni REDAKCIJA koji vam omogućava da kontaktirate sa Redakcijom Đasopisa "Računasi" i obavljate tehničke poslove kao što je oglašavanje u časopisu i Sezamu, prijava pretplate, naručivanje starih brojeva, slanje rešenja tekuće Pitalice i tome slično.

Meni 'RAZGOVOR'

Ovaj meni omogućava interaktivni razgovor sa korisnicima koji su istovremeno prijavljeni sistemu.

Opcija *Ko je na vezi* omogućava da utvrdite pseudonime svih korisnika koji su trenutno prijavljeni. Uz ime svakog korisnika piše i podatak šta on trenutno radi na osnovu čega možete da zaključite da li je korisnik raspoloživ za interaktivni razgovor ili ne. Mogući statusi su:

Chat: korisnik se već nalazi u režimu interaktivnog razgovora. Poziv na razgovor je moguć ali besmislen.

Chat.p: korisnik se već nalazi u režimu interaktivnog razgovora i uz to privatno razgovara sa nekim drugim korisnikom. Poziv!na razgovor je moguć ali nema mnogo smisla.

Sezam: standardan Sezam režim, poziv je moguć.

Mail Read: korisnik upravo čita neke poruke. Poziv je moguć ali nije preporučljiv.

Editor: korisnik upravo unosi poruku. Poziv je moguć ali nije preporučljiv (verovatno se neće odazvati).

File Transfer: korisnik upravo prenosi datoteku. Poziv je nemoguć dok se prenos ne završi.

Page off – korisnik ne želi da odgovara na pozive. Poziv je, prema tome, nemoguć.

Opcija *Poziv* omogućava da pozovete željenog korisnika na razgovor. Pošto otkucate njegov pseudonim, korisnik će dobiti poruku **xxx vas poziva na razgovor** gde je **xxx** vaš pseudonim. Pozvani korisnik će, ako je raspoložen za "priču", preći u osnovni meni (kucajući 0 u bilo kom meniju), zatim izabrati meni 3 (RAZGOVOR) i najzad istoimenu opciju 3 (*Razgovor*). I vi, ne čekajući na njega, treba da izaberete opciju 3 i tako pređete u *chat* režim kome je posvećeno posebno poglavlje. Ukratko rečeno, kucate rečenice i čitate odgovore, sa **..who** povremeno proveravate sa kim sve razgovarate i najzad sa **.exit** napuštate razgovor.

Meni 'POŠTA'

Privatna pošta se uvek šalje na ime ili na šifru (šifra je bilo kakva reč koja počinju znakom !). Poruke pod šifrom čitaju svi koji

znaju šifru dok poruku na ime čita isključivo onaj kome je poslata.

Opcijom *Pregled* dobijate spisak svih novih poruka za vas kao i novih poruka na šifre koje pratite.

Opcijom *Čitanje* čitate sve nove poruke za vas i za šifre koje pratite. Ukoliko je uz neku od poruka priključena datoteka, Sezam øe vam ponuditi da je prenesete primenom izabranog transfer protokola.

Opcija *Slanje* omogućava da pošaljete privatnu poruku bilo kom korisniku Sezama ili na neku šifru. Na pitanje **Poruka za:** treba odgovoriti navođenjem **pseudonima** onoga kome je poruka namenjena ili oznake šifre (npr. **!sftx**). Ukoliko vam pseudonim nekog korisnika nije poznat, otkucajte upitnik a zatim bilo koji deo imena, prezimena ili grada u kome primalac živi. Sezam će ispisati sve korisnike koji odgovaraju opisu pa ćete lako izabrati onoga koji vam je potreban.

Opcija *+Datoteka* omogućava da uz otkucanu poruku pošaljete datoteku. Treba da znate broj poruke (sistem ga ispisuje čim završite njen unos), da unesete ime datoteke i, pošto odgovorite na kontrolno pitanje, izvršite *upload*. Ukoliko koristite *Procomm Plus*, *upload* se svodi na pritisak na PgUp, izbor protokola (1 za XMODEM, 14 za ZMODEM), unos imena datoteke zajedno sa stazom ako je u nekom drugom direktorijumu i čekanje da se prenos završi. Ukoliko prenos iz bilo kog razloga ne uspe, ponovnim izborom opcije *+Datoteka* možete da iskušate sreću još proizvoljan broj puta.

Opcija *Brisanje* omogućava da obrišete poruku koju ste poslali ili primili – treba samo da znate njen broj. Ovu opciju treba koristiti samo u cilju ispravljanja greške

(npr. poslali ste poruku pogrešnom korisniku) – brisanje se svodi na markiranje poruke flegom *obrisana* što znači da je više niko neće videti ali i da poruka ostaje u sistemu; brisanjem starih poruka ne postiže se nikakva ušteda pa na njega ne treba trošiti vreme.

Poslednja stavka menija POŠTA je meni PRONAĐI koji omogućava lociranje poruka koje ste ranije primili ili poslali.

Meni 'PRONAĐI' Ovaj meni omogućava pronalaženje starih poruka koje ste poslali ili primili.

Opcija *Po datumu* obezbeđuje pronalaženje svih poruka za/od vas koje su poslate između zadatih datuma. Datum se uvek zadaje u obliku DDMMGG gde je DD dan, MM mesec a GG godina. 9. avgust 1990. se, na primer, piše kao 090890.

Opcija *Po primaocu/autoru* omogućava da locirate poruke koje vam je poslao određeni korisnik ili koje ste poslali određenom korisniku. Uvek se navodi **pseudonim** korisnika a po potrebi i džoker znaci – $ označava vas a * bilo kog korisnika.

Opcija *Nepročitane* omogućava da locirate poruke koje ste poslali a koje primaoci nisu pročitali kao i poruke koje ste primili od drugih korisnika ali ih iz bilo kog razloga niste pročitali.

Opcija *Datoteke* omogućava lociranje poruka uz koje su priključene datoteke.

Opcija *Čitanje*, najzad, omogućava da pročitate poruku čiji ste broj odredili primenom neke od prethodnih opcija.

Meni 'KONFERENCIJE'

Ovaj meni omogućava osnovne globalne operacije sa konferencijama – njegov podmeni PRISTUP omogućava rad sa izabranom (konkretnom) konferencijom.

Opcija *Novosti* ispisuje tekst u okviru koga administratori sistema popisuju šta se zanimljivo dešava, u kojoj konferenciji je diskusija najživlja i tome slično.

Opcija *Pregled* ispisuje ukupan broj poruka i broj novih poruka u svakoj od konferencija koje pratite.

Opcija PRISTUP omogućava da pristupite željenoj konferenciji. Potrebno je da navedete njeno puno ime ili početak imena (npr. FORUM ili FOR) i ulazite u meni KONFERENCIJA u okviru koga možete da čitate poruke, odgovarate i tome slično.

Meni PODEŠAVANJE omogućava da odustanete od praćenja konferencija ili tema koje vas ne zanimaju.

Meni 'PODEŠAVANJE'

Obzirom na narastajući broj poruka na Sezamu, za većinu korisnika je praćenje svega što se događa nemoguće ili nepraktično. Zato meni PODEŠAVANJE omogućava odustajanje od kompletnih konferencija ili pojedinih tema u njima.

Opcijom *Izaberi* birate konferenciju sa kojom ćete raditi tj. od koje ćete odustati ili čiji ćete spisak tema revidirati. Unosi se kompletno ime ili početak imena konferencije (npr. ATARI.ST ili ATA).

Opcijom *Izbaci* uklanjate izabranu konferenciju iz spiska onih koje pratite. Ukoliko vas ta konferencija docnije ponovo zainteresuje, dovoljno je da joj pristupite primenom opcije PRISTUP iz menija KONFERENCIJE.

Izborom opcije *Izbaci temu* odustajete od praćenja određene teme u izabranoj konferenciji. Umesto broja teme možete da otkucate zvezdicu pa će Sezam ispisivati temu po temu i omogućiti da od nekih odustanete.

Opcija *Dodaj temu* omogućava dodavanje neke od tema od čijeg ste praćenja ranije odustali.

Meni 'KONFERENCIJA'

Konferencija se sastoji od nekoliko (najviše 31) tema i većeg broja poruka na svaku od njih. Oznaka svake poruke se sastoji od broja teme i rednog broja poruke. Sve poruke u konferencijama su javne.

Izborom opcije *Teme* ispisujete sve teme u izabranoj konferenciji zajedno sa brojem poruka i brojem novih poruka u svakoj od njih.

Opcija *Lista* omogućava pregled poruka u izabranoj konferenciji. Ispisuje se broj poruke, tema, ime autora poruke, datum i vreme slanja i ime eventualne datoteke koja je priključena uz poruku.

Opcija *Čitanje* omogućava čitanje grupe poruka. Izgled jedne od poruka može da bude:

```
==============================================
 6.19   PC.SOFT:mreze
        pperic, 27.08.Pon 11:55, 246 chr
        Odgovor na 6.10, hacker, 11.08.Sub 03:12
----------------------------------------------
Da, formatiranje diska pod Novell-om traje razmerno dugo
ako se omoguci puno testiranje. Moze se ubrzati ali tada
niste sigurni u disk - desava se da inicijalizacija
prodje i da Novell jednostavno objavi da disk nije dobar
pa mora sve ponovo.
---------------------------------------------- 6.19 ---
Odgovori: 21,22
```

Redni broj ove poruke je 6.19, radi se o temi *mreže* (tema broj 6 na spisku), poruku je uputio *pperic* i to 27. avgusta 1990 u 11:55; poruka je duga 246 znakova. Radi se o odgovoru na poruku 6.10 koja je poslata 11. avgusta i čiji je autor *hacker*. Postoje, najzad, dva

odgovora na ovu poruku – njihovi redni brojevi su 6.21 i 6.22.

Opcija *Odgovor* omogućava da odgovorite na neku poruku ili započnete novi lanac diskusije na neku temu. Ukoliko biste, primera radi, po izboru opcije *Odgovor* uneli broj poruke 6.19, radilo bi se o odgovoru na poruku 6.19. Ukoliko, sa druge strane, unesete samo 6, radilo bi se o novoj diskusiji na temu *mreže*.

Opcija *+Datoteka* omogućava da uz otkucanu poruku pošaljete datoteku. Treba da znate tačan broj poruke koji obuhvata i broj teme (sistem ga ispisuje čim završite njen unos), da unesete ime datoteke i, pošto odgovorite na kontrolno pitanje, izvršite *upload*. Ukoliko koristite *Procomm Plus*, *upload* se svodi na pritisak na PgUp, izbor protokola (1 za XMODEM, 14 za ZMODEM), unos imena datoteke zajedno sa stazom ako je u nekom drugom direktorijumu i čekanje da se prenos završi. Ukoliko prenos iz bilo kog razloga ne uspe, ponovnim izborom opcije *+Datoteka* možete da iskušate sreću još proizvoljan broj puta.

Opcija *Brisanje* omogućava da obrišete poruku koju ste greškom poslali – potrebno je, naravno, da znate njen broj. Ovu opciju treba koristiti samo u cilju ispravljanja greške (poslali ste, na primer, poruku na pogrešnu temu) – sve diskusije u konferencijama su novim korisnicima veoma značajne pa ih ne treba brisati čak ni pošto se završe.

Opcija *Prenos* omogućava *download* veće grupe arhiviranih poruka. Pošto, na način o kome ćemo govoriti, izaberete grupu poruka koja vas interesuju, Sezam će izdvojiti te poruke u posebnu datoteku, arhivirati ih programom PKZIP (ili drugim arhiverom

ako ste ga izabrali) i, koristeći usvojeni transfer protokol, poslati. Da biste primili ovu datoteku, treba da sačekate da Sezam ispiše *Počnite prijem datoteke*, pritisnete PgDn, izaberete transfer protokol (1 za XMODEM, 14 za ZMODEM) i sačekate da se prenos završi.

Opciju *Prenos* treba da koriste novi korisnici i korisnici koji se dugo nisu javljali – na taj način brzo i efikasno prenosite sve poruke koje vas interesuju kako biste ih mirno pregledali u nekom tekst editoru ne trošeći vreme sistema i ne plaćajući velike telefonske račune.

Opcija *Info* omogućava čitanje biltena u tekućoj konferenciji. Bilten je tekst koji moderator po potrebi definiše i koji se u određenom intervalu i određen broj puta automatski ispisuje svima koji čitaju poruke iz konferencije. Na ovaj način korisnici se obaveštavaju o novim temama, događajima od značaja za konferenciju itd. Ukoliko iz bilo kog razloga (npr. loša veza) ne uspete da pročitate bilten, primenom opcije *Info* zahtevate njegovo ponovno ispisivanje.

Kod većine pomenutih opcija treba odgovoriti na pitanje

Izbor teme/poruka i *Opcije*. Najjednostavniji odgovor je dvostruki Enter – biće ispisane samo nove poruke na sve teme koje pratite.

U odgovoru na pitanje *Izbor teme/poruka* možete navesti broj poruke ili broj teme (7.12 je broj poruke; 7 je broj teme), oznaku grupe poruka (npr. 12.8+ su sve poruke na temu 12 počevši od poruke 12.8) ime ili deo imena teme (npr. *diskovi* ili *disk*), datum (npr. 120890+ što obuhvata sve poruke poslate od 12. avgusta pa na dalje) ili ime autora (npr. *

pperic označava poruke korisnika *pperic* na sve teme).

Na pitanje *Opcije* se, osim sa Enter (nove poruke) može odgovoriti i sa /a (sve poruke) ili, kod opcije *Prenos*, /f. Podrazumeva se, naime, da se uz poruke **ne** prenose datoteke koje ih prate ali se sa /f može zahtevati i njihovo uključivanje. Prenos će tada, prirodno, trajati duže u zavisnosti od dužine datoteka.

Meni 'DATOTEKE'

Ovaj meni omogućava prenos nekog od *public domain* programa koji su pristupačni korisnicima Sezama.

Pre nego što počnete prenos, morate da znate tačno ime datoteke. Pri njenom pronalaženju pomažu vam opcije *Nove* (spisak datoteka koje su unete u direktorijum od vašeg prethodnog javljanja) i *Lista* (spisak svih datoteka u izabranom direktorijumu). Spisak može da izgleda ovako:

```
R:\DEMO\*.*

--------------------

COM                <DIR>  Alat za komunikaciju...
800       zip       8525  800 ili vise kilobajta na DSDD disketi
addram    zip      32829  Prosirite osnovnu memoriju za 64K
backscrl  zip       3167  Procitajte tekst koji je odskrolovao sa ekrana
bix       zip     133761  Simulacija BIX-a
calc      zip      17482  Otkucate CALC izraz i dobijete rezultat
ckotil    zip      49152  Pronalazi viruse u arhivama
cleanp64  zip      53632  Uklanja viruse koje SCANV nadje
widthgen  zip      31686  Generisanje WID tabela (Miroslav Vujicic)
xrd       zip       9088  Uklanjanje kataloga koji nije prazan
```

Uz svaku datoteku ispisana je dužina u bajtovima i kratak opis. Ukoliko uočite magično <DIR>, radi se o direktorijumu a ne o datoteci – direktorijum se ne može direktno "-preneti" ali se može preći u njega i tamo naći niz novih datoteka ili direktorijuma. Za to služi opcija *Promena dir* – Sezam zahteva da unesete ime (ili početak imena) direktorijuma a onda taj direktorijum proglašava za radni i omogućava pregled datoteka u njemu.

Povratak u "prethodni" direktorijum postižete izborom opcije *Promena dir* i kucanjem .. dok se u osnovni direktorijum vraćate sa *Promena dir* a zatim \

Pošto ste pronašli datoteku, možete je preneti ili, ukoliko se radi o tekstu, na licu mesta pročitati. Tekstualne datoteke prepoznaćete po ekstenziji .TXT dok su arhivirane datoteke obično tipa ZIP ili ARC; na Sezamu ne bi trebalo da naiđete ni na šta drugo. Ispis tekstualne datoteke inicirate izborom opcije *Ispis* a prenos (*download*), naravno, opcijom *Prenos*. Kod prenosa treba potvrdno odgovoriti na kontrolno pitanje, pritisnuti PgDn, izabrati protokol (1 za XMODEM, 14 za ZMODEM ako koristite *Procomm Plus*) i sačekati da se operacija završi.

Pri prenosu ili ispisu uvek se mora navesti puno ime datoteke praćeno ekstenzijom (npr. *addram.zip*) ali kod pregleda mogu da se koriste džoker znaci prema sintaksi MS DOS-a. Na primer *add*.zip* ili *add???.**

Meni 'OPCIJE'

U okviru menija OPCIJE podešavate neke parametre rada sa sistemom. U najvećem broju slučajeva će, po izboru neke od opcija ovog menija, sistem ispisati mogućnosti koje stoje na raspolaganju i očekivati da unesete slovo koje se nalazi ispred opcije koja vam je potrebna. Prost pritisak na Enter usvaja opciju koja je i ranije bila aktivna i koja je u spisku označena zvezdicom.

Protocol/Arc omogućava definisanje protokola za prenos podataka i arhivera koji se koristi za njihovo "sažimanje". Preporučujemo protokol ZMODEM i arhiver PKZIP.

Opcija *Pošta* omogućava definisanje šifara koje pratite – šifre se odvajaju simbolom ; a niz treba početi sa $ kako biste dobijali i

obaveštenje o porukama za vas. Ukoliko vas, na primer, interesuju šifre *!all* i *!secret*, unećete *$;!all;!secret*

Slično prethodnoj, opcija *Dir* omogućava definisanje direktorijuma čiji vas sadržaj zanima. Ukoliko su to IBMPC i COM, otkucaćete *ibmpc;com*

Opcija *Lozinka* omogućava korisniku da promeni svoju lozinku – sistem zahteva da se unese stara lozinka a onda, provere radi, dva puta ponovi nova. Lozinku, u intresu sopstvene sigurnosti, treba menjati s vremena na vreme pri čemu je **vrlo** loša praksa da se za lozinku izabere svoje ime, prezime, pseudonim i slično.

Ukoliko zaboravite lozinku, javite se glasom Upravi Sezama – administrator sistema vam ne može reći staru lozinku ali je može promeniti u nešto što vam je poznato i tako vam ponovo omogućiti pristup sistemu.

Opciju *Adresa* treba da koristite ako se preselite, promenite broj telefona ili konfiguraciju svog sistema. Nizom odgovora na pitanja koja sistem postavlja svaku od tih promena prijavljujete Sezamu što je veoma korisno za naše statistike kao i za kontakt Uprave Sezama sa vama.

Jezik/Kod omogućava definisanje jezika na kome će Sezam ispisivati menije i *help*-ove (za sada su na raspolaganju srpskohrvatski, slovenački i engleski jezik) kao i kodnog rasporeda YU slova.

Izborom opcije *Lista*, najzad, ispisujete vrednosti svih usvojenih parametara – primetićete da se neki od njih mogu promeniti iz menija OPCIJE dok su drugi, potrebni iskusnijim korisnicima, pristupačni samo iz komandnog moda primenom naredbe *set*.

Meni 'USLUGE'

Najpopularnija opcija menija USLUGE dobila je broj 1 – *Vicevi*. Sezamova konferencija VICEVI je, naime, u startu zatvorena za sve korisnike pošto se među vicevima uvek nađe neki koji će za nekoga biti neprijatan ili uvredljiv. Po izboru ove stavke Sezam vam pruža priliku da potpišete izjavu i, ukoliko tu uradite, omogućava pristup ovoj konferenciji.

Opcija RIND aktivira *on-line* indeks tema časopisa "Računari". Ovom programu posvećeno je posebno poglavlje ovog uputstva.

Opcija *Stat* ispisuje vašu statistiku na Sezamu - koliko ste puta zvali, koliko ste vremena proveli *on-line*, koliko ste (mega/kilo) bajta podataka preneli, kako se uklapate u kvote i limite...

Opcija *Ko je...* omogućava da saznate ime i prezime korisnika čiji vam je pseudonim poznat kao i pseudonim korisnika čije ime znate. Dovoljno je da otkucate bilo koji deo korisnikovog imena, prezimena, mesta boravka ili pseudonima i Sezam će ispisati sve podatke računajući i vreme poslednjeg javljanja. Ukoliko na pitanje odgovorite sa /n, dobijate spisak svih korisnika koji su se javljali od vašeg prethodnog poziva.

Opcija *Rezime* omogućava da dobijete detaljnije podatke o korisniku čiji pseudonim znate (ili ste ga pronašli primenom opcije *Ko je...*). U okviru rezimea korisnik, ako to želi, daje podatke o sebi, firmi koju predstavlja, temama koje ga interesuju itd.

Poslednja opcija ovog menija, *Vaš rezime*, omogućava da napišete nekoliko reči (rečenica, strana, megabajta...) o sebi i da te podatke stavite na raspolaganje ostalim korisnicima. Pošto odaberete ovu opciju i odgovorite na kontrolno pitanje, Sezam aktivira

standardni editor za poruke – otkucajte rezime i pritisnite Ctrl Z a onda S (*snimanje*).

Svaki korisnik, naravno, samostalno odlučuje hoće li napisati svoj rezime ili neće. Administratori sistema, međutim, "iz sve snage" preporučuju da se rezime napiše pošto njegovo postojanje znatno olakšava komunikaciju između korisnika Sezama.

Meni 'REDAKCIJA'

Meni REDAKCIJA omogućava da pošaljete poruku Redakciji časopisa "Računari", pretplatite se na časopis, naručite stare brojeve, pošaljete rešenje Pitalice itd. Pored ostalog tu je i opcija GLASANJE koja vas uvodi u VOTE, podsistem Sezama koji omogućava "ispitivanje javnog mnjenja" po pitanjima od značaja za Sezam, računare, "Računare", društvo i mnoge druge stvari.

Standardne operacije

Meniji omogućavaju da završite mnoge poslove ali su ipak neki od tih poslova češći od drugih. Podela poslova po značaju je posebno interesantna početnicima – u prvim vezama treba znati kako da se pročita i ostavi poruka i, kao viši nivo, kako da se prenese datoteka a onda!se vremenom nauči i sve ostalo. Zato ovo poglavlje posvećujemo načinima da obavite neki od standardnih poslova koristeći sistem menija.

☞ *U "Računarima" sam pročitao da uz tekst o Moduli 2 idu primeri koji se zovu \rsoft\r055mod.zip. Kako da preuzmem ovaj tekst?*

Uđite u STANDARDNI REŽIM, pređite u meni DATOTEKE, izaberite opciju *Prenos* i otkucajte ime *rsoft\r055mod.zip*. Pošto odgovorite potvrdno na kontrolno pitanje, pritisnite PgDn, izaberite protokol pomoću koga komunicirate (ako niste posebno definisali protokol, to će biti XMODEM što znači da u *Procomm*-u birate stavku 1) i pritisnite Enter. Posle kraćeg vremena datoteka će se naći na vašem disku.

☞ *Želeo bih da preuzmem neki od public domain programa koji se distribuiraju u okviru Sezama.*

Pređite u meni DATOTEKE, izaberite opciju *Lista* i pritisnite Enter. Na ekranu će se pojaviti spisak direktorijuma u koje su datoteke grupisane. Odlučite se za direktorijum koji odgovara vašem računaru (npr. IBMPC), izaberite opciju *Promena dir* i unesite ime

direktorijuma. Ponovo izaberite opciju *Lista*, pregledajte datoteke i, pošto izaberete onu koja vam je potrebna, pročitajte savet pod 1.

 Nisam se javljao Sezamu već izvesno vreme. Želeo bih da vidim ima li novih komunikacionih programa.

Pređite u meni DATOTEKE, zatim u direktorijum COM i izaberite opciju *Nove*. Dobićete spisak.

 Prilikom prijavljivanja sistemu ispisano je da mi je dejanr poslao poruku. Kako da je pročitam?

Pređite u meni POŠTA, izaberite opciju *Čitanje* i pritiscima na Enter odgovorite na ostala pitanja. Sistem će ispisati nešto poput:

```
------------------------------------------------
 185 Za pperic          Nije procitano
     Od dejanr          01.05.Uto 03:18   152 chr
------------------------------------------------
Drago mi je sto se javljas. Tvoje dnevno vreme na sis-
temu je zaista 90 minuta ali je svaki poziv ogranicen na
po 30 minuta - zato si i bio prekinut!
---------------------------------------------  185---
```

Pokušajmo da identifikujemo elemente ove poruke. U prvom redu je broj 185; to je redni broj poruke u sistemu privatne pošte Sezama i poslužiće vam jedino ako poželite da ovu poruku obrišete. U sledećem redu je ime primaoca i datum kada je poruka pročitana – za sada piše *Nije pročitano* pošto poruku niste pročitali ali će već pri sledećem čitanju i ovo polje biti popunjeno. U sledećem redu je ime pošiljaoca poruke i datum kada je poruka poslata – *01.05.Uto 03:18* je utorak, 1. maj tekuće godine (da se radi o nekoj drugoj godini, umesto oznake dana pojavila bi se oznaka godine) u 03 časa i 18 minuta. U desnom uglu je dužina poruke izražena u karakterima (152 slova) dok ostatak čine redovi teksta; broj ponovljen u zadnjoj liniji poruke

zgodan je ako je početak teksta odskrolovao sa ekrana.

Pročitao sam poruku i želim da odgovorim na nju. Uz odgovor šaljem i datoteku. Kako?

Pređite u meni POŠTA, izaberite opciju *Slanje* i otkucajte ime primaoca (npr. *dejanr*). Na ekranu će se pojaviti maska poput:

```
26.08.Pet 18:11, ostaje vam 15 min 0 sec (^Z na kraju teksta)
---------------
```

U prvom redu je tekuće vreme i informacija o vremenu na sistemu koje vam je preostalo – ako je vremena malo, ne započinjite kucanje duge poruke. Otkucajte tekst poruke i, posle njenog poslednjeg znaka, Ctrl Z. Sačekaće vas meni:

```
26.08.Pet 18:11, ostaje vam 15 min 0 sec (^Z na kraju teksta)
---------------
```


Sada shvatam u čemu je stvar ali mi to mnogo ne pomaže - vremena mi je malo pa malo! U prilogu je datoteka u kojoj piše zašto bi trebalo da imam više vremena!

```
Ctrl Z
Poruku (Snimi/Listaj/Ponisti/Nastavi)?
```

Izaberite opciju S i sistem će snimiti poruku na disk javljajući njen apsolutni broj, na primer:

```
Poruka pod brojem 234
```

Sledi izbor stavke *+Datoteka* iz istog menija, unos broja poruke uz koji šaljete datoteku (234 koje je sistem ispisao) a zatim i imena datoteke. Posle kontrolnog pitanja u okviru koga možete da proverite protokol koji sistem podrazumeva, Sezam će ispisati *Počnite slanje datoteke.* Pritisnite PgUp, izaberite protokol iz spiska (1 za XMODEM, 14 za ZMODEM), unesite ime datoteke i pritisnite Enter. Uspešno okončanje prenosa ujedno znači da je unos poruke završen.

☞ *Imam mnogo bolji komunikacioni program nego što je taj vaš Procomm Plus. Želeo bih da ga stavim na raspolaganje svim korisnicima Sezama. Kako?*

✌ Pošaljite privatnu poruku korisniku *redakcija* (jedan od sledećih saveta objašnjava kako se to radi) i, uz nju, arhiviranu verziju programa. Način da se uz poruku pošalje datoteka upravo smo opisali.

Ako se složimo sa vašom konstatacijom, datoteka će se ubrzo naći u direktorijumu COM.

☞ *Hoću da pošaljem poruku korisniku Petru Petroviću ali ne znam kako se on na Sezamu zove – kada izaberem opciju Slanje i napišem Petar Petrovic, Sezam mi javi da on nije korisnik sistema.*

✌ Potreban vam je **pseudonim** korisnika a ne njegovo ime ili prezime. Pošto izaberete opciju *Slanje* iz menija POŠTA otkucajte upitnik koji je na ekranu označen kao *Pomoć oko imena*. Zatim unesite bilo koji deo imena, prezimena ili pseudonima korisnika koji vam je potreban, na primer *petar*. Sezam će ispisati imena i pseudonime svih korisnika koji zadovoljavaju taj uslov pa ćete lako izabrati onog pravog.

☞ *Dobio sam poruku od hacker i sad pojma nemam ko mi je pisao.*

✌ Dotični korisnik očito nije sledio preporuku da pseudonim treba da podseća na ime ili prezime. No, rešenje postoji – uđite u meni USLUGE, izaberite opciju *Ko je...* i unesite ime *hacker* – dobićete potrebne podatke o pošiljaocu poruke. Alternativno, izaberite stavku *Rezime* iz menija USLUGE, otkucajte

hacker i proverite da li je taj korisnik rekao nešto više o sebi.

 Kako da ja napišem nekoliko reči o sebi i svojoj firmi?

 Izaberite opciju *Vaš rezime* iz menija USLUGE i otkucajte tekst. Završite ga sa Ctrl Z.

 Primio sam poruku u okviru koje me prijatelj grdi što mu nisam odgovorio na prethodnu poruku. Nemam pojma kako sam propustio da pročitam tu poruku ali treba nekako da je pročitam da bih odgovorio. Šta da radim?

 Pređite u meni POŠTA a zatim u meni PRONAĐI. Najpre pokušajte sa opcijom *Nepročitane*; dobićete spisak poruka za vas koje niste pročitali. Ako u spisku nema poruka ili ako ni jedna nije ona koja vas zanima, izaberite opciju *Po primaocu/autoru* i unesite pseudonim pošiljaoca poruke. Kada dobijete broj poruke, lako ćete je pročitati primenom opcije *Čitanje*.

 Poslednjih dana nisam pažljivo pregledao poštu – bilo je nekih poruka za mene ali ih nisam čitao. Kako da ih brzo pregledam?

 Pređite u meni POŠTA, zatim u meni PRONAĐI i izaberite opciju *Po datumu*. Unesite datum od koga želite da pregledate poštu (npr. 010590+ što znači 1. maj 1990 (ne zaboravite plus koji označava da vas, osim poruka poslatih 1. maja, interesuju i sve poruke **posle** 1. maja). Pojaviće se spisak vaših poruka i poruka za vas u kome će, na primer, pisati:

```
185 pperic     <- zzivotic    01.05.Uto 03:18 +
206 pperic     <- dejanr      01.05.Uto 17:18 +  proba.zip
212 !sftx      <- pperic      01.05.Uto 19:51
223 redakcija  <- pperic      02.05.Sre 02:17
231 dejanr     <- pperic      03.05.Sre 06:00 +
```

Pokušajmo da identifikujemo segmente ovog ispisa. Prvu poruku pod brojem 185 uputio vam je Zoran Životić; poruka je poslata u utorak, 1. maja u 03:18 i vi ste je pročitali što je signalizirano plusem na kraju reda. Drugi red je u mnogome sličan prvom ali uz jedan dodatak – uz poruku 206 ide i datoteka *proba.zip*. I u trećem redu je jedan novitet – radi se o poruci koju ste vi poslali (leva kolona uvek označava primaoca a desna pošiljaoca poruke) i to na šifru *!sftx*. Zatim ste 2. maja u 2:17 uputili poruku korisniku *redakcija* koja još nije primljena (nedostaje plus na kraju reda). Najzad ste 3. maja u 6:00 uputili poruku Dejanu Ristanoviću.

Ne interesuju me poruke koje sam ja poslao – želim da vidim samo one koje su poslate meni.

Pređite u meni POŠTA, zatim u meni PRONAĐI i izaberite opciju *Po primaocu/-autoru*. Na pitanje 'Za:' odgovorite sa $ Enter – znak $ označava vas. Na pitanje 'Od:' odgovorite prostim pritiskom na Enter ili sa * Enter (zvezdica znači "bilo ko"). Pojaviće se spisak svih poruka za vas:

```
185 pperic <- zzivotic        01.05.Uto 03:18 +
206 pperic <- dejanr          01.05.Uto 17:18 +  proba.zip
```


Interesuju me poruke koje sam poslao drugima – hoću da vidim da li su primljene.

Sledite prethodni savet ali na pitanje 'Za:' odgovorite sa * Enter (bilo ko) a na pitanje 'Od:' sa $ Enter (od vas). Ispis će biti:

```
212 !sftxc       <- pperic         01.05.Uto 19:51 +
223 redakcija    <- pperic         02.05.Sre 02:17
231 dejanr       <- pperic         03.05.Sre 06:00 +
```


Interesuju me sve poruke koje su stigle na šifru !sftx.

 Posle POŠTA / PRONAĐI / *Po primaocu/-autoru* na pitanje 'Za:' odgovorite sa *!sftx* a onda dva puta pritisnite Enter (podrazumeva se od bilo koga). Dobićete spisak poruka.

 Prethodni savet je zgodan kada treba pročitati jednu poruku na šifru ali zar svaki put kada se javim treba da šetam kroz sve te menije?

 Na sreću, ne! Pređite u meni OPCIJE i izaberite stavku *Pošta*. Zatim, ako vas interesuju šifre *!all* i *!sftx*, otkucajte *$;!all;!sftx* – ne zaboravite dolar na početku. Ubuduće će bilo koja od opcija iz menija POŠTA (npr. *Pregled* ili *Čitanje*) osim poruka za vas ispisivati i poruke na željene šifre.

 Pročitao sam tekst u "Računarima" i želeo bih da postavim neka pitanja autoru. Kada pokušam da saznam njegov pseudonim kako bih mu poslao poruku (Ko je... iz menija USLUGE), Sezam javlja da on nije korisnik sistema. Šta da radim?

 Nemaju ni svi saradnici "Računara" modeme... Iz osnovnog menija pređite u meni REDAKCIJA i izaberite opciju *Kontakt*. Zatim, sledeći jedan od prethodnih saveta, unesite poruku naglašavajući za koga je; unos završavate pritiskom na Ctrl Z i izborom stavke *Snimanje* iz horizontalnog menija koji se pojavljuje. Poruka će biti prosleđena saradniku.

 Rešio sam Pitalicu i želeo bih da to rešenje pošaljem. Tekst rešenja je u datoteci res.txt i ne bih želeo da ga ponovo kucam!

 Pređite u meni REDAKCIJA a zatim u meni PITALICE i izaberite opciju *Rešenje*. Sada

imate dve mogućnosti: ili ćete, kada se pojavi maska za unos poruke, pritisnuti PgUp, izabrati protokol ASCII i otkucati ime datoteke *res.txt* i tako upisati tekst u samu poruku (po završenom *upload*-u pritiskate Ctrl Z S i tako snimate poruku) ili ćete otkucati samo jedan red generalnog teksta, Ctrl Z, snimiti poruku i priključiti datoteku uz nju transportujući je protokolom XMODEM odnosno ZMODEM. Ako koristite drugu varijantu, stvar ćete ubrzati prethodnim arhiviranjem datoteke *res.txt*.

 Imam IBM PC i novi sam korisnik Sezama. Želim da pročitam sve poruke koje su stizale u odgovarajuću konferenciju.

 Iz osnovnog menija pređite u meni KONFERENCIJE i izaberite stavku *Pregled*. Uočite da se PC-jem bave (bar) dve konferencije – PC.HARD i PC.SOFT.

Sledeći korak je izbor stavke *Pristup* i kucanje dela imena ili čitavog imena npr. PC.HARD. Pošto ste izabrali konferenciju PC.HARD, izaberite opciju *Teme* i pregledajte o čemu se sve u njoj diskutuje. Pošto ste, na primer, odlučili da vas zanimaju poruke o diskovima, izaberite opciju *Prenos*, na pitanje *Izbor teme* odgovorite sa *disk* a na pitanje *Opcije:* sa /A (interesuju vas sve poruke na temu diskova). Sezam će arhivirati sve poruke i poslati vam ih kao i svaku datoteku. Poruke će biti sortirane po temama (ako ima više tema u čijem imenu figuriše reč *disk*) i, u okviru teme, po rednim brojevima. Jedna od poruka bi mogla da glasi:

```
==================================================
 7.14    PC.HARD:diskovi
         ajovic, 25.08.Sub 01:41, 209 chr
         Odgovor na 7.12, dejanr, 20.08.Pon 00:41
--------------------------------------------------
Slican problem: ima li neko bilo kakvu dokumentaciju
koja se odnosi na disk kontroler WD 1006V-SR1 - izgleda
da su kod mene neki mikroprekidaci pogresno postavljeni
ali bez uputstva ne smem da ih diram!
-------------------------------------------- 7.14  ---
Odgovori: 16,18,22,23
```

Redni broj ove poruke je 7.14, radi se o temi *diskovi* (tema broj 7 na spisku o kome ćemo tek govoriti), poruku je uputio *ajovic* i to 25. avgusta 1990 u 01:41; poruka je duga 209 znakova. Iako je ovo manje-više samostalno pitanje, autor ju poslao kao odgovor na poruku 7.12 u kojoj se verovatno govorilo o sličnom problemu; poruka 7.12 je poslata 20. avgusta a njen autor je *dejanr*. Postoje, najzad, čak četiri odgovora na ovu poruku – njihovi redni brojevi su 7.16, 7.18, 7.22 i 7.23.

 Pretpostavljam da je poruka 7.23 finalni odgovor. Hoću da je pročitam.

 Pošto ste, sledeći prethodni savet, izabrali konferenciju PC.HARD, izaberite opciju *Čitanje* i onda, kada Sezam bude pitao *Izbor teme20/20poruke:* odgovorite sa 7.23. Poruka će biti ispisana na ekranu.

 Poruka 7.23 nije bila pravi odgovor a ja imam potrebnu dokumentaciju. Kako da se uključim u diskusiju?

 Pošto ste, sledeći prethodne savete, prešli u konferenciju PC.HARD, izaberite opciju *Odgovor* i unesite broj poruke 7.14. Zatim unesite i snimite odgovor.

 Imam problem sa hard diskom ali on ne liči ni na jedan od problema o kojima se diskutovalo u okviru teme diskovi. Šta da radim?

 Izaberite opciju *Odgovor* i, umesto konkretnog broja poruke, otkucajte broj 7 ili izraz *diskovi*. Vaša poruka biće pridružena ovoj temi ali neće biti odgovor ni na jednu specijalnu poruku u njoj.

 Želeo bih da pregledam spisak tema o kojima se diskutuje u okviru konferencije IBMPC.

 Pošto ste se uključili u konferenciju, izaberite opciju *Teme* – pojaviće se spisak tema i uz svaku od njih broj poruka i broj novih poruka koje se njom bave.

 Moj problem se, i pored najbolje volje, ne uklapa ni u jednu od pokrenutih tema. Kako da pokrenem novu temu?

 Obzirom da je broj tema u konferenciji ograničen, samo moderator može da pokrene novu temu. Ostavite poruku u temi *razno* koja postoji u svakoj konferenciji. Ako bude odziva i ako moderator proceni da je tema interesantna, vaša poruka i odgovori na nju biće premešteni u novopokrenutu temu.

 Pročitao sam interesantnu vest u konferenciji NOVOSTI i želeo bih da je prokomentarišem. Sezam mi, međutim, javlja da ne mogu da pošaljem poruku na temu microb. U čemu je stvar?

 Pojedine teme su otvorene samo za čitanje tj. poruke u njih može da upisuje samo moderator konferencije ili administrator sistema. U datom slučaju, u konferenciji NOVOSTI je pokrenuta tema *komentari* koja je namenjena upravo za komentarisanje raznih poruka iz *read only* tema.

 Ima mnogo konferencija i mnogo poruka... Kako da se uključim tamo gde je najzabavnije?

 Iz osnovnog menija pređite u meni KONFERENCIJE i izaberite opciju *Novosti*. Biće ispisan "izveštaj sa berze Sezama".

 Pošta me je ojadila sa telefonskim računom. Hteo bih da znam da li je Sezam kriv za to.

 Pređite u meni USLUGE i izaberite opciju *Stat* – biće ispisani razni podaci o istoriji vašeg kontaktiranja sa Sezamom među kojima, jasno, i ukupno vreme koje ste proveli na vezi. Ako je Sezam kriv za vaš račun, svakako ćete se zapitati zašto se opcija *Stat* (statistika) nalazi u meniju **USLUGE**...

 Sećam se da su "Računari" nekada pisali o operativnom sistemu VMS. Želeo bih da znam u kojim brojevima.

 Pređite u meni USLUGE i izaberite opciju *RIND* – indeks tema časopisa "Računari". Zatim u prazan spisak tekstova dodajte sve one čija je tema OS (operativni sistemi) i pregledajte spisak koji ste dobili. Pošto vas MS DOS, TOS i slični operativni sistemi ne interesuju, iz liste izbacite sve tekstove čija tema nije VS, veliki kompjuterski sistemi. Na spisku će biti samo tekstovi o Unix-u i VMS-u; prema naslovu ćete lako zaključiti koji je koji.

 Tako bi se moglo doći do svakog teksta kada bi čovek znao skraćenice za teme. Ali, ko da se seti da su operativni sistemi baš OS a veliki kompjuteri VS?

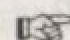
 Kada vas RIND pita za temu, možete da otkucate L i tako dobijete spisak skraćenica. O tome vas, uostalom, obaveštava i meni.

 Nedavno sam kupio PC i želeo bih da prikupim sve tekstove koje su "Računari" posvetili ovom kompjuteru. Onda bih naručio ove brojeve.

 RIND omogućava izbor tekstova po temi, kompjuteru, autoru, naslovu (navodite bilo koju reč iz naslova) i broju časopisa. Pošto ste izabrali tekstove, pošaljite poruku korisniku *redakcija* i tako naručite stare brojeve.

 Izabrao sam tekstove ali nisam poslao poruku o narudžbini – u međuvremenu sam se preselio pa se bojim da pošta ne ode na pogrešno mesto...

 Promena adrese registruje se uz pomoć menija OPCIJE i stavke *Adresa* – Sezam će vas voditi kroz dijalog u okviru koga zadajete novu adresu i broj telefona.

 Sezam me od juče psuje na nekom jeziku; ja baš ne znam koji je to jezik ali znam da ništa od menija i poruka ne razumem. Šta da radim?

 Verovatno ste u fazi predtstavljanja sistemu pogrešno definisali jezik; kada su odgovarajuće poruke prevedene, Sezam je počeo da vam se obraća na tom jeziku. Pređite u meni OPCIJE (pošto ništa ne razumete, to je opcija 4 glavnog menija) i izaberite opciju 7 (to što piše pored broja 7 je reč *Lista* na nepoznatom jeziku). Zatim u okviru spiska pogledajte koji ste jezik izabrali – čisto da znate šta ne znate! Onda u okviru istog menija odaberite stavku 6 (*Jezik/kod*) i definišite

jezik koji znate – sve će odmah biti mnogo lakše!

☞ *Kada sam se uclanio u Sezam, moj racunar nije imao nasa slova a sada ih ima. Kako da pocnem da kucam normalno a ne sa ccdsz?*

✌ Pređite u meni OPCIJE, izaberite opciju *Jezik/kod* i definišite svoj kodni raspored.

☞ *Zovem se Pera Perić i pri predstavljanju sistemu sam izabrao lozinku PERA. To je bilo glupo jer tu lozinku svi odmah pogode pa se prijavljuju na moje ime. Tako moja pošta uopšte nije privatna a i potroše mi vreme pa me sistem izbacuje čim se javim. Šta da radim?*

✌ Predlažemo vam da promenite lozinku i da tom prilikom izaberete nešto manje očigledno, recimo PERIC. Pređite u meni OPCIJE i izaberite stavku *Lozinka*. Otkucajte staru lozinku i dva puta ponovite novu.

☞ *Čula sam da na Sezamu ima viceva. Kako da ih pročitam?*

✌ Pređite u meni USLUGE i izaberite stavku *Vicevi*. Ukoliko se slažete sa izjavom koju Sezam ispiše, otkucajte vaše ime i biće vam omogućen pristup konferenciji VICEVI. Docnije ih možete čitati kao i poruke u svakoj drugoj konferenciji.

☞ *Ha, ha, ha... Ali i ja znam par viceva ali su neki od njih... pa, mislim da nije u redu da ih jedna dama priča!*

✌ Kada šaljete poruku u konferenciju VICEVI, šifru, možete dodati opciju /? i tako ostati anonimni... Uz anonimnu poruku se ne beleži ni vreme ostavljanja.

 Baš vam hvala na prethodnom savetu! Ostavila sam vic sinoć oko 23:30 ali se posle pokazalo da je moj mladić zvao nešto pre mene, čitao viceve i taj moj nije pročitao. Uz poruku zaista nije navedeno vreme ali je upisan datum a on je uz pomoć tamo neke stavke menija USLUGE iskopao da sam se ja javljala baš pred ponoć. I tako mi je opet objašnjavao kako dame treba da se ponašaju i još me pitao od koga sam čula takav vic... Osim toga, pošto sam jedina ženska na sistemu, stalno mi se javljaju kojekakvi sa čudnim predlozima. Šta da radim?

 Primenom opcije *Ko je* iz menija USLUGE može se dobiti spisak (ili deo spiska) korisnika Sezama; uz svakog korisnika je napisan grad iz koga je i vreme poslednjeg javljanja. Za slučajeve poput ovoga predviđena je mogućnost zaštite privatnosti – pošaljite poruku administratoru sistema i vaše će se ime preseliti u spisak anonimnih. Tako Sezam ostade bez jedine ženske...

Komande

Rad u komandnom modu prilagođen je iskusnijim korisnicima računara koji žele da, zapamtivši nekoliko komandi, brže dođu do rezultata. Komandni mod predstavlja nadskup sistema menija što znači da se neke stvari koje se postižu komandama ne mogu izvršiti iz menija; sve osnovne funkcije se, međutim, mogu ravnopravno izvršavati komandama i izborom neke od stavki menija.

Poput DOS-a, Sezam pri radu ispisuje prompt u vidu imena tekućeg diska i direktorijuma. Proizvoljno je usvojeno da se disk "zove" R tako da će prompt biti R:\>, R:\NOVOSTI> ili nešto slično. Pojava prompt-a označava da sistem očekuje komandu koju će analizirati i, ukoliko je sintaksno i semantički ispravna, izvršiti.

Osim komande, korisnik može da pritisne Ctrl X (kompletan sadržaj reda se briše) < ili > – pritisak na < vraća prethodno izvršenu komandu sa steka dok vas pritisak na > vraća na "sledeću" komandu koju smo prethodnim pritiscima na < preskočili; potpuno ekvivalentan efekat imaju tasteri strelica gore i strelica dole na računarima koji podržavaju ANSI sekvence. Na ovaj način je omogućeno minimalno editovanje komandi – ako treba nešto dodati prethodnom redu ili ispraviti njegov kraj, pošteđeni ste ponovnog kucanja. Brisanje prethodnog znaka postiže se pritiskom na *Backspace*.

U pojedinim slučajevima prompt sistema se menja – ukoliko, na primer, otkucate **conference** bez parametara, aktiviraće se konfe-

rencijski podsistem Sezama pa će prompt postati CONFERENCE>>. Zatim možete da kucate bilo koju od *conference* naredbi bez navođenja reči *conference* – **view** u konferencijskom podsistemu je isto što i **conference view** u komandnom modu. Konferencijski sistem napuštate kucajući **exit**. Ponekad se ukazuje potreba da se iz jednog moda izvrši naredba koja pripada nekom drugom – čitate, na primer, poruke i poželite da proverite kada se neki korisnik javljao. Problem se može rešiti sa **exit**, pa onda **users ime** i najzad opet **mail** ali je mnogo jednostavnije, ne napuštajući **mail** režim, otkucati **.Users ime** i tako izvršiti naredbu. Na sličan način je moguće i:

CONFERENCE>>.mail read $ pperic /a

ili

MAIL>>.conf view

ili čak

PAD>>.bye

Neophodno je jedino da tačka bude prvi znak linije.

Ako ste, čitajući prethodne pasuse, zaplakali nad teškom sudbinom koja će vas terati da sto puta kucate **conference**, brzo ćemo vas utešiti: Sezam omogućava skraćivanje naredbi do najkraćeg niza slova kojim se izbegava višeznačnost što znači da **conference** možete skratiti na **conf** ili samo **co**. Izuzetno, kod nekih destruktivnih naredbi kao što je - **logout** zahteva se kucanje cele reči ili bar većeg broja slova. Sezam, osim toga, ignoriše razlike između velikih i malih slova što znači da možete kucati **CONFERENCE**, **conference** ili, ako vam se baš sviđa **cOnFeRenCe**.

Pri radu sa BBS-om ponekad se događa da šum pokvari liniju koju kucate – nekad se radi o grešci u prenosu teksta sistemu a nekada u grešci pre ehou tj. na znake koje vidite a sistem ih uopšte nije primio. U prvom slučaju pritiscima na *Backspace* treba obrisati pogrešne karaktere a u drugom ne treba uraditi ništa – *Backspace* bi obrisao ispravne znake koji čine poruku. Obzirom da se ove dve situacije ne mogu nikako razlikovati, uveden je kontrolni kod Ctrl Enter (ASCII 10, 0A) koji izaziva prelazak u sledeći red i ponavljanje tekuće linije onako kako je sistem vidi. U ovakvu liniju se onda mogu uneti potrebne ispravke ili prosto nastaviti sa kucanjem.

AUTOEXEC	Skraćenica:	**auto**
	Sintaksa:	**autoexec**
	Dejstvo:	prefiks naredbi za rad sa *autoexec* procedurom
	Opis:	ukoliko se *autoexec_komanda* ne navede, Sezam izvršava trenutno važeću *autoexec* proceduru korisnika što je pogodno u fazi testiranja. Ako se navede komanda (npr. **autoexec write**), izvršava se odgovarajuća funkcija u skladu sa daljim opisom.
	Napomena:	za ne-PC-jevce – *autoexec* je procedura koja se automatski izvršava svaki put kada se prijavite sistemu. Njeno postojanje omogućava da prilagodite korisnički interfejs svome ukusu i svojim potrebama.
DELETE	Skraćenica:	**del**
	Sintaksa:	**delete**
	Dejstvo:	poništavanje *autoexec* procedure
	Opis:	Sezam poništava ranije definisanu *autoexec* proceduru; posle **autoexec delete** za vas važi sistemski *autoexec*.
HELP	Skraćenica:	**he**
	Sintaksa:	**help**
	Dejstvo:	kratki opis *autoexec* komandi

READ	Skraćenica:	**re**
	Sintaksa:	**read**
	Dejstvo:	ispisivanje važeće *autoexec* procedure korisnika
	Opis:	Sezam ispisuje vašu *autoexec* proceduru. Ako ste ih u prošlosti definisali više, biće ispisana važeća tj. poslednja.
SEND	Skraćenica:	**se**
	Sintaksa:	**send**
	Dejstvo:	sinonim za **write**
SHOW	Skraćenica:	**sh**
	Sintaksa:	**show**
	Dejstvo:	sinonim za **read**
WRITE	Skraćenica:	**wr**
	Sintaksa:	**write**
	Dejstvo:	definisanje *autoexec* procedure
	Opis:	pošto otkucate **autoexec write**, prelazite u standardni editor poruka u kome možete otkucati (ili *upload*-ovati) svoj *autoexec*. Za pravila i sintaksu naredbi koje čine *autoexec* pogledajte odgovarajuće poglavlje.
	Ograničenje:	*autoexec* je formalno ograničen na 256 linija i na 8 kilobajta – svakako mnogo više nego što je u praksi potrebno.

BYE	Skraćenica:	**bye**
	Sintaksa:	**bye [/s]**
	Dejstvo:	kraj rada i prekid veze
	Opis:	posle kontrolnog pitanja na koje treba odgovoriti sa D, Sezam će ispisati pozdravnu poruku, izveštaj o vremenu koje ste potrošili i koje vam je ostalo i prekinuti vezu. Sinonimi ove naredbe su **logout** i **quit**. Ako se navede /s, činjenica da su neke poruke pročitane neće biti uzeta u obzir – pri sledećem pozivu sve poruke će ponovo biti nove. Ovo je pogodno u slučaju da ustanovite da, zbog loše veze, pročitane poruke ne možete u zadovoljavajućoj meri rekonstruisati.

CD

Skraćenica: cd

Sintaksa: **cd [ime_direktorijuma]**

Dejstvo: promena aktivnog direktorijuma

Opis: ako je *ime_direktorijuma* navedeno, ovaj direktorijum se proglašava za radni. Ako imena nema, naredba prikazuje ime radnog direktorijuma. Imena direktorijuma se zadaju u skladu sa sintaksom MS DOS-a što znači da se osnovni (*root*) direktorijum označava sa \ a "roditeljski" direktorijum sa .. Slična ovoj naredbi (premda pogodnija za upotrebu) je naredba **ncd**.

Primeri: **cd \novosti** – proglašavanje direktorijuma *\novosti* za radni.
cd .. – povratak u *root* direktorijum.

Ograničenja: Komande **cd** i **cd..** koje su u DOS-u prihvatljive ovde se ne mogu koristiti – blanko je neophodan.

CHAT	Skraćenica:	**cha**
	Sintaksa:	**chat**
	Dejstvo:	razgovor sa drugim prijavljenim korisnicima
	Opis:	pošto komandom **who** ustanovite da je na vezi korisnik sa kojim želite da razgovarate i pošto ga sa **page ime** (npr. **page pperic**) pozovete na razgovor, kucate **chat** i tako prelazite u specijalni režim interaktivnog razgovora kome je posvećeno čitavo poglavlje. Obzirom da se tekst koji kucate interpretira kao ono što želite da kažete sagovornicima, svim komandama **chat** podsistema treba da prethodi tačka, na primer **.exit**.
	Napomena:	standardna Sezamova mogućnost izlaska iz nekog podsistema (tačka ispred imena naredbe) važi i ovde ali uz izvesnu izmenu. Naime, jedna tačka ispred naredbe znači da hoćete da izvršite neku naredbu *chat* podsistema (na primer **.exit**). Dve tačke znače neku naredbu Sezama – ukoliko želite da saznate ko je na vezi, kucate **..who**

EXIT	Skraćenica:	**ex**
	Sintaksa:	**.exit**
	Dejstvo:	napuštanje *chat* podsistema
	Napomena:	u trenutku kada napustite *chat* podsistem, svi koji ostanu u

		njemu dobijaju poruku **xxx napušta razgovor.**
PRIVATE	Skraćenica:	**pri**
	Sintaksa:	**.private ime**
	Dejstvo:	privatan razgovor sa korisnikom čiji je pseudonim *ime*
	Opis:	Posle **.private ime** korisnik čiji ste pseudonim otkucali dobija poruku **xxx vas poziva na privatni razgovor** koju može prihvatiti ili odbiti. Ukoliko odbije, nastavljate normalan *chat*. Ukoliko prihvati, sve poruke koje kucate biće vidljive samo njemu a takođe će sve poruke koje on (ona) kuca biti vidljive samo vama. Privatni razgovor prestaje kada bilo koji sagovornik otkuca **.public** ili na bilo koji način napusti *chat* podsistem.
	Ograničenje:	korisnika koji se nalazi u režimu privatnog razgovora ne možete zvati na drugi privatni razgovor niti on može zvati druge korisnike na privatni razgovor. Slanje poruka sa **.to** je moguće.
	Napomena:	privatne poruke se vizuelno razlikuju od ostalih po tome što im prethodi ** umesto —.
PUBLIC	Skraćenica:	**pub**
	Sintaksa:	**.public**
	Dejstvo:	završetak privatnog razgovora

	Opis:	posle **.public** sve poruke koje kucate su vidljive svim učesnicima u razgovoru.
	Napomena:	ako je jedan od sagovornika otkucao **.public**, privatni razgovor je završen pa su poruke **oba** sagovornika ubuduće vidljive svim prisutnim korisnicima.
TO	Skraćenica:	**to**
	Sintaksa:	**.to ime tekst**
	Dejstvo:	slanje poruke korisniku *ime*
	ime:	pseudonim korisnika kome se šalje poruka
	tekst:	sadržaj poruke koja se šalje
	Opis:	sa **.to ime tekst** šaljete **jednu** privatnu poruku određenom učesniku razgovora (razlika između **.to** i **.private** je što je **.to** namenjeno slanju jedne poruke a **.private** dugotrajnijem razgovoru. Primalac zna da se radi o privatnoj poruci po tome što se iza vašeg pseudonima nalazi ** umesto uobičajenog —.

CLS	Skraćenica:	cl
	Sintaksa:	cls
	Dejstvo:	brisanje sadržaja ekrana

CONFERENCE	Skraćenica:	**co**
	Sintaksa:	**conference [conf_komanda]**
	Dejstvo:	uključivanje u sistem javnih konferencija Sezama
	Opis:	ukoliko se *conf_komanda* ne navede, sistem će ispisati prompt CONFERENCE>> i očekivati neku od komandi konferencijskog podsistema. Iz konferencijskog podsistema izlazi se komandom **exit**. Sledi detaljan opis *conf_komandi*.

ATTACH	Skraćenica:	**att**
	Sintaksa:	**attach T.N [file]**
	Dejstvo:	zamena datoteke uz poruku
	Parametri	T.N – oznaka poruke pri čemu je T broj teme a N broj poruke u okviru teme *file* – ime datoteke koja se vezuje uz poruku
	Opis:	uz svaku poruku u konferenciji može se poslati datoteka (poželjno arhivirana) koju ostali korisnici posle mogu *download*-ovati. Datoteka se šalje ili (ukoliko ste je greškom poslali) zamenjuje odnosno ukida komandom **attach**
	Primeri:	**attach 5.2 primer.zip** – uz poruku 5.2 u izabranoj konferenciji šalje se datoteka *primer.zip.* **attach 5.2** – datoteka koja je bila povezana sa porukom 5.2 se briše.

	Ograničenje:	možete da utičete samo na datoteke koje su vezane za poruke koje ste vi poslali.
CDIR	Skraćenica:	**cdir**
	Sintaksa:	**cdir [oznaka_teme] [/A]**
	Dejstvo:	pregled tema u nizu konferencija
	Opis:	**cdir** je potpuni ekvivalent komande **conf dir** ali se odnosi na tekuću **i sve sledeće** konferencije
	Napomena:	pre **conf cdir** pogodno je izvršiti **conf join** i tako se uključiti u prvu konferenciju koju pratite. Zatim sa **conf cdir** pregledate sve teme u **svim** konferencijama koje vas interesuju.
CDOWNLOAD	Skraćenica:	**cdow**
	Sintaksa:	**cdownload [tema | T | T.N[+|-]] [autor] [DDMMGG[+|-]] [/A] [/F]**
	Dejstvo:	prenos poruka u nizu konferencija
	Opis:	**cdownload** je potpuni ekvivalent komande **conf download** ali se odnosi na tekuću **i sve sledeće** konferencije
	Napomena:	pre **conf cdownload** pogodno je izvršiti **conf join** i tako se uključiti u prvu konferenciju koju pratite. Zatim sa **conf cdownload** arhivirate i prenosite sve nove poruke u

svim konferencijama koje vas interesuju.

CFIND

Skraćenica:	**cfin**
Sintaksa:	**cfind [tema | T | T.N[+|-]] [autor] [DDMMGG[+|-]] [/A]**
Dejstvo:	**pretraživanje poruka u nizu konferencija**
Opis:	**cfind** je potpuni ekvivalent komande **conf find** ali se odnosi na tekuću **i sve sledeće** konferencije
Napomena:	pre **conf cfind** pogodno je izvršiti **conf join** i tako se uključiti u prvu konferenciju koju pratite. Zatim sa **conf cfind** pretražujete sve nove poruke u **svim** konferencijama koje vas interesuju. Korišćenje naredbe **conf cfind /a** je procesorski intenzivna i potencijalno **veoma** dugotrajna operacija koja se ne preporučuje.

CLIST

Skraćenica:	**cli**
Sintaksa:	**clist [tema | T | T.N[+|-]] [autor] [DDMMGG[+|-]] [/A] [/F] [/S]**
Dejstvo:	pregled poruka u nizu konferencija
Opis:	**clist** je potpuni ekvivalent komande **conf list** ali se odnosi na tekuću **i sve sledeće** konferencije
Napomena:	pre **conf clist** pogodno je izvršiti **conf join** i tako se uključiti u

prvu konferenciju koju pratite. Zatim sa **conf clist** dobijate sve nove poruke u **svim** konferencijama koje vas interesuju.

CREAD	Skraćenica:	cre
	Sintaksa:	**cread [tema | T | T.N[+|-]] [autor] [DDMMGG[+|-]] [/A] [/F]**
	Dejstvo:	čitanje poruka u nizu konferencija
	Opis:	**cread** je potpuni ekvivalent komande **conf read** ali se odnosi na tekuću **i sve sledeće** konferencije
	Napomena:	pre **conf cread** pogodno je izvršiti **conf join** i tako se uključiti u prvu konferenciju koju pratite. Zatim sa **conf cread** dobijate sve nove poruke u **svim** konferencijama koje vas interesuju.
DELETE	Skraćenica:	del
	Sintaksa:	**del T.N**
	Dejstvo:	brisanje poruke
	Parametar:	T.N: oznaka poruke pri čemu je T tema a N poruka u okviru teme
	Opis:	komandom **delete** brišete poruku koju ste greškom uputili u neku od konferencija. Briše se i datoteka vezana za poruku.
	Primer:	**delete 5.2** – brisanje poruke čija je oznaka 5.2.

	Ograničenje:	možete da brišete samo poruku koju ste vi poslali. Komandu **delete** koristite samo u cilju ispravljanja greške; ako se radi o poruci kojom je započela neka diskusija koja vas više ne interesuje, **nemojte** je brisati jer diskusija možda interesuje nekog drugog!
	Napomena:	ako greškom obrišete dugu poruku koja je praćena dugom datotekom, možete sebi i sistemu da uštedite malo vremena – obratite se sistem administratoru i zamolite ga da "povrati" vašu obrisanu poruku.
DIR	Skraćenica:	**dir**
	Sintaksa:	**DIR [oznaka_teme] [/A]**
	Dejstvo:	spisak tema o kojima se diskutuje u konferenciji
	Parametri:	*oznaka_teme* – deo naziva ili broj teme; ako se navede deo naziva, prikazaće se spisak svih tema koje u nazivu sadrže *oznaka_teme* /A – prikazuju se sve teme; ukoliko se parametar ne navede, prikazuju se samo teme koje pratite tj. od kojih niste odustali sa **conf resign**.
	Opis:	pri korišćenju opcije /a, teme koje pratite su obeležene plusem. Uz naziv svake teme piše ukupan broj poruka na tu temu kao i broj novih poruka tj. poruka koje su pristigle od vašeg

prethodnog uključenja u izabranu konferenciju.

Primeri: **dir** – sve teme u zadatoj konferenciji koje pratite

dir disk /a – sve teme u zadatoj konferenciji koje u nazivu imaju reč *disk*; pojaviće se, na primer, teme *hard.disk, flopi.disk i laserski.disk.*

DOWNLOAD

Skraćenica: **dow**

Sintaksa: **download [tema | T | T.N[+|-]] [autor] [DDMMGG[+|-]] [/A] [/F]**

Dejstvo: prenos (*download*) veće grupe arhiviranih poruka

Parametri: *tema* – prenos poruka na zadatu temu ili poruka u čijoj se temi javlja zadata reč.

T – prenos poruka vezanih za temu čiji je redni broj T (redni broj teme vidi se komandom **dir**)

T.N – prenos poruke čiji je broj T.N – T je broj teme a N broj poruke u okviru teme; ovakav izbor parametara nije primeren ovoj komandi ali je sintaksno moguć

T.N+ – prenos svih poruka na temu T počevši od poruke čiji je broj T.N.

T.N- – prenos svih poruka na temu T zaključno sa porukom čiji je broj T.N.

autor – prenos poruka zadatog autora. $ označava vas a * bilo

koga (ako se parametar ne navede, podrazumeva se *)

DDMMGG – prenos svih poruka poslatih na dan DD/MM/GG.

DDMMGG+ – prenos svih poruka poslatih posle DD/MM/GG.

DDMMGG– – prenos svih poruka poslatih zaključno sa DD/MM/GG.

/A – prenos svih poruka; ukoliko se ne navede, podrazumevaju se samo nove poruke.

/F – pakovanje i slanje poruka **zajedno** sa datotekama koje su "privezane" za njih. Ukoliko se ovaj parametar ne navede, datoteke uz poruke vam neće biti prosleđene što znači da ste u prilici da tekstove pregledate i tek onda, naknadnim čitanjem poruka, prenesete samo one datoteke koje su vam stvarno potrebne.

Opis: po prijemu komande **download**, Sezam će izdvojiti željenu grupu poruka, arhivirati ih programom PKZIP i, koristeći usvojeni transfer protokol korisnika, poslati. Zajedno sa porukama arhiviraju se i sve datoteke koje ih prate ukoliko je izabrana opcija /F.

Komandu DOWNLOAD treba da koriste novi korisnici i korisnici koji se dugo nisu javljali – na taj način brzo i efikasno prenosite sve poruke koje vas in-

		teresuju kako biste ih mirno pregledali u nekom tekst editoru ne trošeći vreme sistema i ne plaćajući velike telefonske račune.
	Primeri:	*download* – nove poruke u zadatoj konferenciji
		download /a – sve poruke u zadatoj konferenciji; obzirom na veliki broj poruka u pojedinim konferencijama, primena ove komande se ne preporučuju.
		download disk /a – sve poruke vezane za teme u čijem se imenu pominje reč *disk*
		download 2.5+ – sve poruke vezane za temu 2 počevši od poruke 2.5 pa nadalje.
		download hard.disk pperic /a – sve poruke u vezi hard diskova koje je uputio korisnik *pperic*.
		download * $ /a – sve poruke koje ste vi ostavili u okviru izabrane konferencije.
		download 150890+ – sve poruke na bilo koju temu pristigle posle 15. avgusta 1990. (računaju se i poruke primljene 15. avgusta).
EXIT	Skraćenica:	**ex**
	Sintaksa:	**exit**
	Dejstvo:	napuštanje konferencijskog podsistema
	Opis:	po izvršenju komande **exit** prompt ponovo postaje R:\>

		ukoliko iz komandnog moda otkucate **conf exit**, neće se desiti ništa.
FIND	Skraćenica:	**fin**
	Sintaksa:	**find [tema | T | T.N[+|-]] [autor] [DDMMGG[+|-]] [/A]**
	Dejstvo:	pronalaženje poruka koje sadrže zadati string
	Parametri:	*tema* – pretraživanje poruka na zadatu temu ili poruka u čijoj se temi javlja zadata reč T – pretraživanje poruka vezanih za temu čiji je redni broj T (redni broj teme vidi se komandom **dir**) T.N – pretraživamje poruke čiji je broj T.N – T je broj teme a N broj poruke u okviru teme; ovakav izbor parametara nije primeren ovoj komandi ali je sintaksno moguć T.N+ – pretraživanje svih poruka na temu T počevši od poruke čiji je broj T.N. T.N- – pretraživanje svih poruka na temu T zaključno sa porukom čiji je broj T.N. *autor* – pretraživanje poruka zadatog autora. $ označava vas a * bilo koga (ako se parametar ne navede, podrazumeva se *) DDMMGG – pretraživanje svih poruka poslatih na dan DD/MM/GG.

	DDMMGG+ – pretraživanje svih poruka poslatih posle DD/MM/GG.
	DDMMGG– – pretraživanje svih poruka poslatih zaključno sa DD/MM/GG.
	/A – pretraživanje svih poruka u konferenciji; ukoliko se ne navede, podrazumevaju se samo nove poruke.
	tekst – posle analize komande, Sezam ispisuje *prompt Traži:* i očekuje da otkucate tekst koji se traži u izabranim porukama
Opis:	po prijemu komande **find** i teksta koji se traži, Sezam će izdvojiti željenu grupu poruka a zatim ih analizirati i ponuditi korisniku da čita svaku od poruka koje sadrže traženi tekst.
Primeri:	**find** – pretraživanje novih poruka u izabranoj konferenciji
	find /a – pretraživanje svih poruka u zadatoj konferenciji
	find disk /a – pretraživanje svih poruka na temu *disk*
Napomene:	pri pretraživanju se ignorišu razlike između velikih i malih slova. YU slova čćđšž se automatski pretvaraju u ccdsz čime je omogućeno i pronalaženje tekstova u porukama koje su kucane bez YU seta.
	Korišćenjem lokalne redirekcije, tekst koji se traži može da se zada i u okviru komandne linije, na primer **find /a (novell;)**. Za

		razumevanje ove komande pogledajte poglavlje posvećeno redirekciji.
FILE	Skraćenica:	**fil**
	Sintaksa:	**file T.N**
	Dejstvo:	prenos datoteke vezane uz zadatu poruku
	Opis:	**file T.N** omogućava da prenesete (direktno ili, ako koristite **file T.N &**, u *pad*) datoteku koja je vezana uz izabranu poruku. Isti efekat se postiže čitanjem poruke (**read T.N**) i potvrdnim odgovorom na pitanje o prenosu datoteke ali ako je poruka duža, **conf file** može da vam uštedi nešto vremena.
HELP	Skraćenica:	**he**
	Sintaksa:	**help**
	Dejstvo:	kratak opis naredbi konferencijskog podsistema
INFO	Skraćenica:	**in**
	Sintaksa:	**info**
	Dejstvo:	čitanje biltena
	Opis:	moderator konferencije može da definiše bilten, tekst koji se u određenom intervalu i određen broj puta automatski ispisuje svima koji čitaju poruke iz konferencije. Na ovaj način korisnici se obaveštavaju o novim temama, događajima od značaja

		za konferenciju itd. Ukoliko iz bilo kog razloga (npr. loša veza) ne uspete da pročitate bilten, sa **info** zahtevate njegovo ponovno ispisivanje.
JOIN	Skraćenica:	**j**
	Sintaksa:	**join [ime_konferencije]**
	Dejstvo:	pristup konferenciji zadatog imena
	Opis:	komandom JOIN pristupate nekoj od konferencija Sezama – komande **dir**, **list**, **read**, **download** itd. možete da koristite tek pošto ste pristupili konferenciji. Sinonim za **join** je open.
		Komandom **join** bez parametra ulazite u **prvu** konferenciju sa spiska onih koje pratite. Sa **conf view** možete pogledati tačan redosled konferencija.
	Primer:	**join pc.soft** – pristup konferenciji *pc.soft*
	Napomena:	**join** bez parametra se često koristi u kombinaciji sa komandama **clist**, **cread** i **cdownload**.
LIST	Skraćenica:	**l**
	Sintaksa:	**list [tema | T | T.N[+|-]] [autor] [DDMMGG[+|-]] [/A] [/F] [/S]**
	Dejstvo:	pregled grupe poruka
	Parametri:	

tema – pregled poruka na zadatu temu ili svih poruka u čijoj se temi javlja zadata reč.

T – pregled poruka na temu čiji je redni broj T (redni broj teme vidi se komandom **dir**)

T.N – pregled poruke čiji je broj T.N – T je broj teme a N broj poruke u okviru teme. Ova komanda nema mnogo smisla ali je sintaksno ispravna.

T.N+ – pregled svih poruka na temu T počevši od poruke čiji je broj T.N.

T.N– – pregled svih poruka na temu T zaključno sa porukom čiji je broj T.N.

autor – pregled poruka zadatog autora. $ označava vas a * bilo koga (ako se parametar ne navede, podrazumeva se *)

DDMMGG – pregled svih poruka poslatih na dan DD/MM/GG.

DDMMGG+ – pregled svih poruka poslatih posle DD/MM/GG.

DDMMGG– – pregled svih poruka poslatih zaključno sa DD/MM/GG.

/A – pregled svih poruka; ukoliko se ne navede, podrazumevaju se samo nove poruke.

/F – pregled poruka uz koje je priključena datoteka

	/S – samo podatak o ukupnoj dužini izabranih poruka bez njihovog stvarnog pregleda.
Opis:	**list** se koristi za brz pregled grupe poruka – Sezam ispisuje detaljne podatke o porukama što vam omogućava da izaberete one koje ćete čitati. Ukoliko se komandom **list** zahteva pregled poruka koje pripadaju većem broju tema, ispis će biti sortiran po temama i, u okviru svake teme, po rednom broju poruke. Komanda **list /f**, u kombinaciji sa **file t.n** čini konferenciju nekom vrstom direktorijuma – **list /f** odgovara komandi **dir** a **file t.n** komandi **download**.
Primeri:	**list** – nove poruke u zadatoj konferenciji **list /a** – sve poruke u zadatoj konferenciji **list disk** – nove poruke vezane za teme u čijem se imenu pominje reč DISK **list 2.5+** – sve poruke na temu 2 počevši od poruke 2.5. **list hard.disk pperic /a** – sve poruke u vezi hard diskova koje je uputio korisnik *pperic*. **list * $ /a** – sve poruke koje ste ostavili u okviru izabrane konferencije. **list 150890+** – sve poruke na bilo koju temu pristigle posle 15. avgusta 1990. (računaju se i poruke primljene 15. avgusta).

		list /a /s – približna dužina **svih** poruka u izabranoj konferenciji.
		list hard.disk /f – sve poruke na temu *hard.disk* uz koje su priključene datoteke.
OPEN	Skraćenica:	**o**
	Sintaksa:	**open [ime_konferencije]**
	Dejstvo:	sinonim **conf join** – pristup konferenciji zadatog imena
	Primer:	**open sezam** – pristup konferenciji Sezam.
READ	Skraćenica:	**r**
	Sintaksa:	**read [tema | T | T.N[+ |-]] [autor] [DDMMGG[+ |-]] [/A] [/F]**
	Dejstvo:	čitanje poruke ili grupe poruka
	Parametri:	*tema* – čitanje poruka na zadatu temu ili poruka u čijoj se temi javlja zadata reč.
		T – čitanje poruka na temu čiji je redni broj T (redni broj teme vidi se komandom **dir**)
		T.N – čitanje poruke broj T.N – T je broj teme a N broj poruke u okviru teme.
		T.N+ – čitanje svih poruka na temu T počevši od poruke čiji je broj T.N.
		T.N- – čitanje svih poruka na temu T zaključno sa porukom čiji je broj T.N.
		autor – čitanje poruka zadatog autora. $ označava vas a * bilo

koga (ako se parametar ne navede, podrazumeva se *)

DDMMGG – čitanje svih poruka poslatih na dan DD/MM/GG.

DDMMGG+ – čitanje svih poruka poslatih posle DD/MM/GG.

DDMMGG– – čitanje svih poruka poslatih zaključno sa DD/MM/GG.

/A – čitanje svih poruka; ukoliko se ne navede, podrazumevaju se samo nove poruke.

/F – čitanje poruka uz koje su vezane datoteke

Opis: komandom **read** čitate poruke neke konferencije. Ukoliko se tražene poruke odnose na veći broj tema, Sezam će ih prethodno sortirati po temama i, u okviru svake teme, po rednom broju poruke. Ako ste novi korisnik ili ako niste dugo kontaktirali sa Sezamom, pogodno je da pokupite veću grupu poruka komandom **download** a ne da ih *on-line* čitate.

Primeri: **read** – nove poruke u zadatoj konferenciji

read /a – sve poruke u zadatoj konferenciji

read disk – nove poruke na teme u čijem se nazivu pominje reč *disk*

read 2.5+ – sve poruke na temu 2 počevši od poruke 2.5.

read hard.disk pperic /a – sve poruke u vezi hard diskova koje je uputio korisnik *pperic*

read * $ /a – sve poruke koje ste ostavili u okviru izabrane konferencije.

read 150890 – sve poruke na bilo koju temu pristigle posle 15. avgusta 1990. (računaju se i poruke primljene 15. avgusta).

read microb /a /f – čitanje svih poruka na temu *microb* kojima su priključene datoteke.

REPLY

Skraćenica: **rep**

Sintaksa: **reply tema | T.N [file] [/?]**

Dejstvo: odgovor na poruku

Parametri: *tema* – pun naziv teme

T.N – broj poruke; T je oznaka teme a N oznaka poruke u okviru teme.

file – ime (opcione) datoteke koja se vezuje uz poruku

/? – šalje se anonimna poruka

Opis: komandom **reply** odgovarate na poruku u okviru konferencije. Ukoliko navedete konkretan broj poruke (T.N), poruka koju šaljete je odgovor na tu poruku. Ukoliko navedete samo ime teme, poruka nije odgovor ni na jednu konkretnu poruku nego započinje novi lanac diskusije vezane za zadatu temu.

Ukoliko se navede ime datoteke, Sezam će po prijemu poruke zah-

		tevati njen *upload* primenom ranije definisanog transfer protokola.
	Ograničenje:	anonimne poruke se mogu slati samo u određenim konferencijama (npr. VICEVI)
	Primeri:	**reply 3.12** – odgovor na poruku 3.12 **reply hard.disk** – novi pravac diskusije o hard diskovima. **reply 3.1** – odgovor na poruku 3.1. Ukoliko je tema 3 zapravo *hard.disk*, ova naredba će se razlikovati od prethodne – *reply 3.1* je odgovor na poruku kojom su započeli razgovori o hard diskovima a **reply hard.disk** pokretanje novog pitanja vezanog za hard diskove.
	Napomene:	unos poruke završava se pritiskom na Ctrl Z i izborom stavke S (snimanje) iz menija koji se pojavljuje. Datoteka se može i naknadno prikačiti uz poruku – pogledajte opis komande **conf attach**.
RESIGN	Skraćenica:	**res**
	Sintaksa:	**resign [tema | T | *]**
	Dejstvo:	odustajanje od praćenja konferencije ili teme
	Parametri:	*tema* – odustajanje od daljeg praćenja određene teme ili grupe tema T – odustajanje od daljeg praćenja teme čiji je redni broj T

(redni broj teme vidi se komandom **dir**)

* – odustajanje od praćenja **svih** tema u zadatoj konferenciji pri čemu Sezam postavlja kontrolno pitanje za svaku temu

Opis: Sezam omogućava da odustanete od praćenja konferencija i tema u njima koje vas ne interesuju. Komandom **resign** bez parametara odustajete od praćenja čitave tekuće konferencije (npr. **conf join atari.st** a zatim **conf resign**). U ovom slučaju Sezam postavlja kontrolno pitanje.

Komandom **resign T** odustajete od čitanja poruka na temu broj T. Redne brojeve poruka dobijate sa **dir**. U ovom slučaju nema kontrolnog pitanja.

Komandom **resign tema** odustajete od praćenja svih tema čije ste ime ili deo imena naveli. Za svaku od teme Sezam postavlja kontrolno pitanje pa možete izabrati hoćete li je pratiti ili ne. U ekstremnom slučaju, sa **resign *** najavljujete odustajanje od **svih** tema u zadatoj konferenciji a zapravo zahtevate od sistema da vam za svaku konkretnu temu postavi pitanje i tako interaktivno definišete šta pratite a šta ne.

Primeri: **resign** – odustajanje od praćenja čitave tekuće konferencije.

		resign disk – odustajanje od svih tema (uz kontrolna pitanja!) u čijim se nazivima pojavljuje reč **disk**.
	Napomene:	Ukoliko želite ponovo da se uključite u neku konferenciju od čijeg ste praćenja odustali, otkucajte **conf join ime**. Ukoliko želite ponovo da pratite neku temu od koje ste ranije odustali, pročitajte bilo koju poruku iz te teme, npr. **conf read 2.1**
SEEN	Skraćenica:	**seen**
	Sintaksa:	**seen [DDMMGG] [/a]**
	Dejstvo:	definisanje granice pročitanih/novih poruka
	Parametri:	DDMMGG – sve poruke pristigle pre datuma DD/MM/GG oglašavaju se pročitanima /A – **sve** poruke u konferenciji oglašavaju se pročitanima
	Opis:	u uslovima višelinijskog rada, događa se da nove poruke pristižu dok čitate stare. U tom smislu je pogodno posle čitanja svih poruka u konferencijama (**conf join** a onda **conf cread**) izvršiti **conf cseen** a onda sa **conf view** pogledati ima li u međuvremenu pristiglih poruka.
	Primeri:	**seen 150890** sve poruke pristigle pre 15. avgusta 1990. su stare; poruke pristigle 15. avgusta i kasnije su nove.

		seen – sve pročitane poruke u tekućoj konferenciji su stare.
		seen /a – sve poruke u tekućoj konferenciji (bez obzira da li ste ih pročitali ili ne) se proglašavaju za pročitane
	Napomena:	**conf seen /a** je "opasna" naredba utoliko što se može dogoditi da propustite poruke koje su pristigle dok ste vi radili nešto drugo

SHOW	Skraćenica:	**sh**
	Sintaksa:	**show**
	Dejstvo:	prikazuje spisak konferencija sa opisima
	Opis:	komanda je veoma slična sa **conf view /a** ali uz naziv svake konferencije ispisuje i njen kratki opis. Konferencije koje pratite označene su plusem.

VIEW	Skraćenica:	**v**
	Sintaksa:	**view [/a]**
	Dejstvo:	prikazuje spisak konferencija
	Parametar:	/a – sve konferencije u sistemu
	Opis:	primenom komande **view** dobijate spisak svih konferencija na Sezamu koje pratite zajedno sa ukupnim brojem poruka i brojem novih poruka. Komandom **view /a** dobijate spisak svih konferencija u sistemu s tim što su one koje pratite obeležene plusem.

WELCOME

Skraćenica:	**wel**
Sintaksa:	**welcome**
Dejstvo:	ispisuje opširniji opis konferencije i ime moderatora
Opis:	primenom komande **welcome** dobijate detaljniji opis tekuće konferencije i ime odnosno pseudonim njenog moderatora.

DATE	Skraćenica:	**da**
	Sintaksa:	**date**
	Dejstvo:	Ispis tekućeg datuma i vremena

DIR	Skraćenica:	**dir**
	Sintaksa:	**dir [path][ime] [/n] [/s] [/a]**
	Dejstvo:	imena i opisi grupe datoteka
	Parametri:	path – ime direktorijuma ime – oznaka datoteke ili grupe datoteka (dopušteni su džoker znaci * i ? kao u DOS-u) /A – traže se datoteke u svim direktorijumima /N – pregled novih datoteka; ako se izostavi, podrazumevaju se sve datoteke. /S – traže se i datoteke u svim poddirektorijumima koji su definisani sa **set path**.
	Opis:	komandom **dir** pregledate datoteke kako bi se opredelili za onu koju ćete preneti (**download**) ili pročitati (**type**). Uz imena datoteka pojavljuju se i kratki opisi njihovog sadržaja.
	Primeri:	**dir** – sve datoteke u tekućem katalogu **dir \ibmpc /n** – nove datoteke u katalogu **r:\ibmpc** **dir /s /n** – sve nove datoteke u svim katalozima koji su uključeni u *path*. **dir \rsoft\?053*.*** – svi primeri iz "Računara 53"

DOWNLOAD	Skraćenica:	**dow**
	Sintaksa:	**download [path]ime**
	Dejstvo:	prenos imenovane datoteke korisniku
	Parametri:	*path* - ime direktorijuma *ime* - ime datoteke koja se prenosi
	Opis:	po prijemu komande **download** i potvrdnom odgovoru na kontrolno pitanje, Sezam počinje slanje datoteke korisniku koristeći transfer protokol ranije definisan sa **set protocol**. Po uspešnom okončanju prenosa ili njegovom prekidu usled greške, sistem se vraća u komandni mod.
	Primeri:	**download \com\pkz101.exe** - prenos datoteke *pkz101.exe* iz direktorijuma *com*. **download pkz101.exe** - prenos datoteke *pkz101.exe* iz tekućeg direktorijuma.

EXECUTE	Skraćenica:	exec
	Sintaksa;	**execute**
	Dejstvo:	izvršavanje komandne datoteke koju korisnik šalje
	Opis:	po prijemu komande Sezam će očekivati da standardnim transfer protokolom pošaljete **nearhiviranu** komandnu datoteku koja će zatim biti izvršena kao da ste date komande i poruke interaktivno kucali. Na ovaj način se obezbeđujete od grešaka koje su posledice loše telefonske veze.
	Napomena:	za detaljnije razumevanje smisla i upotrebe ove komande, pogledajte poglavlje EXEC Ukoliko u toku izvođenja **exec** datoteke primetite da ste u njoj napravili neku grešku, nekoliko uzastopnih pritisaka na Ctrl C će zaustaviti izvršavanje.

FORM	Skraćenica:	**fo**
	Sintaksa:	**form**
	Dejstvo:	**izmena ličnih podataka korisnika Sezama**
	Opis:	**svaku promenu adrese ili broja telefona treba prijaviti Sezamu i to kosišćenjem komande form ili odgovarajuće stavke menija OPCIJE. Ro izboru ove komande treba odgovoriti na pitanje sistema o ispravnosti svakog postojećeg podatka – pritisak na Enter označava usvajanje postojeće vrednosti.**

HELP	Skraćenica:	**he**
	Sintaksa:	**help [naredba]**
	Dejstvo:	aktiviranje *help* podsistema Sezama.
	Parametri:	naredba – naredba komandnog jezika čiji opis tražite. Ako se izostavi, Sezam će ispisati poruke opšte prirode. Spisak svih naredbi dobija se sa **help commands**.

INFO	Skraćenica:	in
	Sintaksa:	info
	Dejstvo:	ispisivanje sistemskih biltena
	Opis:	ukoliko pri prijavljivanju sistemu, usled nepažnje ili loše veze, ne pročitate uvodnu poruku kojom vas Sezam obaveštava o nekim važnim novostima ili događajima, otkucaćete info i poruka će se ponoviti.

JOKES	Skraćenica:	jo
	Sintaksa:	**jokes**
	Dejstvo:	pristup konferenciji VICEVI
	Opis:	Pošto se među vicevima uvek nađe neki koji će za nekoga biti neprijatan ili uvredljiv, Sezamova konferencija VICEVI je u startu zatvorena za sve korisnike. Po kucanju komande **jokes** pruža vam se prilika da potpišete izjavu i tako svom spisku konferencija pridružite i ovu. Konferenciji VICEVI docnije pristupate kao i svakoj drugoj konferenciji.

LOGOUT	Skraćenica:	**log**
	Sintaksa:	**logout [/S]**
	Dejstvo:	sinonim za **bye** – kraj rada i prekid veze

MAIL	Skraćenica:	**ma**
	Sintaksa:	**mail [mail_komanda]**
	Dejstvo:	uključivanje u podsistem privatne pošte Sezama
	Opis:	ukoliko se *mail_komanda* ne navede, sistem će ispisati prompt MAIL>> i očekivati neku od komandi *mail* podsistema. Iz *mail* podsistema izlazi se komandom **exit**. Sledi detaljan opis *mail_komandi.*

ATTACH	Skraćenica:	**att**
	Sintaksa:	**attach N [file]**
	Dejstvo:	zamena datoteke uz poruku
	Parametri:	N – redni broj privatne poruke *file* – naziv datoteke koja se vezuje uz poruku
	Opis:	uz svaku privatnu poruku može se poslati datoteka (poželjno arhivirana) koju primalac docnije *download*-uje. Datoteka se šalje ili (ukoliko ste je greškom poslali) zamenjuje odnosno ukida komandom **attach**
	Primer:	**attach 115 primer.zip** – poruci broj 115 priključuje se zatoteka *primer.zip.* **attach 115** – datoteka koja je bila povezana sa porukom 115 se briše.
	Ograničenje:	Možete da utičete samo na datoteke koje su vezane za poruke koje ste vi poslali.

DELETE	Skraćenica:	**del**
	Sintaksa:	**del N**
	Dejstvo:	brisanje poruke
	Parametar:	N: redni broj privatne poruke
	Opis:	komandom **delete** brišete poruku koju ste greškom uputili ili poruku koju ste primili i pročitali
	Primer:	**delete 115** – brisanje poruke broj 115
	Ograničenje:	Možete da brišete samo poruku koju ste vi poslali ili poruku koja je vama poslata. Komandu **delete** koristite samo u cilju ispravljanja greške – obzirom da je dejstvo komande **delete** ograničeno na markiranje poruke (vi je više nećete videti ali će ona ostati u sistemu), brisanjem starih poruka se ne postiže nikakva ušteda.
DOWNLOAD	Skraćenica:	**dow**
	Sintaksa:	**download [za [od]] [N[+|–]] [DDMMGG[+|–]] [/A] [/F] [/M] [/U]**
	Dejstvo:	prenos (*download*) veće grupe arhiviranih poruka
	Parametri:	*za* – pseudonim primaoca poruke, neki od džoker znakova (* označava bilo koga a $ vas) ili oznaka šifre. Ako se ne navede, podrazumeva se * *od* – pseudonim pošiljaoca poruke ili neki od džoker

znakova: * označava bilo koga a $ vas. Ako se ne navede, podrazumeva se *

N - prenos poruke broj N; ovakav izbor parametara nije primeren komandi *download*

N+ - prenos svih poruka počevši od poruke broj N

N-- - prenos svih poruka zaključno sa porukom N

DDMMGG - prenos svih poruka poslatih na dan DD/MM/GG

DDMMGG+ - prenos svih poruka poslatih posle DD/MM/GG

DDMMGG-- - prenos svih poruka poslatih zaključno sa DD/MM/GG

/A - prenos svih poruka; ukoliko se ne navede ni jedan parametar, podrazumevaju se samo nove poruke

/F - pakovanje i slanje poruka **zajedno** sa datotekama koje su "privezane" za njih. Ukoliko se ovaj parametar ne navede, datoteke uz poruke vam neće biti prosleđene što znači da ste u prilici da tekstove pregledate i tek onda, naknadnim čitanjem poruka, prenesete samo one datoteke koje su vam stvarno potrebne

/M - osim poruka za vas, pakuju se i poruke koje su pristigle na šifre koje ste definisali sa **set mail**

	/U – pakovanje svih privatnih poruka koje nisu pročitane.
Opis:	po prijemu komande **download** Sezam će izdvojiti željenu grupu ličnih poruka, arhivirati ih izabranim arhiverom (npr. PKZIP) i, koristeći usvojeni transfer protokol korisnika, poslati
Primeri:	**download** – nove poruke za vas i poruke koje ste poslali u toku prošlog "razgovora" sa Sezamom
	download $ * – nove poruke za vas
	download /m – nove poruka za vas i za šifre koje pratite
	download /a – sve poruke za vas i sve poruke koje ste poslali
	download !sftx – nove poruke pristigle na šifru !sftx
	download !sftx /A – sve poruke pristigle na šifru !sftx
	download 155+ – sve vaše poruke i poruke za vas počevši od poruke broj 155
	download 150890+ – sve poruke za vas i od vas pristigle posle 15. avgusta 1990. (računaju se i poruke primljene 15. avgusta).
	download $ * /u – sve poruke za vas koje ste iz bilo kog razloga u prethodnim pozivima propustili.
Ograničenje:	Možete da prenosite samo poruke koje ste vi poslali, poruke koje su poslate vama i

		poruke pristigle na šifru koja vam je poznata.
EXIT	Skraćenica:	**ex**
	Sintaksa:	**exit**
	Dejstvo:	Napuštanje *mail* podsistema
	Opis:	Po izvršenju komande **exit** prompt ponovo postaje R:\>. Ukoliko iz komandnog moda otkucate **mail exit**, neće se desiti ništa.
FILE	Skraćenica:	**fil**
	Sintaksa:	**file N [!šifra]**
	Dejstvo:	prenos datoteke vezane uz zadatu poruku
	Opis:	**file N** omogućava da prenesete (direktno ili, ako koristite **file N &**, u *pad*) datoteku koja je vezana uz izabranu poruku. Isti efekat se postiže čitanjem poruke (**read N**) i potvrdnim odgovorom na pitanje o prenosu datoteke ali ako je poruka duža, **mail file** može da vam uštedi nešto vremena.
	Primer:	**file 123** – prenos datoteke vezane za poruku 123
		file 124 !sftx – prenos datoteke vezane za poruku 124. Ta poruka nije upućena vama već je adresirana na šifru *!sftx*.
HELP	Skraćenica:	**he**
	Sintaksa:	**help**

	Dejstvo:	kratak opis naredbi podsistema privatne pošte
INFO	Skraćenica:	in
	Sintaksa:	**info**
	Dejstvo:	čitanje biltena
	Opis:	administrator sistema može da definiše bilten, tekst koji se u određenom intervalu i određen broj puta automatski ispisuje svima koji čitaju privatne poruke. Na ovaj način će, na primer, korisnici biti obaveštavani o uklanjanju zastarelih privatnih poruka sa sistema. Ukoliko iz bilo kog razloga (npr. loša veza) ne uspete da pročitate bilten, sa **info** zahtevate njegovo ponovno ispisivanje.
LIST	Skraćenica:	li
	Sintaksa:	**list [za [od]] [N[+|-]] [DDMMGG[+|-]] [/A] [/F] [/M] [/S] [/U]**
	Dejstvo:	pregled grupe poruka
	Parametri:	*za* – pseudonim primaoca poruke, neki od džoker znakova (* označava bilo koga a $ vas) ili oznaka šifre. Ako se ne navede, podrazumeva se * *od* – pseudonim pošiljaoca poruke ili neki od džoker znakova: * označava bilo koga a $ vas. Ako se ne navede, podrazumeva se *

N – pregled poruke čiji je broj N

N+ – pregled svih poruka počevši od poruke N

N– – pregled svih poruka zaključno sa porukom N

DDMMGG – pregled svih poruka poslatih na dan DD/MM/GG

DDMMGG+ – pregled svih poruka poslatih posle DD/MM/GG

DDMMGG– – pregled svih poruka poslatih zaključno sa DD/MM/GG

/A – pregled svih poruka; ukoliko se ne navede, podrazumevaju se samo nove poruke

/F – pregled poruka uz koje su priključene datoteke

/M – pregled poruka za vas kao i poruka koje su pristigle na šifre koje ste definisali sa **set mail**

/S – samo podatak o ukupnoj dužini izabranih poruka bez njihovog stvarnog pregleda

/U – pregled svih poruka koje nisu pročitane

Opis: **list** se koristi za brz pregled grupe poruka – Sezam ispisuje detaljne podatke o porukama što vam omogućava da izaberete one koje ćete čitati

Primeri: **list** – nove poruke za vas i poruke koje ste poslali u toku prošlog "razgovora" sa Sezamom

list $ * – nove poruke za vas

		list /m – nove poruka za vas i za šifre koje pratite
		list $ pperic /a – sve poruke koje vam je poslao *pperic*
		list /a – sve poruke za vas i sve poruke koje ste poslali
		list !sftx – nove poruke pristigle na šifru !sftx
		list !sftx /a – sve poruke pristigle na šifru !sftx
		list 155+ – sve vaše poruke i poruke za vas počevši od poruke broj 155
		list 150890+ – sve poruke za vas i od vas pristigle posle 15. avgusta 1990. (računaju se i poruke primljene 15. avgusta)
		list $ * /u – sve poruke za vas koje ste iz bilo kog razloga u prethodnim pozivima propustili
	Ograničenje:	Možete da pregledate samo poruke koje ste vi poslali, poruke koje su poslate vama i poruke pristigle na šifru koja vam je poznata
READ	Skraćenica:	**re**
	Sintaksa:	**read [za [od]] [N[+|-]] [DDMMGG[+|-]] [/A] [/F] [/M] [/U]**
	Dejstvo:	**čitanje poruke ili grupe poruka**
	Parametri:	*za* – **pseudonim primaoca poruke, neki od džoker znakova (* označava bilo koga a $ vas) ili oznaka šifre. Ako se ne navede, podrazumeva se *.**

od – pseudonim pošiljaoca poruke ili neki od džoker znakova: * označava bilo koga a $ vas. Ako se ne navede, podrazumeva se *.

N – čitanje poruke čiji je broj N

N+ – čitanje svih poruka počevši od poruke broj N.

N– – čitanje svih poruka zaključno sa porukom N.

DDMMGG – čitanje svih poruka poslatih na dan DD/MM/GG.

DDMMGG+ – čitanje svih poruka poslatih posle DD/MM/GG.

DDMMGG– – čitanje svih poruka poslatih zaključno sa DD/MM/GG.

/A – čitanje svih poruka; ukoliko se ne navede, podrazumevaju se samo nove poruke.

/F – čitanje poruka uz koje su priključene datoteke

/M – čitanje poruka za vas kao i poruka koje su pristigle na šifre koje ste definisali sa **set mail**

/U – čitanje svih poruka koje nisu pročitane

Opis: komandom **read** čitate privatne poruke. Ako ste novi korisnik ili ako niste dugo kontaktirali sa Sezamom, pogodno je da pokupite sve poruke komandom **download**.

Primeri: **read** – nove poruke za vas i poruke koje ste poslali u toku prošlog "razgovora" sa Sezamom

		read $ * – nove poruke za vas
		read /m – nove poruka za vas i za šifre koje pratite
		read $ pperic /a – sve posuke koje vam je poslao *pperic*
		read /a – sve poruke za vas i sve poruke koje ste poslali
		read !sftx – nove poruke pristigle na šifru !sftx
		read !sftx /A – sve poruke pristigle na šifru !sftx
		read 155+ – sve vaše poruke i poruke za vas počevši od poruke broj 155
		read 150890+ – sve poruke za vas i od vas pristigle posle 15. avgusta 1990. (računaju se i poruke primljene 15. avgusta)
		read $ * /u – sve poruke za vas koje ste iz bilo kog razloga u prethodnim pozivima propustili
	Ograničenje:	Možete da pregledate samo poruke koje ste vi poslali, poruke koje su poslate vama i poruke pristigle na šifru koja vam je poznata.
REPLY	Skraćenica:	**re**
	Sintaksa:	**reply N [file]**
	Dejstvo:	Odgovor na posuku
	Parametri:	N – broj poruke na koju odgovarate
		file – naziv datoteke koja se priključuje poruci
	Opis:	Malo manje kucanja – ako vam je *pperic* poslao privatnu poruku

broj 123, možete da mu odgovorite sa **mail send pperic** ili, brže, **mail reply 123**.

Unos poruke završavate sa Ctrl Z posle čega birate opciju S (snimanje).

Ako navedete ime datoteke, Sezam će po unošenju poruke sačekati da tu datoteku pošaljete primenom definisanog transfer protokola.

Primer: **reply 123**

Napomena: možete da odgovarate samo na poruku koja je upućena lično vama a ne, na primer, na poruku upućenu na neku šifru.

SEEN

Skraćenica: **see**

Sintaksa: **seen [DDMMGG] [/A]**

Dejstvo: definisanje granice pročitanih/novih poruka

Parametri: DDMMGG – sve poruke pristigle pre datuma DD/MM/GG oglašavaju se pročitanima

/A – **sve** privatne poruke oglašavaju se pročitanima

Opis: u uslovima višelinijskog rada, događa se da nove poruke pristižu dok čitate stare. U tom smislu je pogodno pre odjavljivanja **mail seen** a onda sa **mail list /m** pogledati ima li u međuvremenu pristiglih poruka

Primeri: **seen 150890** sve poruke pristigle pre 15. avgusta 1990. su

		stare; poruke pristigle 15. avgusta i kasnije su nove
		seen – sve pročitane privatne poruke su stare
		seen /a – sve privatne poruke (bez obzira da li ste ih pročitali ili ne) se proglašavaju za pročitane
	Napomena:	I po izvršenju **mail seen /a**, svim nepročitanim privatnim porukama se može pristupiti sa **mail read /u.**
SEND	Skraćenica:	se
	Sintaksa:	**send primalac [file] [/?]**
	Dejstvo:	slanje privatne poruke
	Parametri:	*primalac* – pseudonim primaoca poruke ili oznaka šifre
		file – naziv datoteke koja se priključuje poruci
		/? – poruka je anonimna
	Opis:	komandom **send** šaljete privatnu poruku nekom korisniku Sezama ili na neku šifru. Korisnik mora postojati dok je šifra proizvoljan niz znakova koji počinje uzvičnikom. Opcijom /? postižete da se uz poruku ne navede vaš pseudonim ni vreme slanja – poruka je anonimna. Anonimne poruke mogu da se šalju isključivo na šifru. Sinonim za ovu *mail_komandu* je **write**.
		Unos poruke završavate sa Ctrl Z posle čega birate opciju S (snimanje).

		Ako navedete ime datoteke, Sezam će po unošenju poruke sačekati da tu datoteku pošaljete primenom definisanog transfer protokola.
	Primeri:	**send pperic** – privatna poruka za Peru Perića **send pperic proba.zip** – privatna poruka za Peru Perića kojoj je priključena datoteka *proba.zip*. **send !sftx** – poruka na šifru !sftx **send !joke /?** – anonimna poruka na šifru !joke
WRITE	Skraćenica:	**wr**
	Sintaksa:	**write primalac [file] [/?]**
	Dejstvo:	sinonim za **mail send** – slanje privatne poruke

MENU	Skraćenica:	me
	Sintaksa:	menu
	Dejstvo:	prelazak u sistem menija

NCD	Skraćenica:	**ncd**
	Sintaksa:	**ncd [direktorijum]**
	Dejstvo:	promena aktivnog direktosijuma
	Parametar:	*direktorijum* – ime ili deo imena željenog direktorijuma
	Opis:	direktorijum čije je ime *najsličnije* otkucanom se proglašava za radni. Pri zadavanju imena **ne** treba upisivati stazu pošto će **ncd** pronaći i direktorijume na nižim nivoima.
	Primeri:	**ncd nov** – proglašavanje direktorijuma **\novosti** za radni.
		ncd old – proglašava direktorijum *\rsoft\old* za radni
	Napomena:	**ncd** je funkcionalni ekvivalent istoimenog programa iz paketa *Norton Utilities*

PAD	Skraćenica:	**pad**
	Sintaksa:	**pad [pad_komanda]**
	Dejstvo:	rad sa *scratchpad*-om Sezama
	Opis:	ukoliko se *pad_komanda* ne navede, sistem će ispisati prompt PAD>> i očekivati neku od komandi *pad* podsistema. Iz pad podsistema izlazi se komandom **exit**. Sledi detaljan opis *pad_komandi*.
	Napomena:	za detaljan opis i razumevanje *pad* mehanizma, pročitajte poglavlje *Redirekcija izlaza*
CLEAR	Skraćenica:	**cle**
	Sintaksa:	**clear**
	Dejstvo:	poništavanje sadržaja *pad*-a
	Opis:	pošto ste preneli *pad*, možete ponovo početi sa njegovim punjenjem pre čega je korisno postojeći sadržaj izbrisati. Komandu ćete primeniti i ako primetite da ste u *pad* upisali poruke koje vas ne interesuju pa želite da počnete od početka.
DELETE	Skraćenica:	**del**
	Sintaksa:	**delete ime | ***
	Dejstvo:	brisanje datoteka iz *pad*-a
	Parametri:	*ime* – ime datoteke koju treba ukloniti iz *pad*-a * – iz *pad*-a se uklanjaju **sve** datoteke osim *textpad*

	Primeri:	**delete proba.zip** – datoteka *proba.zip* se uklanja iz *pad*-a **delete textpad** – sadržaj *textpad*-a se briše
DIR	Skraćenica:	**dir**
	Sintaksa:	**dir**
	Dejstvo:	pregled sadržaja *pad*-a
	Opis:	Sezam ispisuje imena svih datoteka koje trenutno čine *pad* i daje podatke o njihovim pojedinačnim dužinama
DOWNLOAD	Skraćenica:	**dow**
	Sintaksa:	**download [/b]**
	Dejstvo:	Arhiviranje i prenos sadržaja PAD-a
	Parametar:	/B – datoteke se ne arhiviraju zajedno već se šalju jedna po jedna
	Opis:	Sezam će arhivirati sadržaj PAD-a pomoću izabranog arhivera (ili preskočiti arhiviranje ako ste prethodno otkucali **set archiver none**) i, posle kontrolnog pitanja, proslediti vam rezultate posredstvom izabranog transfer protokola u vidu datoteke PADnnn.ZIP odnosno PADnnn.ARC.
	Napomena:	dejstvo ove naredbe ograničeno je mogućnostima arhivera i transfer protokola. Pun komfor postiže se arhiverom PKZIP i protokolom ZMODEM

EXIT	Skraćenica:	**ex**
	Sintaksa:	**exit**
	Dejstvo:	Napuštanje *pad* režima
HELP	Skraćenica:	**he**
	Sintaksa:	**help**
	Dejstvo:	Sažetak *pad* komandi
SIZE	Skraćenica:	**si**
	Sintaksa:	**size**
	Dejstvo:	Podaci o veličini *pad*-a
TYPE	Skraćenica:	**ty**
	Sintaksa:	**type [n]**
	Dejstvo:	ispis sadržaja *textpad*-a na ekran
	Parametar:	*n* – od kog bajta *textpad*-a počinje ispisivanje
	Ograničenje:	može se ispisati najviše 32K podataka
	Napomena:	*pad* je pravljen sa idejom da ga, po formiranju, arhivirate i prenesete čime štedite vreme (podaci su arhivirani) i onemogućavate pojavu grešaka u prenosu. Komandu **type**, dakle, treba koristiti samo da bi se proverio početak ove datoteke.

PAGE

Skraćenica:	**page**
Sintaksa:	**page [ime | off | on]**
Dejstvo:	poziva drugog korisnika na razgovor
Parametar:	*ime* – pseudonim korisnika koga pozivate *off* – ubuduće ne želite da primate (eventualne) pozive drugih korisnika *on* – ponovo želite da primate (eventualne) pozive ostalih korisnika na razgovor
Opis:	korisnik čiji ste pseudonim naveli dobija poruku **xxx vas poziva na razgovor** gde je **xxx** vaš pseudonim. Ukoliko je raspoložen za diskusiju sa vama, pozvani korisnik će otkucati **chat** i razgovor započinje.
Napomene:	ukoliko korisnik kome ste poslali poruku trenutno prenosi neki fajl, poruka će mu biti ispisana tek kada prenos bude završen. Ukoliko izvršite **page off**, drugi korisnici neće moći da vas zovu na razgovor ali ni vi nećete moći da zovete ostale na razgovor. Naredbom **page on** ponovo postajete raspoloživi za *chat*.

PAUSE	Skraćenica:	**pause**
	Sintaksa:	**pause [tekst]**
	Dejstvo:	ispisivanje teksta i pauza
	Parametar:	*tekst* – poruka koju sistem ispisuje
	Opis:	po izvršavanju ove naredbe Sezam ispisuje tekst (ako postoji) i "beskonačno" čeka da pritisnete bilo koji taster posle čega se rad nastavlja
	Napomena:	sama po sebi, naredba **pause** nema mnogo smisla ali se ponekad koristi u **autoexec** proceduri.

QUIT	Skraćenica:	**quit**
	Sintaksa:	**quit [/S]**
	Dejstvo:	sinonim za **bye** – kraj rada i prekid veze

REM	Skraćenica:	**rem**
	Sintaksa:	**rem tekst**
	Dejstvo:	komentar
	Parametar:	*tekst* – proizvoljan tekst koji se ignoriše
	Napomena:	sama po sebi, naredba **rem** nema smisla ali se često koristi za komentarisanje pojedinih segmenata **autoexec** procedure.

RESUME	Skraćenica:	**res**
	Sintaksa:	**resume [resume_komanda]**
	Dejstvo:	detaljni podaci o korisnicima Sezama
	Opis:	ukoliko se *resume_komanda* ne navede, sistem će ispisati prompt RESUME>> i očekivati neku od komandi *resume* podsistema. Iz *resume* podsistema izlazi se komandom **exit**. Sledi detaljan opis *resume_komandi*.
	Napomena:	*Resume* korisnika predstavlja poruku praktično proizvoljne dužine u okviru korisnik daje podatke o sebi, firmi koju predstavlja, temama koje ga interesuju itd. *Resume* podsistem omogućava svakom korisniku da definiše svoj *resume* i pročita *resume*-e koje su definisali ostali. Svaki korisnik samostalno odlučuje hoće li napisati svoj *resume* ili ne. Administratori sistema, međutim, "iz sve snage" preporučuju da se *resume* napiše pošto njegovo postojanje znatno olakšava komunikaciju između korisnika sistema.

DELETE	Skraćenica:	**del**
	Sintaksa:	**delete**
	Dejstvo:	poništavanje *resume*-a
	Opis:	komandom **delete** korisnik poništava svoj *resume*.

	Napomena:	Obzirom da slanjem novog *resume*-a automatski poništavate prethodni, komanda se vrlo retko koristi.
EXIT	Skraćenica:	**ex**
	Sintaksa:	**exit**
	Dejstvo:	napuštanje *resume* podsistema
HELP	Skraćenica:	**he**
	Sintaksa:	**help**
	Dejstvo:	kratak opis *resume* podsistema i njegovih naredbi
READ	Skraćenica:	**re**
	Sintaksa:	**read ime**
	Dejstvo:	čitanje *resume*-a korisnika Sezama
	Parametar:	*ime* – pseudonim korisnika čiji nas *resume* zanima
	Opis:	komandom **read** čitamo *resume* koji je korisnik poslao. Ukoliko korisnik nije definisao svoj *resume*, **read** će dati osnovne sistemske podatke o njemu – puno ime i prezime, mesto, od kada je član, kada se zadnji put javljao i slično.
SEND	Skraćenica:	**se**
	Sintaksa:	**send**
	Dejstvo:	definisanje svog *resume*-a
	Opis:	pošto otkucate **resume send**, prelazite u standardni editor

		poruka u kome možete otkucati (ili *upload*-ovati) svoj *resume*. Editor napuštate sa Ctrl Z S.
	Ograničenje:	važe limiti za standardnu poruku – neograničen broj redova ali je dužina čitave poruke ograničena na 32K. Svakako više nego što je potrebno za jedan *resume* mada...
SHOW	Skraćenica:	**sh**
	Sintaksa:	**show ime**
	Dejstvo:	čitanje *resume*-a korisnika Sezama – ekvivalent *resume read*
WRITE	Skraćenica:	**wr**
	Sintaksa:	**write**
	Dejstvo:	definisanje *resume*-a – ekvivalent *resume send*

RIND	Skraćenica:	**rind**
	Sintaksa:	**rind**
	Dejstvo:	**pregled indeksa tema časopisa "Računari"**
	Opis:	**komandom rind startujete istoimeni eksterni program koji vam, kroj niz menija, omogućava da locirate tekstove objavljene u nekom od prethodnih brojeva "Računara".**

SET

Skraćenica: **set**

Sintaksa: **set [parametar [vrednost]]**

Dejstvo: podešavanje radnih parametara

Parametri: *parametar* – ime parametra koji se podešava

vrednost – nova vrednost parametra

Opis: izvršavanjem same komande **set** dobija se lista važećih vrednosti svih parametara. Ukoliko tačno znate šta želite da podesite, otkucajte **set parametar nova_vrednost**; ako vam nije poznato koje sve vrednosti parametar može da ima, otkucajte **set parametar** i izaberite vrednost iz menija.

SET ARCHIVER

Sintaksa: **set archiver [oznaka arhivera]**

Dejstvo: izbor metoda za kompresiju poruka

Parametri: **zip** – PKZIP 1.10

arc – PKARC 3.5

none – Bez arhiviranja

Napomena: **set archiver** se odnosi isključivo na ponašanje sistema pri pakovanju grupe poruka (**mail | conf download**) i *pad*-a – datoteke u direktorijumima će i dalje biti prenošene u svom originalnom obliku.

SET BACKSPACE

Sintaksa:	**set backspace [yes | no]**
Dejstvo:	način ispisivanja menija
Opis:	podešavanje ponašanja Sezama po ispisivanju menija – podrazumevana vrednost **set backspace yes** izaziva brisanje pitanja koja sistem postavi ubacivanjem koda ^H koji ostaje u LOG fajlu. Korisnici kojima smeta ovo smanjenje preglednosti dnevnika mogu da izvrše **set backspace no** i tako zahtevaju da svako pitanje ostane na ekranu – Sezam emituje samo CR LF radi prelaska u sledeći red.
Primer:	**set backspace yes**

SET CODE

Sintaksa:	**set code [kodni_raspored]**
Dejstvo:	izbor kodnog rasporeda YU slova koji vam odgovara
Parametri:	*kodni_raspored* – naziv jednog od kodnih rasporeda koje sistem podržava
Primer:	**set code racunari** – kodni raspored "Računari"
Napomena:	najbolje je da otkucate **set code** i izaberete željeni kodni standard sa spiska. Kodni standard **none** (bez YU slova) treba izbegavati.

SET EDITOR

Sintaksa:	**set editor [sed | ded]**
Dejstvo:	izbor editora za unos poruka
Parametri:	**sed** – *Small Editor*, ispisuje linijske brojeve i omogućava elementarno ispravljanje poruka pre snimanja. **ded** – *Dumb Editor*, nema linijskih brojeva i, prema tome, nema naknadnih ispravki ali zato redovi poruke mogu da budu dugi do 80 znakova.
Napomena:	preporučujemo **set editor ded**

SET LANGUAGE

Sintaksa:	**set language [oznaka_jezika]**
Dejstvo:	izbor jezika na kome se ispisuju meniji i komande sistema.
Parametri:	oznaka_jezika – jedan od jezika koje sistem podržava
Primer:	**set language srpskohrvatski**
Napomena:	najbolje je da otkucate **set language** i izaberete željeni jezik sa spiska. Ukoliko poruke i dalje budu na srpskohrvatskom, prevođenje na vaš jezik još nije završeno; čim bude, poruke će se automatski promeniti.

SET MAIL

Sintaksa:	**set mail $;!sifra1;!sifra2...**
Dejstvo:	definisanje šifara koje pratite

Primer:	**set mail $;!all;!secret** – osim poruka za vas, interesuju vas i poruke na šifre *!all* i *!secret*
Napomena:	koristi se u kombinaciji sa **mail list | read | download /m**

SET MENU

Sintaksa:	**set menu [oznaka_menija]**
Dejstvo:	Izbor menija
Primer:	**set menu stand - izbor standardnog menija**
Napomena:	Standardni meni je osnovni izbor koje se dodeljuje svakom novom korisniku i omogućava pristup osnovnim uslugama sistema. Sistem menija se vremenom proširuje kako bi se omogućio jednostavan pristup specijalizovanim uslugama koje se dodaju po potrebi.

SET PAGE

Sintaksa:	**set page [dužina_strane]**
Dejstvo:	podešavanje broja linija na ekranu
Parametri:	dužina_strane – broj redova na ekranu
Primer:	**set page 22**

SET PASSWORD

Sintaksa:	**set password**
Dejstvo:	promena lozinke korisnika
Opis:	Sezam zahteva ponavljanje stare lozinke i dvostruko kucanje nove

	– na taj način izbegavate grešku u kucanju koja bi vam docnije onemogućila pristup Sezamu
Napomena:	ako zaboravite lozinku, javite se glasom Upravi Sezama kako bi se problem što pre otklonio. **Nemojte** birati lozinku koja je jednaka vašem imenu, prezimenu ili pseudonimu.

SET PATH

Sintaksa:	**set path dir1;dir2...**
Dejstvo:	definisanje direktorijuma koje pratite
Primer:	**set path ibmpc;com** – interesuje vas sadržaj direktorijuma *ibmpc* i *com*
Napomena:	koristi se u kombinaciji sa **dir /s**

SET PAUSE

Sintaksa:	**set pause [yes | no]**
Dejstvo:	podešavanje ponašanja sistema u trenutku kada se ekran popuni – prekid ispisa (*yes*) ili neprekidno (*no*)
Primer:	**set pause yes**

SET PROMPT

Sintaksa:	**set prompt [long | short]**
Dejstvo:	izbor detaljnijih ili kraćih *prompt*-ova
Primer:	**set prompt long**

SET PROTOCOL

Sintaksa:	**set protocol [oznaka_protokola]**
Dejstvo:	izbor transfer protokola
Parametri:	oznaka_protokola – jedan od transfer protokola koji sistem podržava
Primer:	**set protocol zmodem**
Napomena:	najbolje je da otkucate **set protocol** i izaberete željeni protokol sa spiska. Preporučujemo neki od ZMODEM protokola

STAT	Skraćenica:	**st**
	Sintaksa:	**stat**
	Dejstvo:	vaša statistika na Sezamu
	Opis:	komandom **stat** dobijate podatke o svojim prethodnim aktivnostima: koliko ste puta zvali sistem, koliko ste vremena komunicirali sa njim, koliko još podataka datog meseca možete preneti i slično.

TIME	Skraćenica:	**ti**
	Sintaksa:	**time**
	Dejstvo:	**podaci o tekućoj seansi**
	Opis:	**osim datuma i vremena, time ispisuje vreme koje ste proveli na sistemu i vreme za rad koje vam je preostalo.**

TYPE	Skraćenica:	**ty**
	Sintaksa:	**type [path]ime**
	Dejstvo:	ispis imenovane tekstualne datoteke
	Parametri:	path – ime direktorijuma ime – ime datoteke koja se ispisuje
	Primeri:	**type \novosti\r55.txt** – ispis datoteke *r55.txt* iz direktorijuma *\novosti* **type r55.txt** – ispis datoteke *r55.txt* iz tekućeg direktorijuma.

USERS	Skraćenica:	**us**
	Sintaksa:	**users [deo_imena] [/N]**
	Dejstvo:	spisak korisnika sa vremenima poslednjeg javljanja
	Parametri:	*deo_imena* – deo imena, prezimena, mesta boravka ili pseudonima korisnika koji vam je potreban /N – spisak korisnika koji su kontaktirali sa sistemom od vašeg prethodnog javljanja.
	Primeri:	**users** – kompletna lista neanonimnih korisnika Sezama **users per** – svi korisnici u čijem se imenu, prezimenu, mestu boravka ili pseudonimu javlja per **users /n** – svi korisnici koji su se javljali Sezamu od vašeg prethodnog poziva

VOTE	Skraćenica:	**vot**
	Sintaksa:	**vote [tema_glasanja] [/F]**
	Dejstvo:	glasanje
	Parametri:	**tema_glasanja** – ako se parametar izostavi, sistem će ispisati sve teme o kojima se trenutno glasa i omogućiti vam da izaberete jednu od njih /F – ispisuju se kompletni rezultati; ukoliko se ova opcija ne navede, ispisuje se samo pet vodećih
	Primer:	**vote ra58** – glasanje za najbolji tekst u "Računarima 58"
	Napomena:	samo korisnik koji je glasao na neku temu može da vidi tekuće rezultate glasanja!

WELCOME	Skraćenica:	**wel**
	Sintaksa:	**welcome**
	Dejstvo:	obaveštenje o službenim licima Sezama
	Opis:	primenom komande **welcome** dobijate imena i pseudonime službenih lica Sezama (Upravnik i Administratori Sistema) kao i imena moderatora konferencija. Na ovaj način ćete najlakše saznati kome da se obratite u cilju rešavanje nekog problema koji eventualno imate.

WHO

Skraćenica: **who**

Sintaksa: **who**

Dejstvo: spisak korisnika koji trenutno rade sa Sezamom

Opis: uz pseudonim korisnika, sistem ispisuje vreme kada je korisnik započeo seansu i ono što trenutno radi – uz pomoć tih informacija zaključujete ima li smisla zvati korisnika na razgovor komandom **page** ili ne. Mogućnosti su:

Chat: korisnik se već nalazi u režimu interaktivnog razgovora. Poziv je moguć ali besmislen

Chat.p: korisnik se već nalazi u režimu interaktivnog razgovora i uz to privatno razgovara sa nekim drugim korisnikom. Poziv na razgovor je moguć ali nema mnogo smisla.

Sezam: standardan Sezam režim, poziv je moguć

Mail Read: korisnik upravo čita neke poruke. Poziv je moguć ali nije preporučljiv

Editor: korisnik upravo unosi poruku. Poziv je moguć ali nije preporučljiv

File Transfer: korisnik upravo prenosi datoteku. Poziv je odložen dok se prenos ne završi

Page off – korisnik ne želi da odgovara na pozive. Poziv je, prema tome, nemoguć.

Rargovori u CHAT-u

Chat režim Sezama omogućava interaktivni razgovor više korisnika koji su u datom trenutku povezani sa sistemom. Ukratko rečeno, svaki učesnik razgovora kuca rečenice koje sistem automatski prenosi svim ostalima.

Razgovor se može započeti bilo iz menija RAZGOVOR bilo iz komandnog moda. Obzirom da se u okviru samog *chat*-a operiše sa komandama, ovde ćemo pretpostaviti da radite u komandnom modu; iz menija se sve obavlja na veoma sličan način.

Ukoliko ste raspoloženi za razgovor, najpre treba da pogledate ko je još na sistemu. Zato kucate **who** i dobijate spisak trenutno prijavljenih korisnika; negde u spisku je i vaš pseudonim. Pored svakog korisnika piše vreme kada se prijavio Sezamu i šta trenutno radi. Na osnovu onoga što radi trebalo bi da procenite ima li ga smisla zvati na razgovor ili nema.

Status *Chat* označava da se korisnik već nalazi u režimu interaktivnog razgovora. Možete ga pozvati ali za tim nema potrebe – čim otkucate *chat* bićete u prilici da razgovarate sa njim!

Status **Chat.p** označava da se korisnik već nalazi u režimu interaktivnog razgovora i uz to privatno razgovara sa nekim drugim korisnikom. Poziv na razgovor je moguć ali nema mnogo smisla – mnogo je bolje da i sami uđete u *chat* režim a onda mu sa **.to ime poruka** pošaljete poruku.

Status **Sezam** označava da je korisnik u nekom od menija ili komandnom modu i da trenutno čita neki tekst ili kuca naredbu. Možete ga pozvati na razgovor.

Status **Mail Read** označava da korisnik upravo čita poruke – možete ga pozvati na razgovor ali se on verovatno neće odazvati dok ne završi sa čitanjem. Ukoliko ovaj status duže traje (nekoliko uzastopnih **who** daje isto), sasvim je moguće da je korisnik u glavnom meniju izabrao automatski režim ili da je poslao **exec**; verovatnoća da će se odazvati na poziv je u takvom slučaju još manja.

Status **Editor** označava da korisnik upravo unosi poruku. Možete ga pozvati na **chat** ali će on taj poziv verovatno ignorisati... barem dok ne završi kucanje poruke.

Status **File Transfer** označava da korisnik upravo prenosi neku datoteku ili arhivirani *pad*. Poziv na razgovor je nemoguć dok se prenos ne završi.

Status **Page off** znači da je željeni sagovornik nedruželjubiv ili zauzet i da ne želi da odgovara na pozive. Ne možete ga pozvati na razgovor dok ne poništi ovaj status sa **page on**.

Pošto ste odabrali sagovornika čiji je pseudonim, recimo, *pperic*, kucate *page pperic*. Sagovornik dobija poruku **xxx vas poziva na razgovor** gde je **xxx** vaš pseudonim. Ukoliko je raspoložen za diskusiju sa vama, pozvani korisnik će otkucati *chat* i razgovor započinje.

Stvar može da teče i u obrnutom smeru – dok mirno radite ili čitate poruke pojavi se poruka **pperic vas poziva na razgovor**. Ukoliko želite da razgovarate sa tim korisnikom, otkucaćete jednostavno **chat** ili preći

u osnovni meni (0 Enter), zatim u meni RAZGOVOR i izabrati opciju *Razgovor*. Ukoliko niste raspoloženi za priču, poziv ignorišite, a ako nesuđeni sagovornik bude uporan, možete posegnuti i za **page off**.

Tok razgovora

Kada se jednom nađete u **chat** režimu, sve rečenice koje kucate Sezam interpretira kao vaše izjave i prosleđuje ostalima. Ukoliko, na primer, otkucate 'Zdravo', svi korisnici (pa i vi!) videće:

xxx — Zdravo

pri čemu je **xxx** vaš pseudonim. Ukoliko je ono što ste otkucali duže od jednog reda, ispis će biti formatiran tako da se pseudonim lako uočava.

Zanimljiv je i način na koji vam sistem prenosi izjave ostalih korisnika. Ukoliko ne preduzimate ništa, Sezam će u sukcesivnim redovima ispisivati izjave ostalih sagovornika pri čemu svakoj izjavi prethodi pseudonim onoga ko ju je izrekao. U trenutku kada počnete nešto da kucate, ovo ispisivanje se obustavlja pošto bi vas samo ometalo – Sezam očekuje da otkucate kompletnu izjavu i pritisnete Enter **a onda** ispisuje sve izjave ostalih koje su pristigle u međuvremenu i najzad vašu izjavu onako kako je drugi vide.

Ukoliko se dogodi da, dok slušate razgovor ostalih, "uleti" neki karakter nastao usled loše veze, sistem će to tretirati kao da ste počeli da unosite izjavu i obustaviće slanje izjava ostalih sagovornika i to na neodređeno vreme. Zato u takvom slučaju pritisnite Ctrl X i poništite neželjeni red. Možete pritisnuti i jedno Enter kako biste se dodatno osigurali.

Chat komande

Rečenica koju otkucate u **chat** režimu biće, rekosmo, interpretirana kao vaša izjava **osim** ako je započnete tačkom. Ova tačka znači da se ne radi o izjavi već o komandi **chat** režima. Najznačajnija komanda je **.exit** bez koje ne biste mogli izaći iz *chat*-a dok ćemo ostale komande ovde ukratko objasniti – precizna sintaksa data je u poglavlju koje se bavi komandama Sezama.

Najčešće ćete koristiti komandu **.to** koja omogućava da nekom od sagovornika pošaljete **privatnu** poruku koja će ostalima biti nevidljiva. Opšti oblik ove naredbe je **.to ime poruka** gde je *ime* pseudonim onoga kome se obraćate a *poruka* proizvoljan tekst koji se može prostirati u više redova.

Privatna poruka se ispisuje isključivo primaocu koji je razlikuje od "normalnih" poruka po tome što su crtice namenjene zvezdicama – ukoliko, na primer, pročitate:

pperic ** A koliko to košta?

značete da vam je korisnik *pperic* uputio privatnu poruku. Možete mu, na primer, odgovoriti sa **.to pperic 5000 DEM**.

Naredba **.to** omogućava slanje **jedne** privatne poruke. Sukcesivnim primenama ove komande možete, jasno, poslati i veći broj poruka ali to zahteva dosta kucanja. Zato je obezbeđena naredba **.private** pomoću koje započinjete privatni razgovor – sve izjave izrečene tokom privatnog razgovora prenose se isključivo sagovornicima i vizuelno se prepoznaju po ** umesto — iza pseudonima.

Da bi privatni razgovor započeo, potreban je pristanak oba buduća sagovornika. Kada sa **.private ime** zatražite privatni razgovor sa korisnikom čiji je pseudonim **ime**, njemu će

sistem prosleditι: **xxx vas poziva na privatni razgovor** gde je **xxx** vaš pseudonim. Ukoliko pozvani korisnik ne želi da razgovora sa vama, **.private ime** se ignoriše i nastavlja se normalno prenošenje poruka svim korisnicima. Ukoliko pozvani korisnik odgovori potvrdno na pitanje, **oba** sagovornika se nalaze u režimu privatnog razgovora sve dok **bilo ko** od njih ne otkuca **.public** ili ne napusti *chat* na neki drugi način, na primer sa **.exit** ili prekidom veze.

Korisnika koji se već nalazi u režimu privatnog razgovora ne možete zvati na drugi privatni razgovor niti on može zvati treće korisnike na privatni razgovor. Slanje poruka sa **.to** je moguće.

Osim komandi samog *chat*-a, možete da koristite i komande Sezama kojima moraju prethodite **dve** tačke. Ukoliko se, na primer, razgovara o provokativnoj poruci 7.993 u konferenciji FORUM koju vi niste pročitali, možete bez izlaženja iz *chat*-a da izvršite **..conf join forum** a zatim **..conf read 7.993**. Pošto ispiše poruku 7.993, Sezam će ispisati u međuvremenu pristigle izjave ostalih sagovornika (ako ih ima) i vratiti se u normalni *chat* režim.

Neke od standardnih komandi Sezama koje su često potrebne u *chat*-u (**page, who, time**...) se mogu kucati i samo sa jednom tačkom (na primr **.who** je isto što i **..who**) ali vam preporučujemo da, kada god niste sigurni, komandu Sezama započnete duplom tačkom.

Redirekcija izlaza i PAD

Pad pretenduje da potpuno ukine potrebu za LOG fajlom – kada vas interesuju rezultati izvršavanja neke naredbe, jednostavno je završite sa & (na primer **mail read &, users /n &, dir novosti &, type novosti\conf.txt &** itd) i rezultati izvršavanja će, umesto na ekran, biti upisani u specijalnu datoteku - **textpad**. Svaka nova upotreba opcije & izaziva nadovezivanje rezultata na postojeći PAD tako da nizom sukcesivnih naredbi možete prikupiti sav tekst koji vas interesuje dakle privatnu poštu, diskusiju u konferencijama, novosti...

Pošto je *pad* formiran, treba ga "transportovati" što se postiže komandom **pad download** – Sezam će arhivirati datoteku, ispisati njenu dužinu i ponuditi prenos uz korišćenje transfer protokola koji ste izabrali. Ukoliko na postavljeno pitanje odgovorite potvrdno, *padNNNN.zip* (arhivirani *textpad*) ćete preneti na način uobičajen kod *download*-a datoteke.

Posle prenošenja datoteke *padNNNN.zip*, možete da nastavite sa njenim "punjenjem" premda bi bilo mnogo logičnije početi sa punjenjem od samog početka što znači da je potrebna i naredba za brisanje. Ta naredba se zove **pad clear** a osim nje postoje i **pad size** (provera veličine *pad*-a), **pad type** (pregled sadržaja *textpad*-a) i **pad help** (kratko uputstvo za korišćenje ove opcije. Ukoliko planirate razne operacije sa *pad*-om, zgodno je otkucati samo **pad** i dobiti prompt **PAD>> posle čega može da se kuca type, size, download...** Iz ovog moda izlazi se sa **exit**.

Određena grupa naredbi Sezama ne podržava redirekciju pošto ona u odgovarajućim uslovima nema smisla – kada iza **mail send**, **conf reply**, **pad type** i par sličnih stavite znak &, Sezam će ga ignorisati. Dodatno ograničenje je da kompletan *pad* ne sme preći određeni limit (komandom **stat** saznajete koliko kilobajta) i da se njegov sadržaj gubi po prekidu veze – ako zaboravite **pad download**, sledeći put ćete se mučiti sa čitanjem poruka pristiglih posle nekog datuma...

Datoteke u PAD-u

Osim teksta, u *pad* možete da upisujete i čitave datoteke – umesto da ih prenosite komandom **download** jednu po jednu, možete čitavu grupu smestiti u *pad* a zatim ih zajednički arhivirati i preneti komandom **pad download**.

Upis datoteke iz direktorijuma u *pad* postiže se logičnim **download ime.tip &**. U *pad* se mogu preneti i datoteke koje su vezane uz poruke tako što se na pitanje *Prenos (Ne, Da, u Pad)* odgovori sa P. Pri tome treba obratiti pažnju na imena – svaka datoteka u *pad*-u mora da ima jedinstveno ime što znači da ćete, na primer, prenoseći u *pad* datoteku *conf.txt* obrisati *conf.txt* koje ste prethodno prepisali iz direktorijuma NOVOSTI.

Ukoliko se ne sećate tačnih imena svih datoteka u *pad*-u, možete ih pregledati sa **pad dir** dok datoteke od čijeg ste prenosa odustali uklanjate iz *pad*-a sa **pad del ime**. Datoteka *textpad* se ne može sasvim ukloniti iz *pad*-a ali se njen sadržaj može anulirati sa **delete textpad**.

Pad postiže "punu snagu" kada ga koristite uz bateriju PKZIP / ZMODEM – upotreba arhivera *none* i protokola XMODEM znatno degradira "naprednije" opcije ove naredbe kao što je istovremeni prenos više datoteka.

Redirekcija ulaza

Pad je zapravo "redirekcija izlaza" i neutrališe loše veze na relaciji Sezam —> korisnik ali treba obezbediti i obrnuto: dešava se da lepo i uredno pripremljenu poruku treba slati i po nekoliko puta dok ASCII *upload* ne uspe bez greške! Ovakav prenos obezbeđuje naredba **exec.**

Pre nego što pozovete Sezam treba da pripremite tekstualnu datoteku sa "programom" – njen prvi red može da bude

mail write pperic

a onda u sukcesivnim redovima sledi poruka za ovog korisnika (pazite samo da dužina svakog reda ne pređe 70-tak znakova... kao da pripremate ASCII *upload*). Kada se prijavite sistemu, jednostavno izvršite **exec,** pošaljite poruku uz korišćenje vašeg standardnog transfer protokola (PgUp, broj protokola (npr. 14 za ZMODEM) i ime datoteke u *Procomm*-u) a onda se zavalite u stolici i gledajte! Na ekranu će se "odviti film" kao da poruku upravo kucate ali sa jednom važnom razlikom – sve što se dešava se izvodi **interno** na Sezamovom računaru – eventulno "đubre" koje stiže do vas je samo eho na linija Sezam —> vi i **sigurno** ga nema u poruci! Poruku zatim završite uobičajenim Ctrl Z i snimite sa S.

Ukoliko waš tekst procesor može da zapiše u datoteku i ASCII kod 4 (Ctrl D), **exec** datoteka može da sadrži i čitav niz poruka, na primer:

mail send pperic
Pozdrav Peri!*
s
mail send mmiric
Pozdrav Mitru*
s
conf open sezam
conf reply cestitka
Čestitam vam na uvođenju nove naredbe EXEC!*
s
conf seen /a
mail seen /a

Umesto zvezdice treba ubaciti ASCII kod 4 (Ctrl D) kojim se obeležava kraj poruke. Primetite i da nakon svake poruke sledi jedno S koje je u stvari odgovor na pitanje Snimanje/Poništavanje/Nastavak

Ukoliko u toku izvođenja *exec* datoteke primetite da ste u njoj napravili neku grešku, nekoliko uzastopnih pritisaka na Ctrl C će zaustaviti izvršavanje.

Autoexec

Autoexec je dobro poznat svakom korisniku PC-ja – to je datoteka koja se automatski izvršava kada god uključite ili resetujete računar. I na Sezamu je slična priča – vaš *autoexec* će se izvršiti kada god se javite sistemu.

Autoexec datoteku treba pažljivo pripremiti u tekst procesoru a onda, sa **autoexec send**, inicirati njeno slanje (možete da koristite i **exec** kako biste se obezbedili od grešaka pri prenosu). Pre nego što snimite poruku, još jednom (opcija L) proverite njenu ispravnost,

udahnite duboko, pritisnite S i... napravili ste *autoexec*!

Prve linije AUTOEXEC-a će najčešće biti **mail list /m** i **conf view** – ukoliko ovo izostavite, Sezam vas neće obaveštavati o privatnoj pošti i novim porukama po konferencijama što verovatno nije ono što ste želeli. Iza ili ispred toga možete staviti druge naredbe koje redovno izvršavate, npr. **who** ili **users /n**. Na kraj možete staviti i nešto kao **echo Sezam pozdravlja svog najpametnijeg korisnika** i sistem će vas svaki put pozdravljati tom porukom.

Pored navođenja naredbi na početku poruke, možete kreirati i procedure. Dovoljno da ih započenete nazivom (koji **obavezno** počinje dvotačkom) i onda navedete naredbe koje treba da se izvrše. Na primer:

:readall

pad clear

conf join ibm-pc

conf read &

conf join sezam

conf read &

Posle ovoga, naredba **readall** postaje ravnopravna sa svim ostalim komandama Sezama s tim što je samo vi možete izvršiti.

Pri pisanju *autoexec* procedura treba imati u vidu sledeća pravila:

- Prilikom prijavljivanja sistemu izvršava se deo **do** prve definicije koja počinje dvotačkom; ako takve nema, izvršava se čitava procedura.
- Definicija procedure mora da počinje dvotačkom; dvotačka mora da bude prvi znak

u redu i između nje i imena procedure ne sme biti blankova.

- Procedurom se smatra sve što se nalazi između naziva i početka sledeće procedure odnosno, ako je to poslednja procedura, sve do kraja *autoexec*-a.
- Prazne linije se ignorišu.
- Autoexec je formalno ograničen na 256 linija i na 8 kilobajta – svakako mnogo više nego što je u praksi potrebno.
- Pri izvođenju procedura mora se zadati njen **pun** naziv.
- Proceduri se mogu prosleđivati parametri kao u DOS-u. Na primer, nakon definicije:

  :test

  echo %1 %3 %2 ....

  naredba **test Sezam najbolji je** će proizvesti poruku *Sezam je najbolji*.
- Procedure definisane u *autoexec*-u imaju prioritet u odnosu na interne naredbe Sezama! Ukoliko, dakle, greškom napravite naredbu **mail**, nećete moći da koristite Sezamov interni **mail** osim ako se dosetite da ga skratite na **ma** ili **mai**.
- *Autoexec* procedura "stupa na snagu" odmah – ako želite da isprobate njen uvodni deo (ono što će se dogoditi kada se sledeći put prijavite Sezamu), upotrebite naredbu sa sasvim jednostavnom sintaksom: *autoexec*.

Lokalna redirekcija

Lokalna redirekcija deluje samo na tekuću naredbu i važi kako u komandnom modu tako i *autoexec*-u. Ideja je da se neka naredba koja zahteva odgovor na kontrolno pitanje ipak napiše u jednom redu – npr. **bye (d;)** označava kraj rada i prekid veze bez dalje "diskusije" sa korisnikom. Lokalna redirek-

cija se označava zagradama () dok simbol ; ima specijalno značenje pritiska na Enter.

Obzirom da su kontrolna pitanja predviđena baš zbog sigurnosti korisnika, korišćenje lokalne redirekcije preporučujemo samo onima koji sebe smatraju iskusnim korisnicima Sezama.

Program RIND

RIND, on line indeks tema časopisa "Računari", se zasniva na bazi podataka u koju su upisani naslovi svih tekstova koji su objavljeni u "Računarima" osim vesti (baza vesti postoji ali je preopširna da bi se racionalno *on line* pretraživala) i igara. Podaci o svakom tekstu obuhvataju naslov (sa eventualnim dodatnim tehničkim opisom ukoliko je sam naslov previše "pesnički"), prezime i ime autora, jednu ili dve teme, jedan ili dva kompjutera kojima je tekst posvećen, broj časopisa i stranu.

Po startovanju programa pojavljuje se meni:

Početna lista tekstova:

1-> Prazna 2-> Svi tekstovi 3-> Kraj rada

Mnogi korisnici, ne razmišljajući, počinju od 'Svi tekstovi' što, naravno, dovodi do rezultata ali na malo čudan način. Zato treba znati da RIND omogućava da u nekoliko koraka izdvojite grupu tekstova koji vas zanimaju – možete da počnete od prazne liste tekstova i da joj dodajete ono što vas zanima ili da počnete od svih tekstova koji su objavljeni u "Računarima" pa da odbacujete ono što vas ne interesuje.

Pošto ste se opredelili za praznu ili punu listu, pojavljuje se glavni meni RIND-a koji glasi:

1-> Proširenje 2-> Skraćenje

3-> Istorija 4-> Nazad 5-> Pregled

Opcija 1 omogućava dodavanje tekstova listi, opcija 2 odbacivanje tekstova iz liste, opcija 3 ispisuje istoriju nastanka liste (šta ste sve dodavali, šta odbacivali...), opcija 4 omogućava povratak na prethodnu listu (zgodno ako pogrešno definisanim kriterijumom odbacite dobar deo dugo "slagane" liste) a opcija 5 ispisuje podatke o svim tekstovima koji čine listu. Smisao opcija 3, 4 i 5 je uglavnom očigledan pa ćemo se pozabaviti proširivanjem liste (skraćivanje deluje po analogiji).

Po izboru stavke 1 pojavljuje se novi meni:

Listi se dodaju naslovi za koje:

1-> Važi 2-> Ne važi

Najčešće se bira opcija 1 ali ni broj 2 nije bez smisla – umesto da praznoj listi dodajete tekstove nekog autora, možete iz pune liste odbacivati tekstove za koje **ne važi** da ih je napisao vaš omiljeni autor! Pošto ste se i ovde opredelili, vreme je da konačno zadate uslov pretraživanja – pojavljuje se meni:

1-> Naslov 2-> Autor 3-> Tema

4-> Kompjuter 5-> Broj

Prva, druga i peta stavka menija su manje-više očigledne – vredi jedino napomenuti da se umesto kompletnog naslova može navesti neka reč koja se javlja u naslovu (ne zaboravite YU slova!) i da se interval brojeva zadaje kao A:B (npr. 4:6 obuhvata "Računare 4", "Računare 5" i "Računare 6". Tema je, međutim, malo manje očigledna – treba navesti neku od skraćenica sa spiska (nije baš lako za pamćenje ali vas Sezam, ako otkucate L, uvek podseća na potreban segment liste):

ADAP	Adaptacija komercijalnog softvera
AKC	Akcije
ALGO	Algoritmi
ASEM	Asemblersko programiranje
BAJT	Bajtovi lične prirode
BAS	Bejzik programiranje
BASE	Baze podataka
BPR	Biblioteka programa
BUD	Budućnost računara
COMM	Komunikacije
FENO	Fenomenološli pristup računarstvu
FUNK	Funkcionisanje računara i opreme
GRAF	Grafika i animacija
IGRE	Igre
INT	Interfejsi
INTR	Intervjui
INZI	Inostrani kompjuterski život
IST	Istorija računarstva
KNJI	Knjige i časopisi – prikaz
KOMS	Komercijalni softver
MASM	Masovna memorija
MATS	Matematički softver
MIKR	Mikroprocesori i čipovi
MREZ	Mreže
MUZI	Muzika na računaru
NAB	Nabavka kompjutera i opreme
ODJ	Odjeci
ODR	Održavanje i popravka računara
OS	Operativni sistemi
OTXT	Obrada teksta na računaru
PER	Periferijska oprema

PERF	Performanse računara i softvera
PIT	Pitalice
PJ	Programski jezici
PROH	Profesionalni hardver
PROS	Proširenja kompjutera
RAC	Računari u izlogu
RAZG	Razglednice i reportaže
REKR	Rekreativno programiranje
ROB	Robotika
ROMS	ROM računara – struktura i potprogrami
RUBR	Rubrike čitalaca
SAH	Šah i računari
SAMG	Samogradnje
SIS	Sistemsko programiranje
SKHA	Škola hardvera
SKOL	Školstvo i računari
SMEH	Smešna strana računarstva
SPPR	Specijalne primene računara
STAM	Štampači
TEHP	Tehnike programiranja
TERM	Terminologija
UMET	Umetak
UTIL	Uslužni programi
VEI	Veštačka inteligencija
VS	Veliki kompjuterski sistemi
YUZI	YU kompjuterski život
ZAST	Zaštita programa i podataka

Slično se označavaju i kompjuteri s tim što je spisak znatno kraći:

AMIG	Amiga
AMS	Amstradovi računari
APL2	Apple 2
ATA	Atari 800 i ST
BBC	Acornovi računari
COM	Commodore 64 i 128
DZEP	Džepni računari
GALA	Galaksija
HP	Hewlett-Packard kalkulatori
MAC	Macintosh
OST	Ostali računari
PC	IBM PC i kompatibilni
QL	Sinclair QL
TI	Texas Instruments kalkulatori
TIM	TIM 011
ZX	ZX računari (80, 81 i Spectrum)

Pošto su svi uslovi definisani, počinje pretraživanje baze označeno nizom tačkica koje "-streme" ka uzvičniku koji predstavlja kraj baze a onda se pojavljuje izveštaj o broju izabranih tekstova – ako to nije ono što ste želeli, možete se vratiti na prethodnu listu ili nastaviti sa njenim proširivanjem odnosno skraćivanjem.

RIND napuštate kucajući 0 (povratak u ulazni meni) i 3 (kraj rada).

Dodatak A Standardni problemi

Poput svakog BBS-a, Sezam vodi sistemski dnevnik u kome se, pored ostalog, zapisuju sve neuspele akcije korisnika – proučavanjem ovoga dnevnika pokušavamo da lociramo nejasne situacije i onda ih dodatno dokumentujemo ili uvodimo nove naredbe. U okviru ove teme opisaćemo neke standardne greške i puteve ka njihovom izbegavanju.

Kada je veza loša

Ako postoji nešto u BBS svetu što muči početnike, to je loša veza. Rad sa računarima navikao nas je na "probleme" do kojih dolazi kada izaberemo pogrešnu stavku nekog menija ili kada otkucamo pogrešnu komandu ali bar znamo da smo za grešku sami krivi odnosno da je računar odgovorio upravo na ono što smo otkucali. Ako sa tim računarom komuniciramo posredstvom modema, dodaje se još i problem šuma – otkucamo **dir** a na ekranu piše **dier** ili je možda između ovih slova ubačen neki "levi" znak koji ne biste umeli da otkucate sve i kada bismo hteli. Šta da se radi?

Prvi refleks je da se taj znak obriše ali takav refleks **ne** treba slediti. Da biste shvatili zašto, pokušaćemo da objasnimo kako teče komunikacija sa BBS-om. Vi, pre svega, otkucate neko slovo, recimo d. Vaš računar to slovo prenese modemu a ovaj ga pošalje Sezamu. Onda Sezam to isto slovo d pošalje vašem modemu, ovaj računaru i slovo se konačno ispiše na ekranu. Tako dobijate -

potvrdu da je sistem sa kojim komunicirate zaista primio znak koji ste poslali i da je veza normalna; ako bi se slova koja kucate automatski pojavljivala na vašem ekranu, nikada ne biste znali šta se stvarno dešava i zašto, na primer, sistem prijavljuje grešku kada ste vi otkucali savršeno pravilnu naredbu!

Greška očito može da nastupi dok slovo koje ste kucali putuje od vas prema Sezamu ali i dok "eho" tog slova putuje od Sezama prema vama. U prvom slučaju će, na primer, umesto slova d sistemu stići "reč" dXX – dva slova X treba izbrisati pritiscima na *Backspace*.

Posmatrajmo, međutim, drugi slučaj – sistemu je ispravno stiglo slovo d, on ga je poslao nazad prema vašem modemu a vama je, usled loše veze, stiglo dX. Vi pritiskate *Backspace* da biste obrisali slovo X ali tog slova na Sezamu i nema pa tako brišete savršeno ispravno slovo d. Posle ćete otkucati i, r i Enter i čuditi se što Sezam prijavljuje 'ir – Nepoznata naredba' premda na vašem ekranu uredno piše **dir**.

Rešenje ovog problema je jedan od"Sezamovih specijaliteta: kada primetite da na ekranu piše nešto što niste otkucali, pritisnite Ctrl Enter (ASCII kod 10) i Sezam će u sledećem redu ponoviti liniju koju ste otkucali (bilo da se radi o komandi ili redu poruke) onako kako je **on** vidi. Tako ćete pred očima imati realnu situaciju i priliku da ispravite (eventualne) greške nastale u toku prenosa tog reda Sezamu a da pri tome niste zavedeni eventualnim pogrešnim ehoom. Ukoliko u toku kontrolnog ispisivanja tekuće linije naleti novi talas "đubreta", Ctrl Enter možete ponoviti potreban broj puta. Pritisnite Enter tek kada ste sigurni da je tekuća linija ispravno otkucana; ukoliko ju je đubre

toliko unakazilo da je lakše kucati ponovo nego ispravljati greške, pritisnite Ctrl X i počnite od početka.

Još nekoliko praktičnih iskustava: "đubre" najčešće stiže u "talasima" koji poremete nekakvu sinhrnonizaciju modema posle čega ni jedno jedino slovo teksta koji sistem šalje nije ispravno. U tom slučaju je najbolje sačekati pauzu posle punog ekrana (ili pritisnuti Ctrl X) – sistem prestaje da šalje podatke očekujući odgovor na pitanje 'Dalje ...' i ta pauza omogući modemima da se ponovo usaglase posle čega se rad normalno nastavlja ("zabrljanu" poruku, jasno, morate ponovo pročitati). Ukoliko priliv đubreta ne prestaje, nema druge nego prekinuti vezu i zvati ponovo.

Ako je vaša centrala loša (npr. predratna) i ukoliko su veze redovno loše, pokušajte da zovete noću kada je opterećenje manje – tada su i veze mnogo bolje. Orijentišite se, takođe, na sakupljanje poruka u *pad*, automatski režim i slanje poruka preko **exec**-a. Možete, naravno, razmisliti i o qrelasku na MNP modem koji, u nekim razumnim granicama, omogućava automatsku korekciju grešaka koje loše veze unose.

Instaliranje DSZ-a

Već smo nekoliko puta preporučivali protokol ZMODEM i njegovu implementaciju DSZ firme *Omen Technologies*. Kada prvi put budete probali ovaj protokol, složićete se sa nama da mu ni jedan nije ravan. Put do prve probe je, na žalost, često trnovit...

Ukoliko vam je DSZ ispravno instaliran, ostatak ove poruke možete slobodno preskočiti – neke od akcija koje ćemo nabrojati nisu uvek potrebne ali im se s vremena na vreme mora pribeći.

DSZ, pre svega, treba prekopirati u *Procomm* direktorijum a onda kreirati datoteke *dszu.bat* i *dszd.bat* koje respektivno sadrže:

dsz sz -r %1 %2 %3 %4

odnosno:

dsz rz -r %1 %2 %3 %4

Zatim treba startovati *Procomm Plus*, preći u *Setup* meni (Alt S), izabrati *Protocol Options* i u polje EXTERN1 upisati DSZU za *upload* i DSZD za *download*. U *autoexec.bat* treba upisati *set dszport n* (ako je modem priključen za COM2, *set dszport 2*) a onda isprobati čitavu kombinaciju. Ako radi, pređite na sledeću poruku. Ako ne radi...

Pokušajte pre svega da prebacite modem na COM1 ili COM2 – ponekad *Procomm* savršeno radi na COM3 a DSZ se nikako ne snalazi. Ukoliko vam je **interni** modem već na COM2, proverite da li je na serijskoj kartici taj port onesposobljen – često nije dovoljno što čipovi nedostaju već treba postaviti druga četiri mikroprekidača u položaje OFF (*Procomm*-u ovo ne smeta, DSZ-u smeta... baš čudno!). Ako i dalje ne ide, probajte da prebacite modem na COM1 i (privremeno) odstranite serijsku karticu; tada će sve proraditi a vi posle kombinujte portove dok nekako ne osposobite i tog miša...

Za kraj smo ostavili jednu neprijatnu osobinu DSZ-a. Radi se, pre svega, o *shareware* programu koji posle nekoliko nedelja upotrebe treba registrovati uplaćujući 25 dolara autoru. Izgleda da ova uplata nije ostavljena samo na savest korisnika – posle izvesnog vremena DSZ počinje da ispisuje poruku *Did you forget to register this copy* a onda s vremena na vreme odbija da prenosi

podatke odnosno pravi nepojmljivo mnogo grešaka pri prenosu iako je linija inače sasvim čista. U takvom slučaju ostaje vam da pređete na neki drugi protokol (DSZ će sutra opet lepo raditi!) ili, o čemu kod nas malo ko razmišlja, platite šta ste dužni. Kada jednom registrujete kopiju, DSZ će raditi savršeno – registrovani DSZ koji se "vrti" na Sezamu još nije upao u "mod mučenja korisnika"!

Kodni raspored

Ako ne podesite svoj kodni raspored, drugi korisnici će u vašim porukama čitati kuke i kvake a isto tako i vi u njihovim – korektno ćete videti jedino vaše sopstvene poruke!

Zato ako na vašem sistemu postoje YU slova otkucajte .. (da izađete iz menija) **set code** i onda **izaberite red u kome korektno vidite svih 10 slova**. Otkucajte ponovo MENU i nastavite sa radom – rešili ste problem naših slova!

Ako su YU slova na vašem sistemu instalirana ali se ne uklapaju ni u jedan od redosleda koje Sezam predlaže, pošaljite vaše kodove administratoru sistema kako bi ih uključio u konfiguraciju. Dok se ova "operacija" ne završi, **nemojte** koristiti YU slova u svojim porukama.

Propuštanje privatnih poruka

Posle predstavljanja sistemu na ekranu se ispisuje izveštaj o svim novim porukama za vas i svim novim porukama u konferencijama; izgleda da privatne poruke nisu dovoljno uočljive pa ih pojedinci propuste. U tom cilju uvedena je opcija /U kojom se zahteva pregleda kompletne baze privatnih poruka i pronalaženje ličnih nepročitanih poruka – predlažemo da s vremena na vreme izvršite **mail read /u** i tako proverite da na

Sezamu nema nekih propuštenih privatnih poruka.

Kako se prima datoteka

Download očito veoma interesuje korisnike Sezama ali ni sa njim se svi ne snalaze – u sistemskom dnevniku primećen je neočekivan broj neuspešnih prenosa! Ispravna procedura za prenos datoteke bila bi sledeća:

1. Podesite protokol koji ćete koristiti i to bilo komandom **set protocol** ili izborom odgovarajuće stavke iz menija OPCIJE. Prilikom izbora protokola rukovodićete se, jasno, vašim komunikacionim programom – standardni *Procomm Plus*, na primer, podržava XMODEM i YMODEM. Predlažemo vam, međutim, da instalirate DSZ (više o tome docnije) i jednom za svagda pređete na protokol ZMODEM – sve drugo je nepotrebno mučenje!

2. Pozicionirajte se u direktorijum iz koga hoćete da "pokupite" datoteku, na primer **cd com**. Otkucajte **dir** kako bi vam ime datoteke bilo pred očima.

3. Otkucajte **download ime.tip**, na primer - **download dsz.zip**. U okviru imena ne smeju se navoditi džoker znaci.

4. Pošto pritisnete Enter, Sezam će ispisati ime datoteke, njenu dužinu u bajtovima, izabrani protokol i pretpostavljeno vreme prenosa i očekivati da potvrdite svoju nameru da prenesete datoteku. Mnogi korisnici na ovom mestu odgovaraju sa N pa onda ponovo kucaju **download** – ako ste najpre podesili protokol zaista nema nikakvog razloga da odustajete od prenosa a zatim ga ponovo startujete!

5. Sezam će ispisati **Počnite prijem datoteke** što znači da je došao trenutak da aktivi-

rate *download* proceduru vašeg komunikacionog programa. Iako je ovo pogodno uraditi što pre, nema **nikakvog** razloga za nervozu ili paniku – čak i ako Sezam počne da šalje podatke pre nego što ste ušli u proceduru prijema, ništa neće biti izgubljeno pošto će protokol automatski zahtevati da se početak poruke ponovi. Korisnici *Procomm*-a treba da pritisnu PgDn, izaberu protokol (1 za XMODEM, 14 za ZMODEM), pritisnu Enter, unesu ime pod kojim žele da prime datoteku (prost pritisak na Enter izazvaće prijem datoteke pod originalnim imenom) posle čega prenos počinje. Vredi ga, naravno, i dalje pratiti – ukoliko su greške vrlo česte, telefonska veza je loša pa možda nije loše prekinuti prenos i pokušati nekom drugom prilikom – XMODEM i YMODEM se prekidaju pritiskom na Esc a ZMODEM sa Alt N (*Nuke*) – posle ovoga Sezam prijavljuje *Greška pri prenosu* i čeka na sledeću komandu. Ukoliko se poruka *Greška pri prenosu* ne pojavi, pritisnite nekoliko puta Ctrl X i sačekajte 5-6 sekundi. Ako odziva i dalje nema, ponavljajte višestruki Ctrl X i čekanje sve dok DSZ sa Sezamove strane ne prekine rad i ne vrati kontrolu glavnom programu.

Slanje datoteke uz poruku je potpuno identično opisanom s tim što se umesto PgDn pritiska PgUp (*upload*) i što je kucanje imena datoteke obavezno (*Procomm* mora da zna šta da šalje).

ASCII UPLOAD

Slanje datoteke **uz** poruku nije isto što i slanje poruke **iz** datoteke – mnogi korisnici se iz stabilizacionih razloga odlučuju da poruke pripreme u nekom standardnom ASCII tekst editoru i da ih onda pošalju maksimalnom mogućom brzinom. Ovakva

datoteka bi se, jasno, mogla priključiti uz neku ultraktratku poruku ali ovakvu praksu ne preporučujemo – korisnicima je mnogo interesantnije da čitaju kompletne poruke nego da primaju datoteke pa da ih onda čitaju. Rešenje, na sreću, postoji – počnite kao da želite da kucate poruku (npr. **conf reply 5.7**) a onda, kada Sezam očekuje njene prve znakove, otkucajte PgUp 4 (ASCII Upload) i ime datoteke – *Procomm* će imitirati kucanje poruke koju docnije snimate na uobičajen način. *Off line* priprema poruka i njihovo slanje u vidu ASCII *upload*-a je nejracionalniji (premda ne uvek i najzanimljiviji) način za komunikaciju sa bilo kojim BBS-om.

SEZAM • UPUTSTVO ZA UPOTREBU